

GODIŠNJI IZVEŠTAJ O STANJU LJUDSKIH PRAVA LGBT OSOBA U SRBIJI ZA 2014. GODINU

Gej Strejt Alijansa Gay Straight Alliance
www.gsa.org.rs

AUTORI/KE

Lazar Pavlović, Mirjana Bogdanović, Aleksandar Olenik,
Milan Pantelić, Dr Slobodan Maričić, Vesna Gajišin, Milica Radović,
Tomislav Mihajlović, Aleksandar Prica (Duga, Šabac),
Predrag Azdejković (GLIC), Nikola Milosavljević.

UVODNA REČ

Jadranka Joksimović, ministarka bez portfelja zadužena
za evropske integracije u Vladi Republike Srbije

PRILOGE ZA OVAJ IZVEŠTAJ DOSTAVILE SU INSTITUCIJE

Ministarstvo omladine i sporta, Ministarstvo unutrašnjih poslova,
Ministarstvo pravde, Ministarstvo odbrane, Kancelarija za ljudska i
manjinska prava Vlade Srbije, Pregovarački tim za pristupanje Srbije
EU i Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva Vlade Srbije,
kao i udruženja: Labris, Žene u crnom (ŽUC) i
Komitet pravnika za ljudska prava (Jukom).

DIZAJN

Dragan Lončar

Beograd, 25. mart, 2015. godine

SADRŽAJ

UVODNA REČ	08
PREGLED DOGAĐAJA OD ZNAČAJA ZA STATUS LJUDSKIH PRAVA I POLOŽAJ LGBT OSOBA U SRBIJI U 2014. GODINI	10
SAŽETAK IZVEŠTAJA	16
PRAVNI I STRATEŠKI OKVIR	28
PRAVO NA SLOBODU OKUPLJANJA LGBT POPULACIJE	33
ODNOS DRŽAVNIH I LOKALNIH INSTITUCIJA PREMA LGBT PITANJU I AKTIVNOSTI KOJE SU SPROVODILE TOKOM 2014. GODINE	38
ODNOS OBRAZOVNOG SISTEMA PREMA LGBT POPULACIJI	54
ODNOS SISTEMA SOCIJALNE ZAŠTITE I PORODICE PREMA LGBT PITANJU	59
ODNOS ZDRAVSTVENOG SISTEMA PREMA LGBT POPULACIJI	62
ODNOS POLITIČKIH PARTIJA PREMA LGBT POPULACIJI I POLITIČKA PARTICIPACIJA LGBT OSOBA	65
LGBT POPULACIJA U MEDIJIMA	68
LGBT ZAJEDNICA, LGBT POKRET I POLOŽAJ AKTIVISTA ZA LGBT PRAVA	70
ODNOS MEĐUNARODNE ZAJEDNICE PREMA LJUDSKIM PRAVIMA LGBT OSOBA	72
PREGLED NAJILUSTRATIVNIJIH SLUČAJEVA NASILJA I DISKRIMINACIJE PO OSNOVU SEKSUALNE ORIJENTACIJE I/ILI RODNOG IDENTITETA ZABELEŽENIH TOKOM 2014. GODINE	75
PRILOZI	105

Uspešnim održavanjem Parade ponosa 2014. godine, a nakon prethodne zabrane ovog događaja od strane nadležnih institucija tri godine zaredom, na simboličan način je završena i jedna faza u procesu poboljšanja položaja LGBT osoba u Srbiji i nivoa zaštite njihovih osnovnih ljudskih prava.

Ova faza je obuhvatala mnogobrojne korake napred, ali i nazad, i pre svega se odnosila na postavljanje temelja za izgradnju demokratskog i tolerantnog društva i države koja u mnogo većoj meri poštuje i štiti osnovna prava i manjinskih društvenih grupa i svih svojih građana i građanki. Borba za veću vidljivost LGBT populacije, donošenje adekvatnog pravnog i strateškog okvira za borbu protiv nasilja i diskriminacije, postizanje što šireg konsenzusa među političkim faktorima i kreiranje političke volje za rad na poboljšanju položaja LGBT osoba, veće angažovanje državnih i lokalnih institucija, osnaživanje LGBT pokreta i zajednice, stvaranje saveznika u različitim oblastima društvene, političke i javne sfere, neke su od aktivnosti koje su preduzimane u prethodnih nekoliko godina i koje su nesumnjivo dovele do određenih pomaka kada je u pitanju stanje ljudskih prava LGBT populacije u Srbiji.

Međutim, faza u koju sada ulazimo u procesu poboljšanja položaja i kvaliteta života LGBT osoba iziskivaće širenje agende i mnogo više konkretnih i sistematičnih aktivnosti, kako državnih institucija tako i samog LGBT pokreta, a za čiju realizaciju će biti potrebno ostvariti mnogo bolju koordinaciju i saradnju nego do sada. LGBT pitanje je kompleksno i tiče se mnogih oblasti delovanja kao što su bezbednost, pravosuđe, obrazovanje, porodica, socijalna zaštita, kultura, mediji i dr. Pored kontinuiteta zaštite i unapređenja postojećih ljudskih prava među kojima je i pravo na slobodu okupljanja, efikasnijeg rada institucija, bolje implementacije zakona i donošenja novih zakonskih rešenja pre svega u domenu regulisanja prava na imovinu i drugih prava u istopolnim partnerstvima, jedan od najvećih izazova u budućem periodu za sve učesnike u procesu biće rad sa građanima tj. rad na pozitivnoj društvenoj promeni i povećanju tolerancije u društvu.

Pred vama je Izveštaj Gej strejt alijanse o stanju ljudskih prava LGBT osoba za 2014. godinu u kome smo pokušali da sumiramo jednu nedvosmisleno značajnu i dinamičnu godinu i izdvojimo one podatke i zaključke za koje smatramo da su važni i realistično odslikavaju stanje i tendencije kada su u pitanju ljudska prava LGBT osoba. Poredeći podatke sa onima iz prethodnih godina po ujednačenoj metodologiji zabeležili smo i nekoliko novih trendova u ovoj oblasti koji se odnose na strukturu prijavljenih slučajeva nasilja i diskriminacije, ali i na pozicioniranje političkih faktora u odnosu na LGBT pitanje.

Nadamo se da će ovaj dokument biti od koristi svima koji se bave ili interesuju za stanje ljudskih prava LGBT populacije u Srbiji.

*S poštovanjem,
Gej strejt Alijansa*

HVALA!

Žrtvama nasilja i diskriminacije koje su prijavljivale slučajeve GSA i nadležnim institucijama;

LGBT osobama koje su otvoreno govorile o svojoj seksualnoj orijentaciji i rodnom identitetu;

Članovima i članicama GSA;

Advokatima GSA;

Partnerima iz nevladinog sektora:

Kuća ljudskih prava i demokratije, Beogradski centar za ljudska prava, Beogradski fond za političku izuzetnost, Centar E8, Centar modernih veština, Centar za kulturnu dekontaminaciju, Centar za osnaživanje mladih osoba koje žive sa HIV/AIDS „AS”, Centar za demokratiju, Centar za slobodne izbore i demokratiju - CeSID, Centar za spoljnu politiku, Centar za praktičnu politiku, Dokukino, Evropski pokret u Srbiji, Forum za etničke odnose, Građanske inicijative, Generator Vranje, Hartefakt fondacija, JAZAS, Komitet pravnika za ljudska prava - YUCOM, Omladina Jazasa, Savetovalište protiv nasilja u porodici, Udruženje mladih Roma Srbije, Udruženje studenata sa hendikepom, Viktimološko društvo Srbije, Žene u crnom i mnogi drugi;

Državnim i lokalnim institucijama i telima:

Narodna Skupština Republike Srbije, Predsednik Vlade Srbije, skupštinski Odbor za ljudska i manjinska prava i ravnopravnost polova, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Kabinet ministra bez portfelja zaduženog za evropske integracije, Ministarstvo pravde, Ministarstvo omladine i sporta, Ministarstvo kulture, Ministarstvo za državnu upravu i lokalnu samoupravu, Ministarstvo spoljnih poslova, Ministarstvo rada i socijalne politike, Kancelarija za ljudska i manjinska prava Vlade Srbije, Kancelarija za saradnju sa organizacijama civilnog društva Vlade Srbije, Pregovarački tim za pristupanje Srbije EU, Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva Vlade Srbije, Uprava za rodnu ravnopravnost, Savet za rodnu ravnopravnost Vlade Srbije, Grad Beograd, Grad Zaječar, Poverenik za zaštitu ravnopravnosti, Zaštitnik građana, Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, Pokrajinski zaštitnik građana, Tužilaštvo za visokotehnološki kriminal;

Ambasadama:

Austrija, Australija, Francuska, Hrvatska, Kanada, Kraljevina Belgija, Kraljevina Danska, Kraljevina Holandija, Kraljevina Norveška, Kraljevina Španija, Kraljevina Švedska, Mađarska, Savezna Republika Nemačka, Sjedinjene Američke Države, Slovenija, Švajcarska, Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Severne Irske;

Evropskim i međunarodnim institucijama, misijama, fondacijama i organizacijama:

Američki savet za međunarodno obrazovanje, Amnesty International, Delegacija EU u Srbiji, Evropska komisija, Fond za otvoreno društvo, Front Line Defenders, European Parliament Intergroup on LGBT Rights, Human Rights Watch, ILGA Europe, ILGA World, Justice in the Balkans: Equality for Sexual Minorities, Kancelarija visokog komesara za ljudska prava Ujedinjenih nacija, Odeljenje za razvoj Ujedinjenih nacija – UNDP, Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju – OEBS, Nacionalni demokratski institut – NDI, Savet Evrope;

Političkim partijama i pokretima:

Srpska napredna stranka, Socijalistička partija Srbije, Demokratska stranka, Socijaldemokratska stranka, Socijaldemokratska partija, Liga socijaldemokrata Vojvodine, Savez vojvođanskih Mađara, Liberalno demokratska partija, Socijaldemokratska unija, Rusinska demokratska stranka, pokret „Dosta je bilo”;

Štampanim i elektronskim medijima i internet portalima, kao i medijskim udruženjima

Udruženju novinara Srbije, Nezavisnom udruženju novinara Srbije i Nezavisnom društvu novinara Vojvodine;

**I svima koji podržavaju LGBT osobe u Srbiji
i borbu za njihova ljudska prava.**

UVODNA REČ

Jadranka Joksimović, ministarka bez portfelja
zadužena za evropske integracije u Vladi Srbije

Republika Srbija je država srpskog naroda i svih građana koji u njoj žive, zasnovana na vladavini prava i socijalnoj pravdi, načelima građanske demokratije, ljudskim i manjinskim pravima i slobodama i pripadnosti evropskim principima i vrednostima. Ovo je prvi član Ustava Republike Srbije koji postavlja temelje vladavine ljudskih prava i ravnopravnosti svih naših građana koji nikada ne smemo da zaboravimo.

Svaka različitost, pa i po pitanju seksualne orijentacije i rodnog identiteta, ne sme da bude povod za diskriminaciju, i po tom osnovu, to pitanje prevazilazi okvire manjinske zajednice i utiče na sve nas. Duboko verujem da svi ljudi, bez obzira na njihovu seksualnu orijentaciju i rodni identitet, zaslužuju jednaka prava i to ne treba da bude dovedeno u pitanje.

Iako se širom sveta manjinske grupe, uključujući i LGBTI zajednicu, zbog svog identiteta suočavaju sa različitim oblicima nasilja i diskriminacije, Republika Srbija kao moderna zemlja to sebi ne sme da dozvoli.

Danas se naše društvo suočava sa mnogobrojnim problemima koji možda zaslužuju prioritetnije rešavanje, ali to nikako ne umanjuje neophodnost i značaj neprestanog pružanja zaštite i unapređenja ljudskih prava u društvu.

Održavanjem Parade ponosa dokazali smo da smo mi, kao društvo, sposobni da obezbedimo izražavanje posebnosti, kao i da smo spremni da prihvatimo nečiju različitost.

Parada ponosa koja je održana 2014. godine u Beogradu, i po prvi put protekla bez većih incidenata, predstavlja još jedan pokazatelj da je Vlada RS ozbiljna, i pre svega odgovorna, u svojoj nameri da zaštiti sve manjinske grupe i na taj način ispuni svoje obaveze kao država. Međutim, iako održavanje Parade ponosa predstavlja događaj široko praćen u javnosti i domaćim medijima, reč je o događaju koji se odvija jednom godišnje i kao takav treba da na njega gledamo kao na jedan u nizu veoma značajnih koraka u ostvarivanju uslova za puno poštovanje prava LGBT zajednice.

Svedoci smo da prethodnih godina Srbija nije stagnirala po ovom pitanju, već je donela zakon o zabrani diskriminacije, kojim se insistira na poštovanju načela jednakosti, i na taj način dokazala da isti može biti implementiran u praksi. Samim tim, sve ovo još jednom prikazuje Srbiju kao modernu zemlju u kojoj nijednom građaninu nije, i ne sme biti, uskraćena sloboda okupljanja, sloboda govora, niti bilo koje drugo osnovno ljudsko pravo zagarantovano Ustavom.

Ovim je Vlada RS pokazala snažnu političku volju i rešenost da se posveti stvaranju povoljne društvene klime, kako bi jednom za svagda, zaživela ideja potpune uključenosti pripadnika LGBTI zajednice u sve društvene tokove.

PREGLED DOGAĐAJA OD ZNAČAJA ZA STATUS LJUDSKIH PRAVA I POLOŽAJ LGBT OSOBA U SRBIJI U 2014. GODINI (hronološki)

JANUAR

- Apelacioni sud u Novom Sadu doneo pravosnažnu presudu po privatnoj tužbi protiv Predraga P. iz Bečeja zbog fizičkog napada na LGBT aktivistu Daniela P. i naložio mu da plati odštetu od 138 hiljada dinara na ime pretrpljenog straha i fizičkih i duševnih bolova.
- Apelacioni sud u Beogradu pravosnažno je osudio lidera ekstremističkog desničarskog pokreta „Obraz” Mladena Obradovića na četiri meseca kućnog zatvora zbog širenja rasne i druge diskriminacije pred neodržanu Paradu ponosa 2009. godine.
- U okviru doktorske disertacije „Suicidalno ponašanje homoseksualno orijentisanih mladića” doktorke Jelene Srdanović Maraš predstavljeni rezultati istraživanja o rizicima od samoubistva među LGBT osobama koji su pokazali da svaka deseta mlada LGBT osoba u Srbiji razmišlja o samoubistvu.

FEBRUAR

- Poverenica za zaštitu ravnopravnosti utvrdila da je beogradsko pozorište „Boško Buha” diskriminisalo gej magazin „Optimist” tako što je ovom magazinu uskratilo pres materijal za predstavu „Gospođa ministarka”.
- Ministarstvo unutrašnjih poslova donelo Akcioni plan za unapređenje rada i saradnje policije sa LGBT populacijom i udruženjima koja se bave unapređenjem ljudskih prava LGBT osoba u cilju razvoja i unapređenja rada policije u zajednici, a zatim je imenovalo oficira za vezu sa LGBT populacijom pri Upravi policije sa ciljem unapređenja bezbednosne zaštite LGBT zajednice.
- GSA povodom vanrednih parlamentarnih izbora pokrenula kampanju „Tvoj glas, tvoje sutra” sa ciljem da aktuelizuje pitanje položaja LGBT osoba u predizbornoj kampanji; veći broj političkih partija o tome govore u kampanji i podržavaju LGBT prava.
- Nacionalni komitet za borbu protiv govora mržnje Ministarstva omladine i sporta pokrenuo interaktivni sajt za borbu protiv govora mržnje na

Internetu gde mladi koji su žrtve ili svedoci govora mržnje, između ostalog i po osnovu seksualne orijentacije, mogu da razgovaraju sa psiholozima i pedagozima.

- Društvo LGBT Novi Sad obeležilo Dan zaljubljenih kraćom šetnjom centrom Novog Sada sa zastavama duginih boja i drugim obeležjima LGBT pokreta.
- Skupština grada Čačka odbila da se izvini LGBT osobama, što je bila preporuka Poverenice za zaštitu ravnopravnosti zbog toga što im je u usvojenoj skupštinskoj deklaraciji naneta uvreda.
- Beogradski Međunarodni filmski festival "Fest" u svoju selekciju uvrstio nekoliko filmova sa LGBT tematikom.
- Predstavljena knjiga "Ispovest" pevačice Marije Šerifović, u kojoj ona, između ostalog, govori i o svojoj drugačijoj seksualnoj orijentaciji.

MART

- Članstvu i rukovodstvu Gej strejt alijanse tokom marta, aprila i maja upućeno nekoliko ozbiljnih pretnji smrću putem telefona i mejla; pretnje su odmah prijavljene policiji i nadležnom tužilaštvu, a osudili su ih predstavnici institucija, političkih partija i nevladinih organizacija.
- Poverenica za zaštitu ravnopravnosti utvrdila da je bivši predsednik Vlade Srbije Ivica Dačić počinio diskriminaciju prema LGBT osobama kada je pred zabranjenu Paradu ponosa 2013. godine izneo stavove koji su uznemirujući i ponižavajući i u kojima se vređa dostojanstvo LGBT osoba.
- U organizaciji Pregovaračkog tima za pristupanje Srbije EU u Vladi Srbije održan sastanak predstavnika nekoliko ministarstava i drugih državnih institucija sa delom nevladinog sektora koji se bavi LGBT pitanjima u cilju realizacije plana rada za poboljšanje položaja LGBT osoba u Srbiji.

APRIL

- Ambasadori SAD i EU Majkl Kirbi i Majkl Davenport posetili GSA, razgovarali sa aktivistima ove organizacije i pružili im podršku nakon višestrukih pretnji smrću koje su im upućene.
- U Palati Srbija održana javna rasprava o Akcionom planu za sprovođenje Strategije borbe protiv diskriminacije u organizaciji Kancelarije za ljudska i manjinska prava Vlade Srbije.

- Mladen Obradović, lider ekstremističkog desničarskog pokreta „Obraz“, podneo tužbu protiv NN osoba zbog tvrdnje da su zloupotrebile ime te organizacije i njegovo lično ime tako što su putem elektronske pošte slale preteće poruke članstvu i rukovodstvu GSA.

MAJ

- Nakon uvredljivih komentara voditelja Radio televizije Srbije na račun Končite Vurst, trans osobe i pobjednice Pesme Evrovizije, RTS izrazila žaljenje ukoliko je prenos finalne večeri Eurosonga uznemirio transrodnu populaciju i druge LGBT osobe.
- Nakon katastrofalnih poplava koje su zadesile Srbiju, GSA i druge LGBT organizacije otkazale sve planirane događaje i organizovale prikupljanje pomoći za ugroženo stanovništvo; Organizatori Parade ponosa odložili taj događaj i Nedelju ponosa koji su bili zakazani za kraj maja.
- IDAHO Beograd tokom maja i juna obeležio Međunarodni dan borbe protiv homofobije i transfobije nizom debata i kulturnih događaja sa LGBT i kvir tematikom.
- Poverenica za zaštitu ravnopravnosti i Zaštitnik građana predstavili model Zakona o rodnom identitetu.

JUN

- Tanja Mišćević, šefica Pregovaračkog tima za vođenje pregovora o pristupanju Srbije Evropskoj Uniji, dobila nagradu „Duga“ koju dodeljuje GSA povodom Međunarodnog dana protiv homofobije i transfobije a za doprinos u promociji i unapređenju ljudskih prava LGBT osoba u Srbiji u prethodnih godinu dana.
- Ministarstvo prosvete i UNICEF predstavili rezultate istraživanja o rodno zasnovanom nasilju u osnovnim i srednjim školama u Srbiji, prema kojima, između ostalog, visok procenat učenika i učenica podržava nasilje nad LGBT osobama.
- Na Kriminalističko-policijskoj akademiji predstavljeni rezultati istraživanja stavova policijskih službenika o diskriminaciji i različitim socijalnim grupama; najveća socijalna distanca prema LGBT populaciji i HIV pozitivnim osobama.
- Na inicijativu Nacionalnog demokratskog instituta (NDI) počela serija sastanaka LGBT i drugih nevladinih organizacija u cilju nalaženja načina za stratešku saradnju i koordinaciju među LGBT organizacijama u Srbiji i izrade Platforme o saradnji.

- Međunarodni Dan ponosa LGBT osoba obeležen drugom po redu manifestacijom „Zona slobodna od mržnje” i šetnjom centralnim beogradskim ulicama u organizaciji GSA, Žena u crnom i drugih nevladinih organizacija.

JUL

- Apelacioni sud u Beogradu doneo pravosnažnu presudu protiv ubica transeksualke Minje Kočiš, koja je ubijena u svojoj kući u januaru 2009. godine; ubica osuđen na 35, a njegov pomagač na osam godina zatvora.
- Apelacioni sud u Beogradu doneo pravosnažnu osuđujuću presudu po tužbi GSA protiv Dragana Markovića Palme, narodnog poslanika i predsednika Jedinstvene Srbije (JS), za težak oblik diskriminacije LGBT populacije.
- Hartefakt fondacija predstavila knjigu ”Među nama: Neispričane priče gej i lezbejskih života” o istoriji homoseksualnosti na prostorima Srbije i bivše Jugoslavije.
- Labris predstavio rezultate istraživanja o načinima prikazivanja homoseksualnosti u srednjoškolskim udžbenicima i smernice za promenu sadržaja koji na diskriminatoran način tretira istopolnu seksualnu orijentaciju.

AVGUST

- Centar za kvir studije prezentovao rezultate istraživanja o odnosu LGBT populacije u Srbiji prema Paradi ponosa koji su pokazali da među LGBT osobama ne postoji saglasnost o potrebi održavanja Parade ponosa i nivou njenog značaja za ostvarivanje i unapređivanje prava tih osoba.
- 50 lezbejki, gejeva i biseksualnih osoba preko Pravne službe GSA podnelo udruženu tužbu za naknadu štete protiv Dragana Markovića Palme što je najbrojniji „coming out” pred institucijama zabeležen do sada u regionu.

SEPTEMBAR

- Komisija za žalbe Saveta za štampu, na osnovu žalbe koju je uputila GSA, utvrdila da je dnevni list „Naše novine” prekršio Kodeks novinara Srbije jer su u tekstu „Samo da ovo zlo ne stigne i kod nas” diskriminirali gej roditelje i osobe homoseksualne orijentacije, jer je redakcija lista na ovaj način podsticala širenje stereotipa i mržnje i jer su novinari objavljujući predraščude koje sami imaju tražili samo sagovornike koji bi te stavove potkrepili.
- U Beogradu održana dvodnevna međunarodna konferencija „Budućnost pripada nama” o ljudskim pravima LGBT osoba na putu ka Evropskoj Uniji. U centru grada pretučen jedan njen učesnik, nemački državljani D.

H. (27), nakon čega je u znak protesta održana šetnja građana centralnim gradskim ulicama od hotela Metropol do Pionirskog parka.

- Radio B92 počeo emitovanje dvonedeljne dnevne specijalne emisije o ljudskim pravima LGBT osoba.
- Odbor za ljudska i manjinska prava i ravnopravnost polova i Odbor za evropske integracije Narodne skupštine Republike Srbije održali zajedničku sednicu posvećenu ljudskim pravima LGBT osoba kojoj su prisustvovali narodni poslanici, predstavnici izvršne vlasti, regulatornih tela, LGBT i drugih nevladinih organizacija, kao i međunarodnih organizacija i diplomatskog kora; Saša Mirković, predsednik skupštine grada Zaječara i narodni poslanik, inicirao i najavio održavanje „Prajd festivala” u Zaječaru.
- Održane Nedelja ponosa i Parada ponosa, prva uspešna nakon tri uzastopno zabranjene; šetnja centralnim beogradskim ulicama prošla mirno, bez incidenata i organizovanih napada na učesnike Parade; Ministarstvo kulture pomoglo održavanje dela programa Nedelje ponosa.
- Krajem septembra grupa maloletnih počinitelja oblepila je okolinu porodične kuće Predraga Azdejkovića, predsednika Gej lezbejskog info centra, plakatima sa njegovim intervjuom i pozivima na linč ovog LGBT aktiviste. Nadležno tužilaštvo a zatim i Apelacioni sud u Beogradu odbacili krivičnu prijavu protiv grupe počinitelja tog dela.

OKTOBAR

- Vlada Srbije usvojila Akcioni plan za primenu Strategije prevencije i zaštite od diskriminacije za period od 2014. do 2018. godine.
- U izveštaju Evropske Komisije o napretku Srbije na putu ka EU istaknuto da je održana Parada ponosa u Beogradu važno dostignuće u zaštiti ljudskih prava u Srbiji.
- Dnevni list „Blic” objavio nekoliko članaka u kojima je naveo da je protiv glumca Gorana Jevtića podneta privatna tužba zbog obljube maloletnog mladića; novinarska udruženja optužila ovaj dnevni list za kršenje Kodeksa novinara, novinarske etike i senzacionalistički izveštavanje.
- Grad Zaječar i GSA potpisali Memorandum o saradnji na organizovanju muzičkog festivala „Zona tolerancije”.
- Uprava policije MUP u saradnji sa Labrisom tokom oktobra i novembra sprovedla treninge senzibilizacije za policijske službenike iz svih područnih policijskih uprava za rad sa LGBT zajednicom.

NOVEMBAR

- Majkl Kirbi, ambasador SAD u Srbiji, postao počasni član GSA.
- Meho Omerović, narodni poslanik i predsednik skupštinskog Odbora za ljudska i manjinska prava i ravnopravnost polova najavio donošenje „Deklaracije protiv nasilja i govora mržnje” u Narodnoj skupštini.
- Republički zavod za socijalnu zaštitu akreditovao Napredni trening za rad sa seksualnim manjinama u sistemu socijalne zaštite koji je podnela na akreditaciju Asocijacija „Duga”, iz Šapca; tokom godine Duga sprovodila obuke socijalnih radnika.
- U beogradskom Domu omladine i drugim kulturnim ustanovama održan Festival tolerancije, filmski repertoar su činila nagrađivana ostvarenja koja obrađuju probleme antisemitizma, LGBT populacije i prava žena.
- Povodom Međunarodnog dana sećanja na žrtve transfobije, u Institutu za javno zdravlje „Milan Jovanović-Batut” u Beogradu održana tribina o pravima trans osoba na kojoj govorili predstavnici institucija, nevladinih organizacija i trans zajednice.
- LGBT organizacije odlučuju da rad na Platformi o saradnji nastave samostalno i bez arbitraže drugih NVO, a u skladu sa sopstvenim potrebama i kapacitetima.

DECEMBAR

- Komisija za žalbe Saveta za štampu utvrdila da je dnevni list „Blic” prekršio Kodeks novinara Srbije tekstovima o glumcu Goranu Jevtiću, jer nije poštovao pravilo pretpostavke nevinosti do izricanja sudske presude.
- 10. decembar, Međunarodni dan ljudskih prava obeležen nizom aktivnosti, Kancelarija za ljudska i manjinska prava predstavila mehanizme za praćenje stanja ljudskih prava u Srbiji, a Zaštitnik građana na sednici skupštinskog Odbora za ljudska i manjinska prava i ravnopravnost polova u Skupštini Srbije predstavio model zakona o rodnoj ravnopravnosti, u kome se pominju i seksualna orijentacija i rodni identitet.
- U beogradskom Domu omladine održan šesti Međunarodni festival LGBT filma „Merilnka”; na repertoaru veliki broj igranih i kratkih filmova autora iz celog sveta.

Tokom cele 2014. godine redovno je izlazio iz štampe gej magazin „Optimist” u izdanju Gej lezbejskog info centra.

SAŽETAK IZVEŠTAJA

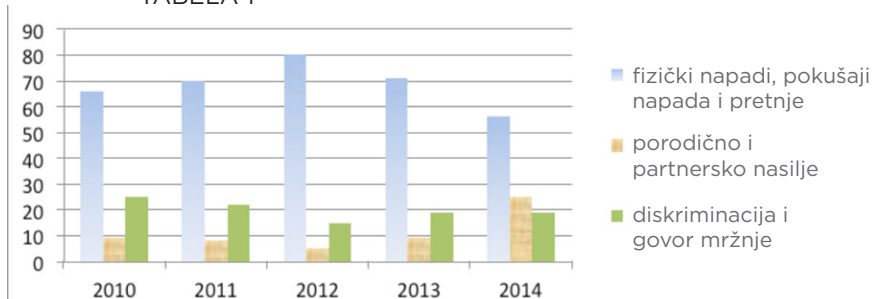
Za LGBT osobe u Srbiji 2014. godina je svakako bila jedna od najznačajnijih i najdinamičnijih u poslednjoj deceniji kada je u pitanju zaštita i promocija njihovih ljudskih prava i u kojoj su ostvareni određeni pomaci u odnosu na prethodni period.

Iako LGBT populacija i dalje ostaje jedna od društvenih grupa koje su najviše izložene nasilju, netoleranciji i mržnji, u 2014. godini, a u odnosu na slučajeve koji su prijavljeni Gej strejt aljansi i druge dostupne izvore, **nije zabeležen porast slučajeva nasilja i diskriminacije** prema LGBT osobama u odnosu na prethodnu 2013. godinu **već možemo govoriti i o neznatnom smanjenju broja ovih slučajeva**. Takođe, struktura slučajeva po kategorijama po kojima GSA prati trendove (fizički napadi, pokušaji fizičkih napada i pretnje nasiljem; diskriminacija i govor mržnje; nasilje u porodici i partnersko nasilje) je u 2014. nešto izmenjena u odnosu na prethodne godine. To se posebno odnosi na smanjenje broja fizičkih napada i pokušaja napada na javnim mestima kao što su mesta okupljanja LGBT populacije, ulice, parkovi i slično, s jedne strane i povećanje broja slučajeva nasilja u porodici i partnerskog nasilja, s druge strane. Iako država Srbija, kao što je pomenuto i u prethodnim Izveštajima GSA, ima generalno adekvatan pravni okvir za borbu protiv nasilja i diskriminacije, ovim trendom, ukoliko on bude nastavljen, otvara se ozbiljna problematika koja spada i u domen socijalne zaštite i za čije rešavanje u ovom trenutku ne postoji precizna zakonska regulativa.

Slučajevi fizičkog i psihičkog nasilja u porodici tj. nasilja roditelja i/ili drugih članova porodice prema onim članovima koji su LGBT osobe, različiti vidovi maltretiranja sve do izbacivanja iz porodičnog doma su beleženi i prethodnih godina, ali je 2014. očigledno došlo i do ohrabrenja jednog dela LGBT zajednice da potraži pomoć i počne da govori i o partnerskom nasilju u istopolnim vezama, te je od do desetak procenata zastupljenosti cele ove kategorije u prethodnim godinama ovaj procenat od ukupnog broja slučajeva narastao na oko 25%. GSA je zabeležila razne vidove nasilja u partnerskim odnosima, od onog fizičkog do pretnji „autovanjem“, porodici i bližoj okolini i ucena od strane partnera/partnerki.

Strukturu prijavljivanih slučajeva GSA u poslednjih pet godina po gore pomenutim kategorijama (procenti od ukupnog broja prijavljenih slučajeva) možete videti u Tabeli 1.

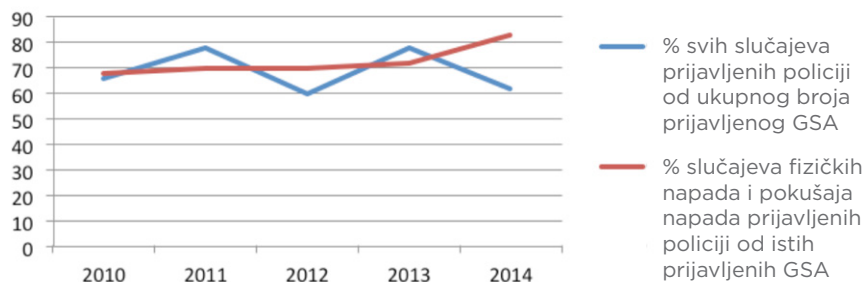
TABELA 1

Međutim, iako je broj slučajeva fizičkih napada, pokušaja napada i pretnji nasiljem po osnovu stvarne ili pretpostavljene seksualne orijentacije i rodnog identiteta u opadanju u odnosu na prethodne godine, ovi slučajevi i u 2014. čine daleko najveći udeo od ukupnog broja slučajeva koji su prijavljeni GSA, ali i za razliku od slučajeva porodičnog i partnerskog nasilja oni se mnogo češće prijavljuju policiji i/ili drugim nadležnim institucijama od strane žrtava. Važno je napomenuti i da slučajevi diskriminacije koji su prijavljivani GSA, iako nisu najbrojniji, uglavnom se brže sudski procesuiraju i rešavaju od slučajeva fizičkih napada, te na primer od ukupnog broja pravosnažnih presuda koje je dobila Pravna služba GSA najveći je broj onih podnetih na osnovu Zakona o zabrani diskriminacije.

U Tabeli 2. može se videti uporedna statistika u prethodnih pet godina koja se odnosi na procenat svih slučajeva (iz svih kategorija) koji su prijavljeni policiji i/ili sudski procesuirani od ukupnog broja slučajeva koji su prijavljeni GSA, kao i procenat onih slučajeva iz kategorije fizičkih napada, pokušaja napada i pretnji nasiljem koji su prijavljeni policiji od broja slučajeva iz te kategorije koji su prijavljeni GSA. Iako procenat ukupnog broja slučajeva koji su prijavljeni policiji ili sudski procesuirani od strane žrtava varira iz godine u godinu (te je tako u 2014. u opadanju u odnosu na prethodnu godinu), broj fizičkih napada i pokušaja napada koji su prijavljeni policiji beleži konstantan trend rasta u poslednjih nekoliko godina (83% u 2014.).

TABELA 2

Međutim, iako već nekoliko godina za redom GSA beleži pozitivan trend prijavljivanja ovih slučajeva policiji i spremnost žrtvi da se obrate nadležnim institucijama, još jednom je važno napomenuti da još uvek najveći broj slučajeva iz svih kategorija ostaje neprijavljen, u tzv. sivoj zoni, te u njih nemaju uvid ni nadležne institucije, ni organizacije civilnog društva. Stoga je potrebno da nadležni organi u narednom periodu preuzmu vodeću ulogu u sistematskom radu na povećanju broja prijavljenih slučajeva nasilja i diskriminacije nad LGBT osobama, kao i daljem jačanju poverenja LGBT osoba kako prema policiji, tako i prema pravosudnom sistemu.

Veliki problem za rad na poboljšanju položaja LGBT populacije koji se odnosi na praćenje i analizu slučajeva nasilja i diskriminacije po osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta i dalje predstavlja **nepostojanje zvanične državne statistike** jer se u bazama podataka nadležnih institucija zavedeni slučajevi vode po vrsti dela a ne po motivu. Očekivalo se da će država uvođenjem dela iz mržnje u Krivični zakonik (KZ) otpočeti i sa formiranjem i praćenjem statistike koja se odnosi na ove slučajeve, međutim do toga još uvek nije došlo.

Iako u radu pravosudnog sistema tokom 2014. godine, a na osnovu raspoloživih podataka, nije primećeno značajno povećanje dinamike procesuiranja slučajeva pred sudovima i donošenja presuda u odnosu na prethodne godine, sudska praksa u Srbiji je i u 2014. postala bogatija za nekoliko pravosnažnih i prvostepenih presuda u slučajevima koji se vode po osnovu seksualne orijentacije ili rodnog identiteta. Naravno, kada se govori o dinamici donošenja sudskih presuda u ovim ali i svim drugim slučajevima, 2014. je bila specifična i po višemesečnom štrajku advokata te i ovu činjenicu treba imati u vidu.

Apelacioni sud u Beogradu po tužbi Pravne službe GSA iz 2011. godine, doneo je pravosnažnu presudu protiv narodnog poslanika i predsednika Jedinstvene Srbije (JS) Dragana Markovića Palme za tešku diskriminaciju LGBT populacije. Ovo je šesta pravosnažna presuda koju je dobila Pravna služba GSA u poslednjih pet godina a tiče se slučajeva diskriminacije i nasilja na osnovu stvarne ili pretpostavljene seksualne orijentacije i rodnog identiteta. Iako trajanje ovog i nekoliko drugih sudskih postupaka ulaze u okvire očekivane brzine i efikasnosti pravosuđa, postoje i sudski postupci koje vodi GSA a koji se neopravdano prolungiraju kao što je na primer slučaj protiv rukovodstva beogradskog Sava centra zbog zabrane konferencije GSA 2009. godine, gde je suđenje po ovom predmetu otpočelo tek nakon 5 godina i još uvek traje.

Viši sud u Beogradu – odeljenje za maloletnike doneo je osuđujuću presudu u postupku koji se vodio protiv dva maloletna lica

za napad nožem i nanošenje teških telesnih povreda Angelini Žeželj 2011. godine. Iako su u ovom postupku tj. u optužnom predlogu sa ovim spojena i druga mnogobrojna različita teža i lakša krivična dela koja su počinila ova maloletna lica, sud ih je osudio samo na vaspitnu meru – pojačan nadzor od strane organa starateljstva a jedan od njih je dobio i posebnu obavezu „osposobljavanja za zanimanje koje odgovara njegovim sposobnostima i sklonostima,,. U odnosu na težinu ovog i drugih dela koja su im stavljena na teret ovakva kazna je više nego blaga i ulazi u domen potpuno neadekvatnih presuda, bez obzira što se radi o maloletnim osobama.

Apelacioni sud u Novom Sadu doneo je po privatnoj tužbi pravosnažnu presudu protiv Predraga P. iz Bečaja zbog fizičkog napada na LGBT aktivistu Daniela P. 2010. godine i naložio mu da isplati 138 hiljada dinara na ime odštete za pretrpljen strah, fizičke i duševne bolove.

U 2014. godini je doneta i pravosnažna presuda za ubistvo tran-srodne osobe Minje Kočiš 2009. godine po kojoj je ubica osuđen na 35 a njegov pomagač na 8 godina zatvora.

Apelacioni sud u Beogradu pravosnažno je osudio lidera ekstremističkog desničarskog pokreta „Obraz“ Mladena Obradovića na četiri meseca kućnog zatvora zbog širenja rasne i druge diskriminacije pred neodržanu Paradu ponosa 2009. godine. Prema pisanju medija, Obradović je ovu kaznu počeo da izdržava u julu 2014. godine. Ostali postupci koji su se po službenoj dužnosti vodili pred sudovima protiv članova „Obraza,, i pokreta „1389,, zbog diskriminacije i organizacije napada pred Parade ponosa 2009. i 2010. i u kojima su donešene, istina blage ali osuđujuće prvostepene presude, su odlukama Apelacionog suda u Beogradu vraćene na ponovno suđenje i ti postupci još uvek traju.

U 2014. godini je doneseno i nekoliko osuđujućih prvostepenih i pravosnažnih presuda pred Višim sudom u Beogradu protiv osoba koje su na društvenim mrežama upućivale pretnje nasiljem i smrću pripadnicima LGBT populacije. Optužnice i procese protiv ovih počinilaca je vodilo Posebno odeljenje Višeg javnog tužilaštva u Beogradu za borbu protiv visokotehnološkog kriminala (VTK).

Kao što je već pomenuto u ovom, kao i u prethodnim Izveštajima, Srbija ima adekvatan pravni, a sada i strateški, okvir za borbu protiv nasilja i diskriminacije nad LGBT osobama ali je **problem implementacije tj. primene zakona i dalje prisutan**. Ovaj problem je naročito vidljiv u primeni člana 54a KZ koji se odnosi na dela počinjena iz mržnje i koji ni posle više od dve godine od usvajanja još ni jednom nije primenjen u praksi ni po jednom zakonski predviđenom osnovu a ne samo po osno-

vu seksualne orijentacije ili rodnog identiteta. Ovaj član KZ predviđa da se iskazana mržnja prema određenim društvenim grupama kao motiv krivičnog dela uzima kao obavezna otežavajuća okolnost prilikom izricanja presuda, međutim još uvek traje debata da li tužilaštvo treba da u svojim optužnim predlozima obuhvati i ovaj član KZ ili to treba da bude ostavljeno sudijama na odlučivanje. Kvalifikacija počinjenih dela od strane tužilaštva u postupcima koji se vode po službenoj dužnosti je u određenom broju slučajeva i prethodnih godina predstavljala problem u smislu preinačavanja ili ublažavanja počinjenog dela, međutim izmenama i dopunama Zakonika o krivičnom postupku ovaj problem se dodatno usložio te se stiče utisak da tužilaštvo još nije dovoljno spremno da adekvatan način preuzme nove nadležnosti i vodi efikasnu istragu u krivičnim postupcima. Važno je napomenuti da na ovakav zaključak navodi nekoliko slučajeva koje je GSA imala u praksi tokom 2014. godine i koji zbog izmenjenih nadležnosti nisu adekvatno i na vreme procesuirani i rešavani ni od strane policije ni od strane tužilaštva.

Što se tiče bolje implementacije same legislative koja se odnosi na dela iz mržnje potrebno je uraditi dodatnu analizu da li je postojeće zakonsko rešenje obuhvaćeno Krivičnim zakonikom dovoljno i primenljivo ili je potrebno vršiti naknadne izmene KZ u kojima bi ova dela ili bila kvalifikovana ili bi se radilo o posebnom krivičnom delu. S obzirom da je sudska praksa koja se odnosi na različita dela počinjena protiv LGBT osoba još uvek u formiranju, boljoj implementaciji ovog ali i drugih zakona svakako bi doprinela i sistemska obuka sudija i tužioca.

Pravo na slobodu okupljanja LGBT osoba se u 2014. godini u potpunosti poštovalo. Nakon zabrane tri godine zaredom od strane nadležnih državnih institucija (od 2011. do 2013.), u Beogradu je 28. septembra 2014. godine održana druga Parada ponosa koja je za razliku od one 2010. godine protekla bez incidenata i organizovanih napada na učesnike ovog skupa, kako za vreme, tako ni u periodu neposredno pre i nakon njegovog održavanja. Nadležne institucije na čelu sa premijerom Srbije su mnogo ozbiljnije nego do tada pristupile stvaranju uslova da se Parada desi. Parada ponosa 2014. svakako predstavlja veoma pozitivnu prekretnicu u podršci LGBT populaciji i njenim osnovnim ljudskim pravima a nedvosmislena politička podrška ovom skupu izražena je i kroz prisustvo mnogobrojnih visokih državnih i gradskih funkcionera, kao i opozicionih političara. Paradi ponosa tj. šetnji centralnim gradskim ulicama prethodila je Nedelja ponosa koja je obuhvatila različite događaje kao što su izložbe, debate, koncerti, radionice i sl. U 2014. godini organizovano je još nekoliko događaja u centru Beograda koji se tiču LGBT osoba a koji su imali karakter skupa u pokretu među kojima su akcija „Zona slobodna od mržnje,“ kojom je obeležen 27. jun – Međunarodni dan ponosa LGBT osoba, kao i protest povodom napada na nemačkog državljanina, učes-

nika dvodnevne međunarodne konferencije o ljudskim pravima LGBT osoba u Beogradu, koji je održan 13. septembra. Takođe, povodom Dana zaljubljenih 14. februara u centru Novog Sada je održana šetnja LGBT osoba sa zastavama duginih boja i drugim obeležjima LGBT pokreta. Sve nabrojane skupove, a posebno Paradu ponosa, obezbeđivale su jake policijske snage, a policija je i u 2014. nastavila da štiti mesta okupljanja LGBT osoba, kao i različite događaje koje su realizovale organizacije koje se bave promocijom i zaštitom ljudskih prava LGBT populacije.

Smanjenje velikog broja policajaca koji su u ovoj funkciji prisutni na Paradi ponosa i drugim javnim skupovima koji se tiču LGBT populacije i ostvarivanja njenih ljudskih prava je takođe jedan od izazova u narednom periodu čije rešavanje iziskuje višegodišnji rad u mnogim oblastima kako bi se smanjila netolerancija koja još uvek postoji u društvu. Jedan od mehanizama za to je i donošenje novog Zakona o slobodi okupljanja koji bi bio usklađen sa evropskim standardima i postojećim preporukama Venecijanske komisije, kao i što šira javna rasprava koja bi pratila taj proces, s obzirom da se ovaj zakon tiče svih građana i građanki Srbije a ne samo LGBT osoba.

Parada ponosa je zbog svoje vidljivosti važan događaj za LGBT zajednicu u Srbiji i potrebno je i nadalje obezbediti kontinuitet njenog održavanja. Međutim, Parada ponosa je često u javnosti pogrešno percipirana kao jedini i najvažniji događaj za LGBT populaciju kome su podređene sve druge aktivnosti. U narednom periodu neophodno je proširiti agendu koja se tiče poboljšanja položaja i kvaliteta života LGBT osoba a aktivnosti koje u tom pravcu sprovode državne institucije i LGBT pokret, među kojima je i Parada ponosa, staviti u funkciju smanjenja homofobije i transfobije u društvu.

Veliki broj **državnih institucija** je tokom 2014. godine preduzimao aktivnosti sa ciljem poboljšanja položaja LGBT osoba u Srbiji i zaštite i promocije njihovih osnovnih ljudskih prava, pre svega u odnosu na organizovanje Parade ponosa ali i na druga pitanja od značaja za LGBT zajednicu i društvo u celini. Vlada Republike Srbije je na predlog Kancelarije za ljudska i manjinska prava usvojila Akcioni plan u vezi sa sprovođenjem nacionalne Strategije prevencije i zaštite od diskriminacije uvojene prethodne 2013. godine, čime je zaokružen strateški okvir za borbu protiv diskriminacije nad nekoliko najranjivijih društvenih grupa među kojima je i LGBT populacija. Posebno aktivnu i afirmativnu ulogu u oblastima vezanim za ljudska prava LGBT osoba 2014. su imali Ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP), ministarka bez portfelja zadužena za evropske integracije i njen kabinet, kao i Narodna skupština Republike Srbije (NSRS) dobrim delom kroz delovanje skupštinskog Odbora za ljudska i manjinska prava i ravnopravnost polova ali i kroz delovanje

drugih odbora i narodnih poslanika. Takođe aktivnu ulogu su imali i šefica pregovaračkog tima za pridruživanje Srbije EU, kao i Vladina Kancelarija za saradnju sa civilnim društvom.

Ministarstvo unutrašnjih poslova, pored rada na slučajevima nasilja i diskriminacije i zaštiti skupova, imenovalo je i oficira za vezu sa LGBT zajednicom, a u saradnji sa organizacijama civilnog društva sprovodilo je i edukaciju pripadnika policije za rad sa LGBT osobama. Ministarstvo omladine i sporta je nastavilo sprovođenje kampanje protiv govora mržnje na internetu prema različitim društvenim grupama među kojima je i LGBT populacija. Ministarstvo pravde je pri izradi nacрта Akcionog plana za pristupne pregovore Srbije u EU za poglavlje 23. uvrstilo ciljeve i mere koje se tiču osnovnih prava i poboljšanja položaja LGBT populacije.

Paradu ponosa su svojim prisustvom na ovom događaju podržali brojni visoki državni funkcioneri među kojima su i gradonačelnik Beograda, ministar kulture, ministarka državne uprave i lokalne samouprave, ministarka bez portfelja zadužena za evropske integracije, šefica pregovaračkog tima za pridruživanje Srbije EU, direktorka Vlade Kancelarije za ljudska i manjinska prava, predsednik skupštinskog Odbora za ljudska i manjinska prava i ravnopravnost polova, kao i drugi predstavnici institucija i narodni poslanici. Pored funkcionera vladajuće koalicije, Paradi ponosa su prisustvovali i opozicioni narodni poslanici i funkcioneri iz redova Demokratske stranke, Socijaldemokratske stranke i Liberalno demokratske partije.

Pored prisustva gradonačelnika na Paradi ponosa, Grad Beograd je tokom 2014. saradivao i sa LGBT organizacijama kada su u pitanju određene aktivnosti i događaji. Pored Beograda, kada je u pitanju **rad lokalnih samouprava** važno je istaći aktivnosti Grada Zaječara čiji čelnici su inicirali održavanje muzičkog festivala „Zona tolerancije” koji za cilj, između ostalog, ima i promociju tolerancije prema LGBT populaciji. Međutim, primetno je da se većina lokalnih samouprava u Srbiji ni na koji način ne bavi promocijom i zaštitom ljudskih prava LGBT osoba iako njihova uloga i po ovom pitanju treba da bude velika s obzirom da najdirektnije rade sa građanima i bave se njihovim konkretnim problemima.

Što se tiče rada **nezavisnih regulatornih tela**, Poverenica za zaštitu ravnopravnosti je tokom 2014. na osnovu Zakona o zabrani diskriminacije primila 18 pritužbi građana i organizacija koje se tiču diskriminacije LGBT populacije i donela je 6 mišljenja, od čega je u 4 utvrđena diskriminacija, dok u 2 nije. Poverenica za zaštitu ravnopravnosti nije pokretala slučajeve pred sudovima u Srbiji na osnovu Zakona o zabrani diskriminacije koji se tiču diskriminacije LGBT populacije. Takođe, na osnovu raspoloživih podataka ni Zaštitnik građana u okviru svojih na-

dležnosti nije pokretao postupke koji se tiču kršenja prava po osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta. Naravno, rad ovih nezavisnih institucija će biti mnogo bolje i detaljnije obrađen kroz njihove sopstvene izveštaje. Važno je napomenuti da su ove nezavisne institucije imale veoma aktivnu ulogu u podršci LGBT populaciji, Paradi ponosa i drugim aktivnostima LGBT organizacija, reagovanju i osudi pretnji i kršenja ljudskih prava LGBT osoba i sl. Poverenica za zaštitu ravnopravnosti, Zaštitnik građana, kao i Poverenik za informacije o javnog značaja prisustvovali su Paradi ponosa 2014.

Jedan od najvažnijih stubova društva jeste **obrazovni sistem** koji, između ostalog, treba da ima krucijalnu ulogu i u povećanju tolerancije i prihvatanja različitosti. Tokom 2014. Ministarstvo prosvete je u saradnji sa UNICEF-om i Pokrajinskim sekretarijatom za obrazovanje predstavilo rezultate istraživanja o rasprostranjenosti rodno zasnovanog nasilja, koje je pokazalo da 60 odsto učenika i 27 odsto učenica podržava nasilje nad LGBT osobama. Institut za javno zdravlje Vojvodine i Pokrajinski sekretarijat za sport i omladinu su u školskoj 2013/2014. godini sproveli pilot projekat o zdravstvenom vaspitanju i seksualnom obrazovanju u nekoliko vojvođanskih srednjih škola, koji je uključio afirmativan pristup informacijama o homoseksualnosti i prihvatanju različitosti.

Međutim, i pored ovih aktivnosti u 2014. godini, može se reći da je obrazovni sistem u Srbiji još uvek inertan kada je u pitanju poboljšanja ljudskih prava LGBT osoba, smanjenje homofobije, stereotipa i predrasuda. Još uvek ne postoji volja za ozbiljnim i sistemskim rešavanjem problema diskriminacije i nasilja nad LGBT osobama u školama, a Ministarstvo prosvete i druge nadležne institucije nisu ni nakon nekoliko godina od inicijative pristupile uklanjanju homofobičnih sadržaja iz srednjoškolskih udžbenika.

U oblasti **socijalne zaštite** napravljeni su važni koraci tokom 2014. Socijalni radnici u svim centrima za socijalni rad u Srbiji su senzibilisani i obučeni za rad i pružanje usluga socijalne zaštite LGBT osobama i članovima njihovih porodica, te sada u svakom centru za socijalni rad postoje kontakt osobe kojima se LGBT osobe i članovi njihovih porodica mogu obratiti za pomoć i savetovanje u procesu autovanja, zbog porodičnih problema i za druge usluge iz domena socijalne zaštite.

U oblasti **zdravstvene zaštite** je tokom 2014. godine bilo određenih pomaka. Ministarstvo zdravlja je i zvanično osnovalo Kabinet za transrodna stanja pri beogradskom Kliničkom centru, što umnogome olakšava složene procedure promene pola kod transeksualnih osoba. Ipak, autoriteti u zdravstvu i dalje nedovoljno često u javnosti govore o homoseksualnosti na objektivan način, što je veoma važan mehanizam

za suzbijanje najveće predrasude u Srbiji o LGBT osobama, a to je da su one bolesne. I dalje se beleže slučajevi da pojedini lekari-psihijatri iznose negativne stavove o homoseksualnosti, čime ne samo što potencijalno diskriminišu pacijente koji su LGBT osobe, već i ugrožavaju efikasniju zdravstvenu prevenciju stanja koja mogu nastati kao posledica odbacivanja LGBT osoba od okoline.

Odnos **političkih partija** prema LGBT populaciji u 2014. godini, pored Parade ponosa, najvidljiviji je bio tokom kampanje za republičke izbore održane u martu 2014., tokom koje je sprovedena i GOTV kampanja „Tvoj glas, tvoje sutra,“ koja je imala za cilj da se političke stranke i grupacije koje učestvuju na republičkim izborima izjasne o pitanjima vezanim za ljudska prava LGBT osoba, kao i da ova pitanja i konkretna rešenja za smanjenje nasilja, diskriminacije i homofobije uključe u svoje predizborne platforme. Kroz ovu kampanju, a u odnosu na prethodne izbore, proširio se broj partija koje imaju afirmativan stav prema LGBT populaciji i o tome javno govore u predizornoj kampanji. Kada govorimo o podršci LGBT pravima, više definitivno ne govorimo o jednoj ili dve političke partije, kako se to često do sada pogrešno percipiralo, već o grupi njih koje imaju pozitivan odnos prema LGBT populaciji, ne percipiraju LGBT pitanje kao nevažno, imaju svest o tome da je LGBT zajednica deo biračkog tela i obraćaju joj se dosledno i manje ili više strateški. U ovu grupu političkih partija spada najveći broj onih zastupljenih u sadašnjem sazivu parlamenta.

Međutim, problematika odsustva jasno definisanih antidiskriminacionih stranačkih politika uključenih u partijske programe i druga dokumenta iziskuje šire unutarstranačke debate i dopune postojećih programa u skladu sa ideologijama koje političke stranke zastupaju. Od 21 političke stranke trenutno zastupljene u parlamentu u svojim stranačkim programima LGBT populaciju spominju jedino Socijalistička partija Srbije (SPS), Demokratska stranka (DS) i Liga socijaldemokrata Vojvodine (LSV).

Na žalost, ni na jednoj listi kandidata za republičke izbore 2014. nije bilo javno deklariranih LGBT osoba, tj. onih koje pored toga što zadovoljavaju postojeće stranačke kriterijume za kandidovanje su i javno autovane osobe. Takođe, SPS je ostala politička partija koja u svojim redovima jedina ima autovanog političara.

Tokom 2014. godine ponovo je zabeleženo nekoliko **pretnji i napada na aktiviste i aktivistkinje koji se bave ljudskim pravima LGBT osoba**. Gej strejt alijansa je preko svog SOS telefona i organizacijskog mejla tokom marta i aprila primila nekoliko različitih pretnji od kojih su pojedine bile veoma brutalne pretnje smrću. Dan nakon održane Para-

de ponosa, u okolini porodične kuće Predraga Azdejkovića, predsednika Gej lezbejskog info centra, izlepljeni su plakati sa njegovim intervjuom i pozivom na linč ovog aktiviste. Inače, njegova kuća je više puta kame-novana u prethodnih nekoliko godina. Nadležno tužilaštvo je ovu prijavu odbacilo kao neosnovanu, kao i prijavu u slučaju telefonskih pretnji GSA.

Mediji su nastavili da izveštavaju o temama važnim za LGBT osobe i aktivnostima LGBT pokreta a Parada ponosa je i u 2014. osta-la medijski najvidljiviji događaj. Iako je medijska slika o LGBT populaciji vidljivo poboljšana u prethodnih nekoliko godina i znatno je umanjen govor mržnje, pojedini mediji se i dalje ovom oblašću povremeno bave na senzacionalistički način ne poštujući Kodeks novinara Srbije. Iako to na osnovu Zakona o zabrani diskriminacije nije dozvoljeno, neki mediji, uglavnom oni tabloidnog karaktera, spekulišu seksualnom orijentacijom određenih javnih ličnosti, po pravilu u svrhu njihove javne diskreditacije. Takođe, pojedini internet portali i dalje objavljuju komentare čitalaca koji sadrže govor mržnje prema LGBT populaciji. Komisija za žalbe Saveta za štampu je povećala svoju aktivnost te je donosila odluke i u oblasti kršenja novinarskog kodeksa kada je u pitanju LGBT populacija. Usvaja-njem seta novih medijskih zakona dodatno su precizirane odredbe koje se tiču zabrane govora mržnje i diskriminacije po osnovu seksualne ori-jentacije i rodnog identiteta u medijima.

Ljudska prava LGBT osoba i u 2014. su ostala **važan segment politike EU institucija** i drugih internacionalnih organizacija i tela. U iz-veštaju Evropske Komisije (EK) o napretku Srbije na putu ka EU iz okto-bra meseca je naglašeno da je održana Parada ponosa u Beogradu važno dostignuće u zaštiti ljudskih prava u Srbiji, ne samo LGBT populacije već generalno, ali i da nosioci javnih funkcija retko osuđuju, a često i ne rea-guju na pretnje, fizičke napade i govor mržnje prema aktivistima nevladi-nih organizacija. U njemu takođe stoji da je pravni okvir za zaštitu osno-vnih ljudskih prava postavljen, ali da i dalje najveći problem predstavlja nedoslednost u njegovoj primeni na različitim nivoima vlasti i u različitim oblastima društvenog života. Izveštaj EK nije, međutim, posvetio mnogo prostora analizi političkog, pravnog i društvenog položaja LGBT popula-cije. Međunarodna zajednica prisutna u Srbiji, pre svega Delegacija EU u Srbiji, ambasade SAD i zemalja članica EU, nastavila je da pruža podršku LGBT populaciji i poboljšanju njenih ljudskih prava, kao i aktivnostima LGBT pokreta.

Na polju **kulture i umetnosti**, 2014. godina je bila raznovrsna kada je u pitanju LGBT tematika. Čuveni filmski festival "Fest" je u svoju selekciju uvrstio nekoliko LGBT tematskih filmova. Pored pomenute Ne-delje ponosa, krajem godine su održani 6. po redu Međunarodni festival LGBT filma „Merlinka,, u beogradskom Domu omladine, kao i Festival

tolerancije čiji su filmski repertoar pored ostalih činila i nagrađivana ostvarenja sa LGBT tematikom. Organizacija IDAHO Beograd je sredinom godine takođe organizovala projekcije LGBT filmova i izložbe, dok je Hartefakt fondacija predstavila knjigu "Među nama: Neispričane priče gej i lezbejskih života" o istoriji homoseksualnosti na prostorima Srbije i bivše Jugoslavije.

Iako su napravljeni određeni pomaci u različitim oblastima, pre svega u uspostavljanju pravnog okvira i boljeg odnosa institucija i političkih faktora, **odnos društva** prema LGBT populaciji, stepen tolerancije i prihvatanja različitosti su još daleko od zadovoljavajućeg, što ovu društvenu grupu čini jednom od najranjivijih i potencijalno veoma izloženoj nasilju i diskriminaciji. Prema redovnim istraživanjima koje sprovodi kancelarija Poverenice za zaštitu ravnopravnosti, LGBT populacija je grupa prema kojoj je najizraženija socijalna distanca većinskog dela društva. Stereotipi i predrasude prema ovoj populaciji su još uvek na veoma visokom nivou, među kojima je i dalje najzastupljenija predrasuda da su LGBT osobe bolesne što smatra oko 50% građana. Desničarske ekstremističke organizacije i grupacije su se tokom godine oglašavale negirajući prava LGBT populacije ali nije bilo organizovanog nasilja širih razmera kao na primer za Paradu ponosa 2010. Protivnici Parade ponosa 2014. predvođeni pokretom „Dveri“ su dan pred održavanje ovog događaja organizovali protestni skup i šetnju u centru Beograda. Premijer Srbije je nakon Parade ponosa 2014. bio predmet verbalnog napada od strane jednog pripadnika navijačkih grupa na utakmici u direktnom prenosu RTS koji ga je nazvao pežorativnim imenom za gej osobu.

Međutim, tokom 2014. zabeležene su i neke veoma pozitivne reakcije građana na aktivnosti LGBT pokreta što se pre svega odnosi na one tokom katastrofalnih poplava koje su zadesile Srbiju, kada su otkazani i odloženi planirani događaji LGBT pokreta, među kojima i Parada ponosa, a LGBT organizacije i zajednica se priključile velikom broju građana u prikupljanju pomoći za ugrožene i volontiranju u prihvatnim centrima i na izgradnji nasipa. Takođe, skup kao što je Zona slobodna od mržnje protekao je bez negativnih reakcija i uz veliku podršku građana koji su bili u blizini.

Od velikog značaja za poboljšanje stavova javnosti bio je i čin Marije Šerifović, pevačice i pobednice Eurosonga 2007., koja je u svojoj knjizi Ispovest govorila i o svojoj drugačijoj seksualnoj orijentaciji.

Imajući sve ovo u vidu jedan od najvećih izazova u budućem periodu, kako za institucije tako i za LGBT pokret, u procesu poboljšanja položaja i kvaliteta života LGBT populacije biće upravo rad sa građanima u Srbiji, tj. rad na pozitivnoj društvenoj promeni i povećanju tolerancije u društvu.

Pored nezavisnih stručnjaka i autora/ki iz GSA, u izradi Izveštaja o stanju ljudskih prava LGBT osoba u Srbiji za 2014. godinu učestvovali su i predstavnici/ce drugih organizacija koje se bave ljudskim pravima LGBT osoba. Takođe, u izradi Izveštaja korišćeni su podaci iz arhive GSA, dostupni podaci iz izveštaja drugih organizacija civilnog društva, medijski izveštaji, izveštaji domaćih i međunarodnih institucija i organizacija, kao i prilozi kojoj su Alijansi za potrebe ovog Izveštaja dostavile različite državne institucije i udruženja.

U Izveštaju su izdvojeni i prikazani najvažniji podaci i zaključci po mišljenju GSA.

Fokus Izveštaja, kao i prethodnih godina, je na prikazu najvažnijih dokumentovanih slučajeva nasilja i diskriminacije od onih koji su tokom godine prijavljeni GSA, kao i na slučajevima koje je pred sudovima u Srbiji procesuirala Pravna služba GSA. Ovi slučajevi su u Izveštaju predstavljeni po ustavnim kategorijama. Takođe, GSA je za potrebe ovog Izveštaja u saradnji sa Upravom policije Ministarstva unutrašnjih poslova definisala status jednog broja prijavljenih slučajeva iz kategorije fizičkih napada, pokušaja napada i pretnji nasiljem, tj. dokle se stiglo sa njihovim rešavanjem.

PRAVNI I STRATEŠKI OKVIR

Tokom 2014. došlo je do određenih izmena i dopuna dotadašnjeg pravnog okvira te su Zakon o radiodifuziji i Zakon o javnom informisanju u 2014. prestali da važe, a u okviru novousvojenog seta medijskih zakona dodatno su precizirane odredbe koje se tiču zabrane govora mržnje i diskriminacije po osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta u medijima, kroz Zakon o elektronskim medijima i Zakon o javnom informisanju i medijima. Takođe 2014. godine usvojen je i Zakon o izvršenju vanzavodskih sankcija i mera, te ukupan broj važećih zakona koji sadrže antidiskriminatorne odredbe i koji se tiču seksualne orijentacije i/ili rodnog identiteta iznosi 12, a pravni okvir sada izgleda ovako:

Ustav Republike Srbije¹ u članu 21, stav 3 zabranjuje svaku diskriminaciju, neposrednu ili posrednu, po svim osnovama iako posebno ne izdvaja kao osnove seksualnu orijentaciju i rodni identitet.

Važeći zakoni:

1) Krivični zakonik (KZ) Republike Srbije²

Usvajanjem Zakona o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika RS krajem decembra 2012. godine, kroz član 54a tog zakona je uveden po prvi put u domaćem zakonodavstvu institut zločina iz mržnje koji propisuje da će sud pri odmeravanju kazne kao otežavajuću okolnost uzeti u obzir ako su motivi za učinjeno krivično delo, između ostalih, i seksualna orijentacija i/ili rodni identitet.

2) Zakon o zabrani diskriminacije³ je usvojen marta 2009. godine i predstavlja krovni antidiskriminacioni zakon u Srbiji koji obuhvata seksualnu orijentaciju i rodni identitet kao osnove diskriminacije.

3) Zakon o elektronskim medijima⁴ – usvojen je 2014. godine i u članu 51 pominje i seksualnu orijentaciju kao jedan od osnova za zabranu diskriminacije, mržnje i nasilja u programskim sadržajima pružaoca medijskih usluga.

1 http://www.paragraf.rs/propisi/ustav_republike_srbije.html

2 http://www.paragraf.rs/propisi/krivicni_zakonik.html

3 http://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_zabrani_diskriminacije.html

4 http://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_elektronskim_medijima.html

- 4) **Zakon o javnom informisanju i medijima**⁵ – usvojen je 2014. godine i u dva svoja člana, 59 i 75, pominje seksualno opredeljenje kao osnov za zabranu govora mržnje i distribuciju medijskih informacija koje se tumače kao akt nasilja i izazivaju neposredne ozbiljne i nepopravljive posledice.
- 5) **Zakon o izvršenju vanzavodskih sankcija i mera**⁶ – usvojen je 2014. godine i u članu 4 koji se tiče položaja lica uključenog u izvršenje kaže da to lice ne sme biti stavljeno u neravnopravan položaj, između ostalog, zbog svoje seksualne orijentacije.
- 6) **Zakon o učeničkom i studentskom standardu**⁷ – usvajanjem izmena i dopuna ovog zakona 2013. godine je u njegov tekst u članu 36 uvrštena i odredba o zabrani diskriminacije, nasilja i zlostavljanja u ustanovama po osnovu seksualne orijentacije.
- 7) **Zakon o obrazovanju odraslih**⁸ – usvojen je 2013. godine i u članu 3 o jednakim mogućnostima pominje i seksualnu orijentaciju.
- 8) **Zakon o zdravstvenom osiguranju**⁹ - kroz izmene i dopune ovog zakona koje su usvojene 2011. godine, članom 45 definisano je da se najmanje 65% od cene zdravstvene usluge za promenu pola iz medicinskih razloga obezbeđuje iz sredstava obaveznog zdravstvenog osiguranja.
- 9) **Zakon o mladima**¹⁰ – usvojen je 2011. godine i u svom članu 5 zabranjuje pravljenje razlike ili nejednako postupanje po osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta.
- 10) **Zakon o socijalnoj zaštiti**¹¹ – usvojen je 2011. godine i u članu 25 zabranjuje diskriminaciju korisnika socijalne zaštite, između ostalog, po osnovu seksualne orijentacije.

5 http://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_javnom_informisanju_i_medijima.html

6 http://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_izvršenju_vanzavodskih_sankcija_i_mera.html

7 http://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_ucenicima_i_studentskom_standardu.html

8 http://www.mpn.gov.rs/images/content/prosveta/pravna_akta/doneseni_zakoni/zakon_o_obrazovanju_odraslih.pdf

9 http://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_zdravstvenom_osiguranju.html

10 http://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_mladima.html

11 http://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_socijalnoj_zastiti.html

- 11) **Zakon o radu**¹² – usvojen je 2005. godine i od tada ima odredbu u članu 18 koja, između ostalog, zabranjuje diskriminaciju po osnovu seksualnog opredeljenja lica koja traže zaposlenje, kao i zaposlenih.
- 12) **Zakon o visokom obrazovanju**¹³ – usvojen je 2005. godine i u članu 8 koji se odnosi na pravo na visoko obrazovanje pominje i seksualnu orijentaciju.

Strategije i akcioni planovi:

Nakon usvajanja nacionalne **Strategija prevencije i zaštite od diskriminacije od 2014. do 2018. godine**¹⁴ koju je Vlada Republike Srbije, a na predlog vladine Kancelarije za ljudska i manjiska prava, usvojila u junu 2013., **Akcioni plan**¹⁵ za primenu ove **Strategije** je usvojen u oktobru 2014. čime je zaokružen i strateški okvir za borbu protiv diskriminacije na nacionalnom nivou nad nekoliko najranjivijih društvenih grupa među kojima je i LGBT populacija. Implementacija ovih dokumenata očekuje se u narednom periodu.

Takođe, Ministarstvo pravde je pri izradi nacrtu **Akcionog plana za pristupne pregovore Srbije u EU za poglavlje 23**.¹⁶ uvrstilo ciljeve i mere koje se tiču osnovnih prava i poboljšanja položaja LGBT populacije. I Ministarstvo unutrašnjih poslova donelo je u februaru 2014. svoj **Akcioni plan za unapređenje rada i saradnje policije sa LGBT populacijom i udruženjima koja se bave unapređenjem ljudskih prava LGBT osoba** u cilju razvoja i unapređenja rada policije u zajednici.

Kao što je već pomenuto u ovom, kao i u prethodnim Izveštajima, Srbija ima adekvatan pravni, a sada i strateški, okvir za borbu protiv nasilja i diskriminacije nad LGBT osobama ali je **problem implementacije tj. primene zakona i dalje prisutan**. Ovaj problem je naročito vidljiv u primeni člana 54a KZ koji se odnosi na dela počinjena iz mržnje i koji ni posle više od dve godine od usvajanja (usvojen na inicijativu GSA i Ju-kom-a 2012. godine kroz Zakon o izmenama i dopunama KZ) još ni jed-

12 http://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_radu.html

13 http://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_visokom_obrazovanju.html

14 http://www.srbija.gov.rs/extfile/sr/192764/strategija_zastita_od_diskriminacije078_eng.zip

15 http://www.srbija.gov.rs/extfile/sr/221134/strategija_zastita_od_diskriminacije-akcioni_plan053_lat.zip

16 <http://www.mpravde.gov.rs/tekst/7715/drugi-nacrt-akcionog-plana-za-poglavljje-23.php>

nom nije primenjen u praksi ni po jednom zakonski predviđenom osnovu a ne samo po osnovu seksualne orijentacije ili rodnog identiteta. Ovaj član KZ predviđa da se iskazana mržnja prema određenim društvenim grupama kao motiv krivičnog dela uzima kao obavezna otežavajuća okolnost prilikom izricanja presuda, međutim još uvek traje debata da li tužilaštvo treba da u svojim optužnim predlozima obuhvati i ovaj član KZ ili to treba da bude ostavljeno sudijama na odlučivanje. Što se tiče bolje implementacije same legislative koja se odnosi na dela iz mržnje potrebno je uraditi dodatnu analizu da li je postojeće zakonsko rešenje obuhvaćeno Krivičnim zakonikom dovoljno i primenjivo ili je potrebno vršiti naknadne izmene KZ u kojima bi ova dela ili bila kvalifikovana ili bi se radilo o posebnom krivičnom delu. S obzirom da je sudska praksa koja se odnosi na različita dela počinjena protiv LGBT osoba još uvek u formiranju, boljoj implementaciji ovog ali i drugih zakona svakako bi doprinela i sistemska obuka sudija i tužilaca.

Veliki problem za rad na poboljšanju položaja LGBT populacije koji se odnosi na praćenje i analizu slučajeva nasilja i diskriminacije po osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta i dalje predstavlja **nepostojanje zvanične državne statistike** jer se u bazama podataka nadležnih institucija zavedeni slučajevi vode po vrsti dela a ne po motivu. Očekivalo se da će država uvođenjem dela iz mržnje u Krivični zakonik (KZ) otpočeti i sa formiranjem i praćenjem statistike koja se odnosi na ove slučajeve, međutim do toga još uvek nije došlo.

Iako se ne odnosi samo na pravo na slobodu okupljanja LGBT osoba već svih građana i građanki, važno je napomenuti da važeći **Zakon o okupljanju građana**¹⁷ iz 1992. godine, koji je problematičan iz više razloga koji su ranije aktuelizovani, a među kojima je najvažniji neusklađenost sa Ustavom (videti Izveštaj GSA o stanju ljudskih prava LGBT osoba u Srbiji za 2011. godinu), ni u 2014. nije promenjen i nije donet novi zakon i pored vrlo konkretnih preporuka Venecijanske komisije i Radne grupe za unapređenje slobode okupljanja iz 2010. Međutim, Ministarstvo unutrašnjih poslova, koje je ovlašćeni predlagač, izradilo je nacrt Zakona o slobodi mirnog okupljanja koji još nije ušao u proceduru, dok je Ministarstvo pravde kao jednu od mera u Akcionom planu za pregovaračko poglavlje 23. navelo usvajanje ovog zakona.

U Srbiji i dalje **ne postoji zakonska legislativa koja na bilo koji način reguliše istopolne zajednice i imovinsko-pravne i druge odnose** unutar tih zajednica. Kao što je pomenuto u prethodnim Izveštajima, u 2011. godini su predstavnici Komisije za izradu Građanskog zakonika koju je formirala Vlada Srbije kako bi radila na kodifikaciji stvarno pravnih, ob-

17 http://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_okupljanju_gradjana.html

ligacionih, porodičnih i nasledno pravnih odnosa u javnosti otvorili temu zakonskog regulisanja istopolnih zajednica i dileme vezane za donošenje posebnog zakonskog akta koji bi bio predviđen Građanskim zakonikom. Međutim, konkretni predlozi i zaključci Komisije s tim u vezi se mogu očekivati tek kada predlog Zakonika uđe u skupštinsku proceduru što se još uvek nije desilo. Labris, Gayten i članice Koalicije protiv diskriminacije predstavile su u prethodnom periodu modele Zakona o registrovanim istopolnim zajednicama¹⁸, kao i Zakona o rodnom identitetu, međutim ovi modeli još uvek nisu ušli u bilo kakvu zvaničnu proceduru.

Ministarstvo državne uprave i lokalne samouprave je u novembru 2014. godine donelo **Mišljenje kojim je ukazalo matičnim službama u Srbiji na obavezu da izdaju uverenja o slobodnom bračnom stanju svim građanima koji to zatraže**, a koji nisu u braku (prilog Izveštaja). Mišljenje ministarstva je doneto nakon što mu se obratila Poverenica za zaštitu ravnopravnosti koja je ukazala da matične službe često odbijaju da izdaju ova uverenja građanima koji žele da u inostranstvu sklope istopolni brak, a nakon što joj se tokom 2014. godine obratilo nekoliko građana kojima su matične službe odbile izdavanje uverenja nakon što su saznale da žele da sklope istopolni brak ili registrovano partnerstvo u inostranstvu.

¹⁸ <http://www.mc.rs/predstavljanje-tri-modela-zakona-u-oblasti-borbe-protiv-diskriminacije.4.html?eventId=8494>

PRAVO NA SLOBODU OKUPLJANJA LGBT POPULACIJE

Mirno okupljanje građana je slobodno. Okupljanje u zatvorenom prostoru ne podleže odobrenju, ni prijavljivanju. Zborovi, demonstracije i druga okupljanja građana na otvorenom prostoru prijavljuju se državnom organu, u skladu sa zakonom. Sloboda okupljanja može se zakonom ograničiti samo ako je to neophodno radi zaštite javnog zdravlja, morala, prava drugih ili bezbednosti Republike Srbije.

(Ustav Republike Srbije, član 54.)

Pravo na slobodu okupljanja je temeljno pravo demokratskih društava. U Srbiji ovo pravo regulisano je Ustavom, Zakonom o okupljanju građana, kao i nizom međunarodnih konvencija čija je Srbija potpisnica. Pravo na slobodu okupljanja LGBT osoba se u 2014. godini u potpunosti poštovalo, imajući u vidu da nijedan javni skup koji se ticao ljudskih prava LGBT osoba nije zabranjen, odnosno svi su bili održani. Bitno je napomenuti da su se događaji 2014. godine odvijali i u specifičnom društveno-političkom ambijentu, uzevši u obzir vanredne parlamentarne izbore koji su se održali u martu ali pre svega katastrofalne poplave koje su pogodile Srbiju u maju mesecu, zbog čega je Parada ponosa planirana za maj odložena za septembar, a akcija Zona slobodna od mržnje kojom se obeležava Međunarodni dan ponosa svedena je na manji obim. Sve skupove, a posebno Paradu ponosa, obezbeđivale su jake policijske snage, a policija je kao i prethodnih godina nastavila da štiti i mesta okupljanja LGBT osoba kao što su klubovi i kafići, kao i različite događaje koje su realizovale organizacije koje se bave promocijom i zaštitom ljudskih prava LGBT populacije.

Parada ponosa 2014.

Nakon zabrane tri godine zaredom od strane nadležnih državnih institucija (od 2011. do 2013.), u Beogradu je 28. septembra 2014. godine održana druga Parada ponosa¹⁹ koja je za razliku od one 2010. godine protekla bez incidenata i organizovanih napada na učesnike ovog skupa, kako za vreme, tako ni u periodu neposredno pre i nakon njegovog održavanja. Nadležne institucije na čelu sa premijerom Srbije su mnogo ozbiljnije nego do tada pristupile stvaranju uslova da se Parada desi.

¹⁹ <http://arhiva.24sata.rs/vesti/beograd/vest/nije-zabranjena-parada-ponosa-danas-u-12-centar-pun-policije/151939.phtml>

Parada ponosa 2014. svakako predstavlja veoma pozitivnu prekretnicu u podršci LGBT populaciji i njenim osnovnim ljudskim pravima a nedvosmislena politička podrška ovom skupu izražena je i kroz prisustvo mnogobrojnih visokih državnih i gradskih funkcionera, kao i opozicionih političara. Paradi ponosa tj. šetnji centralnim gradskim ulicama prethodila je Nedelja ponosa koja je obuhvatila različite događaje kao što su izložbe, debate, koncerti, radionice i sl. Takođe, u sklopu priprema Parade ponosa organizatori su se sastali sa čelnicima mnogobrojnih institucija među kojima su ministar unutrašnjih poslova, ministar kulture, ministar omladine i sporta, ministarka bez portfelja zadužena za evropske integracije, šefica pregovaračkog tima za pristupanje Srbije EU, direktorka Kancelarije za ljudska i manjinska prava, poverenica za zaštitu ravnopravnosti, poverenik za informacije od javnog značaja.

Sastanak Biroa za koordinaciju rada službi bezbednosti, održan 27.09.2014. nije doneo odluku o zabrani Parada ponosa²⁰. U nedelju, 28.09.2014. godine oko 1000 učesnika Parade se okupilo ispred Vlade Republike Srbije, nakon čega su se uputili u šetnju centralnim gradskim ulicama ka Platou ispred Skupštine grada Beograda gde je, uz obraćanje predstavnika međunarodne zajednice, nevladinog sektora i organizatora, skup završen. Kao i 2010. godine, centar Beograda bio je zatvoren, a događaj je održan pod snažnim policijskim obezbeđenjem koje je, prema pisanjima medija, činilo više od 7000 pripadnika policije. Šetnja i skup su protekli u potpunom redu, bez napada na učesnike Parade, sa manjim brojem incidenata po gradu, među kojima je i incident u kome je u sukobu sa pripadnicima žandarmerije MUP pod još nerazjašnjenim okolnostima pretučen brat premijera Srbije, kao i brat gradonačelnika Beograda. Protiv nekoliko pripadnika žandarmerije tužilaštvo je zbog ovog incidenta pokrenulo krivični postupak koji je u toku.

Kao što je prethodno pomenuto, Paradu ponosa su svojim prisustvom podržali brojni visoki državni funkcioneri među kojima su i gradonačelnik Beograda, ministar kulture, ministarka državne uprave i lokalne samouprave, ministarka bez portfelja zadužena za evropske integracije, šefica pregovaračkog tima za pridruživanje Srbije EU, direktorka Vladine Kancelarije za ljudska i manjinska prava, predsednik skupštinskog Odbora za ljudska i manjinska prava i ravnopravnost polova, Poverenica za zaštitu ravnopravnosti, Zaštitnik građana, Poverenik za informacije od javnog značaja, kao i drugi predstavnici institucija, narodni poslanici, predstavnici međunarodne zajednice i ličnosti iz javnog života. Pored funkcionera vladajuće koalicije, Paradi ponosa su prisustvovali i opozicioni narodni poslanici i funkcioneri iz redova Demokratske stranke, So-

20 <http://arhiva.24sata.rs/vesti/aktuelno/vest/stefanovic-biro-nije-zabranio-paradu-ponosa-ali/151784.phtml>

cijaldemokratske stranke, Liberalno demokratske partije i pokreta Dosta je bilo.

Otpor desnice protiv održavanja Parade nije izostao ni 2014. godine. Organizacija „Dveri” održala je protestni skup na Trgu Republike dan pre zakazane Parade ponosa a u vreme održavanja koordinacionog sastanka službi bezbednosti, na kome se odlučivalo o održavanju Parade. Skupu je prisustvovalo nekoliko hiljada ljudi, a organizatori su tvrdili da će ukoliko Biro ne donese odluku o zabrani Parade „uslediti niz oštih akcija”²¹ do čega ipak nije došlo a okupljeni su se razišli istog dana u noćnim satima. U danu održavanja Parade, neposredno nakon njenog završetka, u Hramu Svetog Save održan je moleban, nakon čega je usledila šetnja ulicama Beograda takođe u organizaciji pokreta „Dveri”. Šetnja se završila ispred Saborne crkve i protekla je bez incidenata, mada su tokom šetnje zabeležene uvrede na račun premijera i policije od strane učesnika. Prema rečima organizatora, povod šetnje je bio da se „u duhovnom smislu dezinfikuje grad”²².

Održavanje Parade ponosa svakako je značajan uspeh, kako za državu, tako i za organizatore. Naročito je važno njeno održavanje iz ugla ostvarivanja prava na slobodu okupljanja. Održavanjem Parade se šalje jasna poruka da svi građani jednako mogu da uživaju ovo pravo, kao i da ih neprijateljski nastrojene grupe u tome ne smeju ometati. Takođe, prethodnih godina nasilje i netrpeljivost prema LGBT osobama je uvek raslo u periodu oko Parade, kada su beleženi učestaliji fizički napadi na njih, što ove godine nije bio slučaj i predstavlja pozitivan trend koji treba održavati u budućnosti.

Zona slobodna od mržnje

Dругу godinu za redom Međunarodni dan ponosa LGBT osoba, 27. jun, u Beogradu je obeležen akcijom „Zona slobodna od mržnje”²³ čiji je cilj da ukaže na diskriminaciju i nasilje sa kojim se susreću manjinske grupe u Srbiji, kao i da osnaži njihovu međusobnu solidarnost. Akcija je organizovana od strane Žena u crnom, Gej strejt alijanse, IDAHO Beograd, Gej lezbejskog info centra, Asocijacije „Duga”, Centra za kvir studije, Novosadske lezbejske organizacije, Udruženja „Hestija” i Komiteta pravnika za ljudska prava. Skupu je prisustvovalo preko 200 učesnika,

21 <http://www.blic.rs/Vesti/Drustvo/498239/Protest-Dveri-Ne-pomeramo-se-dok-Parada-ne-bude-otkazan>

22 <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/125/Dru%C5%A1tvo/1708577/Moleban-i-%C5%A1etnja+protiv+Prajda.html>

23 <http://gsa.org.rs/2014/06/akcijom-zona-slobodna-od-mrznje-obeleden-medjunarodni-dan-ponosa-u-beogradu/>

među kojima su bili predstavnici institucija, ambasada, međunarodnih organizacija, drugih nevladinih organizacija, kao i pripadnici/ce LGBT zajednice, koji su šetali centralnim gradskim ulicama od parka Manjež do Beogradske ulice.

Podršku održavanju akcije „Zona slobodna od mržnje” i čestitke povodom Međunarodnog Dana ponosa prethodno su uputili potpredsednica Vlade i ministarka državne uprave i lokalne samouprave, Kancelarija za ljudska i manjinska prava Vlade Srbije, kancelarija Saveta Evrope u Beogradu čija je šefica Antje Rotemund bila prisutna na događaju, Delegacija EU u Srbiji, OEBS, ambasade Sjedinjenih Američkih Država, Velike Britanije, Holandije, Kanade, Austrije, Hrvatske... Pisanu podršku akciji „Zona slobodna od mržnje” je uputila i LGBT interparlamentarna grupa Evropskog parlamenta, kao i Kampanja za ljudska prava (Human Rights Campaign) iz SAD. Učesnicima događaja u parku Manjež obratili su se Poverenica za zaštitu ravnopravnosti Nevena Petrušić, zamenica Zaštitnika građana Gordana Stevanović, koordinatorka Žena u crnom Staša Zajović i predsednik GSA Lazar Pavlović.

Organizatori su izabrali da akcija 2014. bude posvećena solidarnosti LGBT zajednice sa romskom zajednicom pa se šetnja završila polaganjem cveća u Beogradskoj ulici, na mestu gde je od strane grupe skinheda 1997. ubijen romski dečak Dušan Jovanović. Šetnja je protekla bez incidenata i neprijatnosti, obeležena izrazito pozitivnim reakcijama prolaznika u vidu mahanja, fotografisanja i ohrabrujućih komentara.

Protestna šetnja zbog napada na nemačkog državljanina

U noći između 12. i 13. Septembra 2014 na Zelenom Vencu napadnut je i pretučen nemački državljanin D. H. (27). Napadnuti je bio učesnik međunarodne dvodnevne konferencije „Budućnost pripada nama: LGBT prava na putu ka pristupanju Evropskoj Uniji” koja se održavala u Beogradu. Organizacija Labris, kao jedna od organizatora konferencije, 13. septembra je povodom ovog napada sazvala hitnu konferenciju za medije, nakon čega je usledila protestna šetnja²⁴ od hotela Metropol, u kome se konferencija održavala, do Skupštine Srbije. Ovom protestu prisustvovali su učesnici konferencije i predstavnici različitih LGBT organizacija i onih koje se bave ljudskim pravima, a u protestnoj šetnji učestvovao je i nemački ambasador u Srbiji. Ovaj protest, uprkos tome što se naknadno pokazalo da napad na mladića nije bio izazvan homofobijom, imao je za cilj da ukaže na problem nasilja u društvu i uputi apel za smanjenje nasilja u Srbiji, posebno nasilja podstaknutog ksenofobijom, homofobijom, rasnom i verskom mržnjom.

24 <http://www.novimagazin.rs/vesti/pripadnici-lgbt-krenuli-u-protestnu-setnju>

Napad na nemačkog državljanina, učesnika konferencije, naoštrije je osudio ministar unutrašnjih poslova Nebojša Stefanović a počinioci ovog dela ubrzano su identifikovani i uhapšeni²⁵.

Šetnja u Novom Sadu

Društvo LGBT Novi Sad obeležilo je Dan zaljubljenih, 14. februar, kraćom šetnjom centrom Novog Sada²⁶ sa zastavama duginih boja i drugim obeležjima LGBT pokreta koja je protekla bez incidenata.

Smanjenje velikog broja policajaca koji su u ovoj funkciji prisutni na Paradi ponosa i drugim javnim skupovima koji se tiču LGBT populacije i ostvarivanja njenih ljudskih prava je jedan od izazova u narednom periodu čije rešavanje svakako iziskuje višegodišnji rad u mnogim oblastima kako bi se smanjila netolerancija koja još uvek postoji u društvu. Jedan od mehanizama za to je i donošenje novog Zakona o slobodi okupljanja uz široku javnu raspravu.

U pogledu prava na slobodu okupljanja veoma je važno dalje unapređivanje saradnje organizacija civilnog društva sa državnim institucijama i policijom na njegovom ostvarivanju, naročito pri organizaciji i sprovođenju javnih akcija. Takođe, potrebno je i veće uključivanje LGBT zajednice u procese donošenja odluka koje ih se direktno tiču, pa tako i odluka u pogledu Parade ponosa i drugih skupova, kako bi oni skupovi počeli da ostvaruju svoju stvarnu funkciju i postali platforme za artikulaciju rešenih potreba LGBT populacije.

Parada ponosa je zbog svoje vidljivosti veoma važan događaj za LGBT zajednicu u Srbiji i potrebno je i nadalje obezbediti kontinuitet njenog održavanja. Međutim, Parada ponosa je često u javnosti pogrešno percipirana kao jedini i najvažniji događaj za LGBT populaciju kome su podređene sve druge aktivnosti. U narednom periodu neophodno je proširiti agendu koja se tiče poboljšanja položaja i kvaliteta života LGBT osoba a aktivnosti koje u tom pravcu sprovode državne institucije i LGBT pokret, među kojima je i Parada ponosa, staviti u funkciju smanjenja homofobije i transfobije u društvu.

25 <http://www.novosti.rs/vesti/beograd.74.html:509997-Uhapseni-napadaci-na-nemackog-gej-aktivistu-povredjeni-se-oporavlja>

26 <http://www.gayecho.com/drustvo.aspx?id=18648>

ODNOS DRŽAVNIH I LOKALNIH INSTITUCIJA PREMA LGBT PITANJU I AKTIVNOSTI KOJE SU SPROVODILE TOKOM 2014. GODINE

Državne institucije

Veliki broj državnih institucija je tokom 2014. godine preduzimao aktivnosti sa ciljem poboljšanja položaja LGBT osoba u Srbiji i zaštite i promocije njihovih osnovnih ljudskih prava, pre svega u odnosu na organizovanje Parade ponosa, ali i na druga pitanja od značaja za LGBT zajednicu i društvo u celini.

Vlada Republike Srbije je na predlog Kancelarije za ljudska i manjinska prava u oktobru 2014. usvojila Akcioni plan za primenu nacionalne Strategije prevencije i zaštite od diskriminacije uvojene prethodne 2013. godine, čime je zaokružen strateški okvir za borbu protiv diskriminacije nad nekoliko najranjivijih društvenih grupa među kojima je i LGBT populacija. Vlada Srbije na čelu sa premijerom je mnogo ozbiljnije nego do tada pristupila stvaranju uslova da se Parada desi i imala je krucijalnu ulogu u tom procesu.

Narodna skupština Republike Srbije je tokom 2014. godine imala afirmativnu ulogu u oblastima vezanim za ljudska prava LGBT osoba pre svega kroz delovanje skupštinskog Odbora za ljudska i manjinska prava i ravnopravnost polova, ali i kroz delovanje drugih odbora i narodnih poslanika. U septembru je održana zajednička javna sednica Odbora za ljudska i manjinska prava i ravnopravnost polova i Odbora za evropske integracije sa temom daljeg unapređenja ljudskih prava LGBT osoba, kojoj su prisustvali i predstavnici drugih državnih institucija, međunarodne zajednice i nevladinih organizacija koje se bave LGBT pitanjem. Narodni poslanik i predsednik skupštinskog Odbora za ljudska i manjinska prava i ravnopravnost polova Meho Omerović je učestvovao na Paradi ponosa i bio aktivan u podršci ovom događaju, a tokom novembra je najavio donošenje „Deklaracije protiv nasilja i govora mržnje” u Narodnoj skupštini, čija je radna verzija dostavljena organizacijama civilnog društva.

Ministarstvo unutrašnjih poslova je tokom 2014. godine, pored rada na slučajevima nasilja i diskriminacije i zaštiti skupova i mesta okupljanja LGBT osoba, usvojilo Akcioni plan za unapređenje rada i saradnje

policije sa LGBT populacijom i udruženjima koja se bave unapređenjem ljudskih prava LGBT osoba i imenovalo oficire za vezu sa LGBT zajednicom. Pored nastavka sprovođenja redovnih programa stručnog usavršavanja i specijalističke obuke u kojima se jača svest policijskih službenika o različitostima, MUP je u saradnji sa organizacijama civilnog društva sprovodio i edukaciju pripadnika policije za rad sa LGBT osobama.

Kabinet ministarke bez portfelja zadužene za evropske integracije je tokom 2014. godine imao aktivnu ulogu u oblastima vezanim za ljudska prava LGBT osoba, pre svega u procesu organizovanja Parade ponosa. Ministarka i njeni saradnici su doprineli boljoj koordinaciji između ministarstava i drugih državnih organa na pripremama i stvaranju uslova da se Parada ponosa održi uz intenzivnu komunikaciju sa organizatorima ovog događaja. Takođe, ministarka Jadranka Joksimović je uz predstavnike drugih institucija učestvovala na Paradi ponosa.

Ministarstvo omladine i sporta je nastavilo sprovođenje kampanje protiv govora mržnje na internetu prema različitim društvenim grupama među kojima je i LGBT populacija.²⁷ Kroz ovu kampanju, koja pripada aktivnostima u okviru Nacionalne strategije za mlade, ministarstvo je vršilo aktivnu edukaciju širom Srbije i u regionu kroz direktan kontakt sa mladima, kroz konferencije, radionice i učešće u muzičkim i sportskim dešavanjima.

Ministarstvo pravde je prilikom izrade nacрта Akcionog plana za pregovaračko Poglavlje 23 u pregovorima o pristupanju Srbije u EU uvrstilo ciljeve i mere koje se tiču osnovnih prava i poboljšanja položaja LGBT populacije poput izrade priručnika za prepoznavanje diskriminacije za građane, pravosudne organe, policiju i zaposlene u drugim državnim i lokalnim institucijama, organizovanje antidiskriminacionih radionica za novinare i daljeg razvoja rada policije sa LGBT populacijom i organizacijama za zaštitu njihovih prava.

Ministarstvo kulture i informisanja je javno podržalo organizaciju Parade ponosa, a ministar Ivan Tasovac je učestvovao na ovom događaju.

Ministarstvo državne uprave i lokalne samouprave je donelo mišljenje o obavezi matičnih službi da izdaju uverenja o slobodnom bračnom stanju svim građanima koji to zatraže, a koji nisu u braku, čime je rešeno sporno pitanje izdavanja ovih uverenja građanima koji žele da sklope istopolni brak ili registrovano partnerstvo u inostranstvu. Ministarka Kori Udovički, koja je i potpredsednica Vlade Srbije, je učestvovala na održanoj Paradi ponosa, a u junu je uputila javnu podršku održavanju Zone

²⁷ <http://www.nemrznji.rs>

slobodne od mržnje i čestitala Međunarodni dan ponosa LGBT osoba.²⁸

Ministarstvo odbrane u prilogu dostavljenom GSA kaže da tokom 2014. godine nije zabeležilo slučajeve nasilja i diskriminacije i kršenja ljudskih prava LGBT osoba u bilo kom vidu na radnom mestu, u obrazovnim i zdravstvenim ustanovama, ugostiteljskim i drugim objektima u sastavu ministarstva, odnosno od strane njegovih pripadnika. Međutim, početkom 2015. godine NVO Egal je predala pritužbu Poverenici za zaštitu ravnopravnosti povodom slučaja majora Helene u kojoj se tvrdi da ju je vojska diskriminisala na osnovu rodnog identiteta prilikom penzionisanja 2014. Nakon konsultacija sa NVO Egal s obzirom da je u pitanju slučaj koji ova organizacija vodi, usaglašeno je da se on prikaže u sledećem izveštaju za 2015. godinu.

Šefica **Pregovaračkog tima za vođenje pregovora o pristupanju Republike Srbije Evropskoj uniji** je tokom 2014. godine vodila rad neformalne grupe predstavnika državnih institucija koja je donela Akcioni plan za poboljšanje položaja LGBT populacije u Srbiji, a sa svojim saradnicima je organizovala sastanak predstavnika Vlade Srbije sa nevladinim organizacijama koje se bave ljudskim pravima LGBT osoba²⁹. Tanja Mišćević je podržala održavanje Parade ponosa na kojoj je i učestvovala, a pružila je podršku i organizaciji festivala Zona tolerancije. Dobitnica je nagrade „Duga,”³⁰ za 2013/14. godinu, za doprinos borbi protiv homofobije i trans-fobije i zaštiti i unapređenju ljudskih prava LGBT osoba u Srbiji.

Pored rada na Akcionom planu za sprovođenje Strategije prevencije i zaštite od diskriminacije, **Kancelarija za ljudska i manjinska prava Vlade Srbije** je sprovodila obuke za policijske trenere iz policijskih uprava širom Srbije na temu borbe protiv diskriminacije, a u saradnji sa Kriminalističko-policijskom akademijom je sprovedeno prvo istraživanje o stavovima pripadnika kriminalističke policije o diskriminaciji.³¹ Kancelarija je organizovala okrugle stolove o borbi protiv govora i grafita mržnje, a u saradnji sa Poverenicom za zaštitu ravnopravnosti sprovela

28 „Podrška Kori Udovički, potpredsednice Vlade i ministarke državne uprave i lokalne samouprave, Zoni slobodnoj od mržnje,” 27.06.2014. <http://gsa.org.rs/2014/06/podrska-kori-udovicki-potpredsednice-vlade-i-ministarke-zoni-slobodnoj-od-mrznje>

29 <http://gayecho.com/glic/?p=651>

30 „Tanja Mišćević dobitnica nagrade „Duga” za 2013/14.”, saopštenje GSA, 09.06.2014. <http://gsa.org.rs/2014/06/tanja-miscevic-dobitnica-nagrade-duga-za-201314>

31 „Istraživanje među policajcima: Najviše diskriminisani Romi i LGBT osobe,” Blic online, 20.06.2014. <http://www.blic.rs/Vesti/Drustvo/475057/Istrazivanje-medju-policajcima-Najvise-diskriminisani-Romi-i-LGBT-osobe>

je višenedeljnu nacionalnu kampanju promocije ravnopravnosti i tolerancije i borbe protiv diskriminacije. Kancelarija je nastavila da podržava i u saradnji sa Asocijacijom „Duga“, učestvuje u obuci zaposlenih u centrima za socijalni rad za rad sa LGBT osobama i njihovim porodicama. Direktorka Kancelarije za ljudska i manjinska prava Suzana Paunović je učestvovala na Paradi ponosa.

Kancelarija za saradnju sa civilnim društvom Vlade Srbije je i tokom 2014. godine aktivno podržavala ljudska prava LGBT osoba. Kancelarija je tokom priprema za izradu Nacionalne strategije za stvaranje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva organizovala konferenciju na kojoj je jedna od tema bila i uključivanje LGBT organizacija u izradu javnih politika. Direktorka Kancelarije je pružila podršku Paradi ponosa, kao i organizaciji festivala Zona tolerancije.

Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva Vlade Srbije je tokom 2014. u saradnji sa državnim institucijama i nevladinim organizacijama učestvovao u kreiranju radne verzije „Deklaracije protiv nasilja i govora mržnje“, i Akcionog plana za poboljšanje položaja LGBT populacije u Srbiji. Tim je inicirao i podržao pripremu dvogodišnjeg projekta u saradnji sa Kancelarijom za ljudska i manjinska prava o izgradnji tolerancije i razumevanja prema LGBT osobama u Srbiji.

Napomena: Aktivnosti i problematika iz oblasti Ministarstva prosvete, Ministarstva rada i socijalne politike i Ministarstva zdravlja su obrađene u posebnim poglavljima.

Lokalne samouprave

Grad Beograd je tokom 2014. bio aktivan u pružanju podrške ljudskim pravima LGBT osoba. Gradonačelnik Beograda Siniša Mali je učestvovao na Paradi ponosa i tom prilikom je izjavio „Beograd je grad koji prepoznaje različitosti i poštuje različitost i kao gradonačelnik takvog grada ja želim da budem ovde da bih dao primer svima,,³² Takođe, brojne gradske službe su učestvovala u omogućavanju tehničkih uslova za održavanje parade a grad Beograd je tokom 2014. sarađivao i sa LGBT organizacijama kada su u pitanju druge aktivnosti i događaji.

Čelnici **grada Zaječara** su inicirali održavanje muzičkog festivala „Zona tolerancije“ koji za cilj, između ostalog, ima i promociju toleran-

32 „Siniša Mali na Paradi ponosa: Pokažimo da poštujemo različitost!,, Blic online, 28.09.2014. <http://www.blic.rs/Vesti/Beograd/498322/Sinisa-Mali-na-Paradi-ponosa-Pokazimo-da-postujemo-razlicitost>

cije prema LGBT populaciji. Gradonačelnik Zaječara Velimir Ognjenović je prilikom potpisivanja Memoranduma o saradnji grada Zaječara i GSA na organizovanju festivala izjavio: „Ponosan sam što sam danas potpisao ovaj memorandum. Ovim smo pokazali da grad Zaječar stremlji evropskim vrednostima. Zaječar je prvi grad u Srbiji koji se usudio da ova-ko nešto uradi, zahvaljujući pre svega gospodinu Saši Mirkoviću koji je inicirao održavanje ovog festivala.,,³³

S druge strane, Skupština **grada Čačka** odbila je da se izvini LGBT osobama, što je bila preporuka Poverenice za zaštitu ravnopravnosti nakon što je čačanska skupština u usvojenoj skupštinskoj deklaraciji nanela uvredu LGBT populaciji.³⁴

Nezavisna regulatorna tela

Poverenica za zaštitu ravnopravnosti je tokom 2014. godine na osnovu Zakona o zabrani diskriminacije primila 18 pritužbi građana i organizacija koje se tiču diskriminacije LGBT populacije i donela je 6 mišljenja³⁵, od čega je u 4 utvrđena diskriminacija, dok u 2 nije. Među tim mišljenjima je i ono kojim je Poverenica utvrdila da je bivši predsednik Vlade Srbije Ivica Dačić počinio diskriminaciju prema LGBT osobama kada je pred zabranjenu Paradu ponosa 2013. godine izneo stavove u kojima se vređa dostojanstvo LGBT osoba. Poverenica za zaštitu ravnopravnosti nije pokretala slučajeve pred sudovima u Srbiji na osnovu Zakona o zabrani diskriminacije koji se tiču diskriminacije LGBT populacije. Takođe, na osnovu raspoloživih podataka ni **Zaštitnik građana** u okviru svojih nadležnosti nije pokretao postupke koji se tiču kršenja prava po osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta. Naravno, rad ovih nezavisnih institucija će biti mnogo bolje i detaljnije obrađen kroz njihove sopstvene izveštaje.

Važno je napomenuti da su ove nezavisne institucije imale veoma aktivnu ulogu u podršci LGBT populaciji, Paradi ponosa i drugim aktivnostima LGBT organizacija, reagovanju i osudi pretnji i kršenja ljudskih prava LGBT osoba i sl. Poverenica za zaštitu ravnopravnosti Nevena Petrušić, Zaštitnik građana Saša Janković, kao i Poverenik za informacije o javnog značaja prisustvovali Rodoljub Šabić, učestvovali su na Paradi ponosa.

33 <http://gsa.org.rs/2014/10/grad-zajecar-i-gsa-festival-zona-tolerancije-sledeceg-aprila-na-felix-romuliani>

34 <http://www.blic.rs/Vesti/Srbija/443968/Cacak-Skupstina-odbija-da-se-izvini-homoseksualcima-za-vredjanje>

35 <http://www.ravnopravnost.gov.rs/sr/seksualna-orijentacija>

U ovo poglavlje uključeni su i prilozi koje su za potrebe izrade ovog Izveštaja pojedine institucije dostavile GSA:

Prilog Ministarstva unutrašnjih poslova

Razvoj policije u zajednici predstavlja težnju policije da ostvari doslednu zaštitu dosegnutog nivoa ljudskih i manjinskih prava, utvrđenih zakonima, ratifikovanim međunarodnim ugovorima i opšte prihvaćenim pravilima međunarodnog prava, da poštuje kulturološke i druge legitimne različitosti i identitete pojedinaca i grupa, obezbedi odgovornu i humanu primenu zakona, razvija etičke vrednosti i pozitivnu kulturu organizacije i svojih službenika, uvažava potrebe i zahteve građana i zajednice i sa njima sporazumno odlučuje i deluje.

Ministarstvo unutrašnjih poslova već dugi niz godina preduzima aktivnosti na unapređenju komunikacije i saradnje policije sa manjinskim grupama, bez obzira na bilo koji vid različitosti, na razvoju policijske etike i obuke, unapređenju bezbednosne zaštite osoba različite seksualne orijentacije, unapređenju komunikacije i saradnje policije sa LGBT populacijom, jačanju odgovornosti i zakonitosti u radu policijskih službenika.

Kroz redovne programe stručnog usavršavanja i specijalističke obuke jača se svest policijskih službenika o različitostima, sa ciljem da eventualne predrasude ne utiču na profesionalno postupanje prema osobama različite seksualne orijentacije.

Policija je razvila mehanizme odgovornosti za eventualno neprofesionalno postupanje i u okviru toga eventualnu diskriminaciju po bilo kom osnovu. Ti mehanizmi su razvijeni kroz Sektor unutrašnje kontrole, neposrednu kontrolu rada od strane rukovodilaca i linijskih službi i kroz pritužbeni postupak.

Ostvarena je saradnja sa organizatorima javnog skupa „Parade ponosa“, prilikom sprovođenja aktivnosti u vezi sa organizovanjem i održavanjem parade u 2014. godini. Preduzimane su aktivnosti i svakodnevno praćeni svi elektronski i štampani mediji, internet portali, osvarivana je komunikacija sa LGBT aktivistima i prikupljana su saznanja i obaveštenja od drugih državnih organa, međunarodnih policijskih organizacija i stranih policijskih službi o svim informacijama od značaja za bezbedno održavanje navedenog javnog skupa.

Nakon uspešnih priprema, krajem septembra 2014. godine, efikas-

nim angažovanjem policije omogućeno je potpuno bezbedno održavanje „Nedelje ponosa,” i javnog skupa u pokretu „Parada ponosa 2014.”,

Ministarstvo unutrašnjih poslova je u februaru 2014. godine donelo Akcioni plan za unapređenje rada i saradnje policije sa predstavnicima i udruženjima seksualno različitih osoba, u cilju razvoja i unapređenja rada policije u zajednici, posebno u delu razvoja obuke, delovanja i saradnje policijskih službenika sa predstavnicima udruženja seksualno različitih osoba.

Dana 24. marta 2014. godine, u prostorijama Vlade Srbije, u organizaciji Kancelarije za civilno društvo, održan je sastanak predstavnika Uprave policije ministarstva sa predstavnicima 15 nevladinih organizacija koje se bave zaštitom prava seksualno različitih osoba uz učešće predstavnika Zaštitnika građana, Poverenika za zaštitu ravnopravnosti i predstavnika Vlade, na kojem je predstavljen Akcioni plan MUP-a i razmatrane dalje aktivnosti u ovoj oblasti.

U skladu sa Akcionim planom Ministarstvo unutrašnjih poslova je početkom februara 2014. godine opredelilo „Oficira za vezu sa LGBT populacijom,” (Aleksandar Stojmenović – oficir Uprave policije MUP-a) sa ciljem da u narednom periodu u saradnji sa LGBT zajednicom i oficirima iz područnih policijskih uprava razvija komunikaciju i saradnju radi unapređenja bezbednosne zaštite LGBT zajednice.

Početkom maja 2014. godine, policijske uprave u Beogradu, Novom Sadu, Nišu i Kragujevcu su opredelile „Oficire za vezu sa LGBT populacijom,” koji su održali regionalne sastanke sa organizacijama koje se bave zaštitom prava LGBT populacije, u cilju unapređenja dalje saradnje.

Na inicijativu i u saradnji sa udruženjem građana „Labris,” Ministarstvo unutrašnjih poslova je od 20.10. do 21.11.2014. godine učestvovalo zajedno sa navedenim udruženjem u realizaciji pet dvodnevni seminara za 130 policijskih službenika (kriminalističke policije i policije opšte nadležnosti) iz svih područnih policijskih uprava, na temu „Istopolna orijentacija i rodni identitet,” u cilju unapređenja saradnje policije sa LGBT populacijom.

Seminari su održani prema sledećim terminima:

- prvi trening je realizovan dana 20. i 21. oktobra 2014. godine u Zrenjaninu,*
- drugi trening je realizovan dana 27. i 28. oktobra 2014. godine u Požarevcu,*

- *treći trening je realizovan dana 6. i 7. novembra 2014. godine u Nišu,*
- *četvrti trening je realizovan dana 13. i 14. novembra 2014. godine na Zlatiboru,*
- *peti trening je realizovan dana 20. i 21. novembra 2014. godine u Beogradu.*

Tokom obuka polaznici su obratili teme i vežbe „Identiteti i istopolna orijentacija,,, „Prava koja štite LGBT osobe,,, „Društveni mehanizmi homofobije,,, „Oblici homofobičnog napada,,, „Coming out,,, „Trans egzistencija,,, „Predrasude,,, „Odigravanje mogućih situacija,, i „Metodologija Žive biblioteke,,, sve u cilju senzibilizacije policijskih službenika.

Seminar je realizovan od strane stručnog osoblja udruženja, policijskih službenika i drugih relevantnih eksperata. Nakon završene obuke, predstavnice „Labris,, su polaznicima uručile sertifikate, kao i zahvalnicu Ministarstvu unutrašnjih poslova – Upravi policije za razvoj saradnje policije i LGBT zajednice.³⁶

*Napomena: Informacije koje je MUP dostavio GSA o aktivnostima policije u vezi sa rasvetljavanjem i gonjenjem izvršilaca fizičkih napada na lica različite seksualne orijentacije, a koji su tokom 2014. godine prijavljeni GSA³⁷, dostupne su za svaki prikazan slučaj koji je prijavljen policiji u okviru odeljka *Pregled najilustrativnijih slučajeva nasilja i diskriminacije po osnovu seksualne orijentacije i/ili rodnog identiteta zabeleženih tokom 2014. godine; Sudska praksa u 2014. godini.**

Prilog Ministarstva omladine i sporta

Poštovanje ljudskih prava, odnosno obezbeđivanje da svi mladi imaju ista prava bez obzira na pol, rasnu i nacionalnu pripadnost, religijsko i političko opredeljenje, seksualnu orijentaciju, socijalni status, kao i funkcionalne smetnje (invaliditet), kao i obezbeđivanje ravnopravnih mogućnosti za razvoj mladih zasnovane na jednakim pravima, a u skladu sa potrebama, sopstvenim izborima i sposobnostima predstavljaju princip Nacionalne strategije za mlade („Službeni glasnik RS,,, broj 55/08) i Akcionog plana („Službeni glasnik RS,,, broj 7/09), koji su važeća javna politika za navedeni izveštajni period.

36 Prilog Ministarstva unutrašnjih poslova (dopis broj: 501/15-4)

37 Ibid

Unapređenje položaja LGBTIQ populacije tokom 2014. godine vršeno je kroz aktivnosti na ostvarivanju strateškog cilja Strategije, Bezbednost mladih.

U cilju povećanja bezbednosti mladih, Ministarstvo omladine i sporta priključilo se 2013. godine projektu Saveta Evrope o borbi protiv govora mržnje na internetu i na evropskom nivou prvo formiralo Nacionalni komitet za borbu protiv govora mržnje na internetu u Srbiji, februara 2013. godine po ko-menadžment principu. Komitet čine predstavnici ministarstava, državnih institucija, omladinskih i sportskih nevladinih organizacija, medija, kao i stručni pojedinci. Na čelu komiteta nalazi se državni sekretar za omladinu Nenad Borovčanin.

Komitet stavlja fokus na borbu protiv govora mržnje, diskriminacije i netolerancije, kako u virtuelnom, tako i u realnom svetu. Aktivnosti su pre svega preventivnog karaktera – usmerene na edukaciju i podizanje svesti mladih o temama kampanje.

Deo kampanje koji se odnosi na onlajn okruženje fokusiran je na upoznavanje mladih sa tim šta je uopšte govor mržnje, kako ga prepoznati i reagovati, kao i da socijalne medije treba koristiti za nove informacije i kontakte u pozitivnom kontekstu. Budući da onlajn zajednica samo reflektuje realne stavove i ponašanje mladih, najveći deo aktivnosti sprovodi se u „realnom okruženju“, – u direktnom kontaktu sa mladima, kroz konferencije, radionice, prisustvo sportskim i muzičkim dešavanjima, akcije poput „Meseca tolerancije“, i regionalnog autobusa protiv govora mržnje (50 mladih aktivista obišlo osam zemalja u regionu šireći poruke mira i tolerancije).

Pored pomenutih, Nacionalni komitet je do sada realizovao sledeće velike aktivnosti:

- Regionalnu konferenciju mladih „Tolerancijom i dijalogom protiv govora mržnje“, decembra 2013. godine sa više od 100 učesnika (uz predstavnike institucija i omladinskih organizacija iz Bosne i Hercegovine, Makedonije i Crne Gore), regionalne konferencije u Nišu, Čačku, Kragujevcu, Vršcu, Krupnju i Novom Pazaru, kao i treninge i radionice za mlade u Beogradu, Sremskoj Mitrovici, Nišu, Pirotu, Blacu i Batočini.*

- Kroz treninge, radionice i konferencije Komiteta prošlo je preko 10.000 mladih iz cele države, a preko 100.000 mladih indirektno je informisano o aktivnostima u sklopu Kampanje.*

- Kampanja je uspešno prezentovana i na omladinskim festivalima Egzit, Love fest, Gitarijada, kao i na sportskim dešavanjima kao*

što su fudbalske i košarkaške utakmice Partizana i Crvene Zvezde, ali i na sportskim dešavanjima u Novom Pazaru, Nišu, Kragujevcu i Čačku. Kampanji su se zvanično priključili i rukometni klub Partizan, hokejaška reprezentacija Srbije i regionalna rukometna SEHA liga. Trenutno je sprovodi više od 30 kancelarija za mlade.

Rad Nacionalnog komiteta ocenjen je kao primer dobre prakse na evropskom nivou i javno je pohvaljen na godišnjem sastanku Nadzornog odbora za mlade u Strazburu o čemu su pisale skoro sve evropske novine koje prate ovu temu.

Tokom 2014. godine Ministarstvo omladine i sporta je, na osnovu javnih konkursa za sprovođenje ciljeva Nacionalne strategije za mlade, konkursa za podršku programima kojima se ostvaruje javni interes u oblasti omladinskog sektora na lokalnom nivou, a koji se realizuju u saradnji udruženja/saveza i kancelarija za mlade i konkurs za realizaciju i afirmisanje međunarodne saradnje u oblastima omladinskog sektora i sufinansiranje programa i projekata koji se sufinansiraju iz sredstava IPA fondova i sredstava drugih međunarodnih donatora, finansijski podržalo 14 projekata sa ukupno odobrenim iznosom od 9.853.582,00 dinara, a koji su za cilj imali aktivnosti prevencije nasilja i diskriminacije, bezbednosti na internetu, tolerancije i promocije ljudskih prava.³⁸

Prilog Ministarstva pravde

Imajući u vidu da je Ministarstvo pravde zaduženo za koordinaciju tehničkog procesa pregovora o pristupu EU u okviru pregovaračkog Poglavlja 23: pravosuđe i osnovna prava, u okviru koga se nalaze pravne tekovine EU iz oblasti položaja posebno osetljivih grupa, zaštite od diskriminacije, kao i ostalih ljudskih prava, upravo u tom domenu Ministarstvo pravde je imalo najviše aktivnosti vezanih za položaj LGBTI zajednice tokom 2014. godine.

Kako je faza analitičkog pregleda usklađenosti za poglavlje 23 okončana krajem 2013. godine, Ministarstvo pravde je odmah po dobijanju Izveštaja sa skrininga započelo proces izrade Akcionog plana za poglavlje 23, sa ciljem razrade aktivnosti usmerenih na ostvarivanje preporuka Izveštaja sa skrininga.

Deo preporuke iz Izveštaja o skriningu u potpoglavlju osnovna prava tiče se položaja LGBTI zajednice, tačnije glasi: „Posebnu pažnju posvetiti okončanju diskriminacije LGBTI zajednice i obezbeđivanju

poštovanja njihovih prava i sloboda.,, Imajući ovu preporuku na umu radna grupa za poglavlje 23 je pristupila razradi aktivnosti u Akcionom planu koje se odnose na položaj LGBTI zajednice.

Akcioni plan za poglavlje 23. sadrži niz aktivnosti usmerenih ka prevenciji i zaštiti od diskriminacije, poput izrade priručnika za prepoznavanje diskriminacije, namenjenih kako građanima tako i sudijama, javnim tužiocima i zamenicima javnih tužilaca, policijskim službenicima i zaposlenima u organima državne uprave i lokalne samouprave. Dalje mere se odnose na organizovanje radionice za novinare u cilju sprečavanja podsticanja diskriminacije putem medija, nastavak razvoja modela rada policije u zajednici, u cilju razvoja bezbednosne prevencije i suzbijanja homofobije u društvu, imenovanje policijskih oficira za vezu sa društveno ranjivim grupama radi ostvarivanja saradnje i unapređenja njihove bezbednosne zaštite i kontinuirano održavanje sastanaka policije sa predstavnicima LGBTI zajednice radi sensitivizacije pripadnika policije i razvijanja saradnje i razvoja prevencije u ostvarivanju bezbedonosne zaštite i zaštite ljudskih prava.

Takođe, važno je dodati i da je Ministarstvo pravde prepoznalo značaj uključivanja organizacija civilnog društva u proces pregovora o pristupanju Srbije Evropskoj Uniji i od samog početka nastojala da preduzimajući konkretne mere u svakoj fazi procesa počev od faze skrininga pa sve do faze izrade Akcionog plana.³⁹

Prilog Ministarstva odbrane

U vezi vašeg dopisa kojim ste zatražili učešće Ministarstva odbrane u izradi Godišnjeg izveštaja Gej strejt alijanse za 2014. godinu dostavljanjem informacija o različitim slučajevima nasilja, diskriminacije i drugih kršenja ljudskih prava LGBT osoba, obaveštavamo vas o sledećem:

- u Ministarstvu odbrane nisu zabeleženi slučajevi nasilja (pretnji i napada) nad LGBT osobama;
- diskriminacije LGBT osoba na radnom mestu, obrazovnim i zdravstvenim ustanovama i ugostiteljskim objektima u sastavu Ministarstva odbrane, prema našim saznanjima, nije bilo;
- nisu evidentirane pretnje organizacijama i aktivistima koji se bave ljudskim pravima LGBT osoba upućene od strane pripadnika Ministarstva odbrane, bio u okviru vršenja službe ili van službe;

39 Prilog Ministarstva pravde (od 03.03.2015.)

- *pripadnici Ministarstva odbrane nisu učestvovali u napadima na mesta okupljanja LGBT osoba;*

- *osim navedenog, nisu uočena kršenja ljudskih prava LGBT u bilo kom vidu u Ministarstvu odbrane odnosno od strane pripadnika Ministarstva odbrane.*

Koristimo ovu priliku da napomenemo kako Ministarstvo odbrane u oblasti zaštite ljudskih prava uopšte primenjuje ne samo propise iz sfere krivičnog zakonodavstva, već i propise inkorporirane u Zakon o Vojsci Srbije, kojima se, između ostalog, zabranjuje i disciplinski sankcioniše svaki oblik diskriminacije po bilo kom osnovu, pa i po osnovu (ne)deklarisane pripadnosti LGBT populaciji.⁴⁰

Prilog Pregovaračkog tima za vođenje pregovora o pristupanju Republike Srbije Evropskoj uniji

Tokom 2014. godine šefica Pregovaračkog tima za vođenje pregovora o pristupanju Republike Srbije Evropskoj uniji inicirala je i aktivno učestvovala u radu neformalne grupe predstavnika državnih institucija za izradu Akcionog plana za poboljšanje položaja LGBT populacije u Srbiji.

Jedan od značajnih rezultata je i organizacija sastanka predstavnika Vlade sa predstavnicima 14 organizacija civilnog društva koje se bave pravima LGBT populacije.

Dala je podršku održavanju Parade ponosa koja je uspešno organizovana 28. septembra 2014. godine. Tokom Nedelje ponosa, učestvovala je u radu zajedničke sednice Odbora za ljudska i manjinska prava i Odbora za evropske integracije Narodne skupštine Republike Srbije koja je bila posvećena položaju LGBT populacije. Svoj doprinos dala je i u izradi nacрта Deklaracije protiv govora mržnje.

Gej strejt alijansa joj je 2014. godine dodelila nagradu „Duga“, za doprinos borbi protiv homofobije i transfobije i zaštiti i unapređenju ljudskih prava LGBT osoba u Srbiji.

Šefica Pregovaračkog tima podržala je organizaciju Zone tolerancije u Zaječaru, učestvovala na donatorskom sastanku, a njeni saradnici održavaju redovne kontakte sa organizatorima.

40 Prilog Ministarstva odbrane (dopis broj: 697-2)

Zajedno sa njenim saradnicima nastaviće aktivno da doprinosi poboljšanju položaja LGBT populacije kroz rad na pregovaračkom procesu u okviru Poglavlja 23, sa namerom da se dobra evropska praksa ustanovi, poštuje i unapređuje u Srbiji.⁴¹

Prilog Kancelarije za ljudska i manjinska prava Vlade Srbije

U okviru programa „Promocija tolerancije i ravnopravnosti u cilju unapređenja položaja osetljivih društvenih grupa„ Kancelarija za ljudska i manjinska prava je putem javnog konkursa u martu 2014. godine kao jedan od najboljih projekata podržala projekat Asocijacije Duga „Promocija principa jednakosti u pružanju socijalnih usluga LGBT osobama i njihovim porodicama„ čiji je cilj predstavljanje široj javnosti i LGBT osobama i njihovim porodicama programa „Odgovor sistema socijalne zaštite na potrebe LGBT osoba i njihovih porodica,,.

U cilju sprovođenja konkretnih mera sadržanih u Strategiji prevencije i zaštite od diskriminacije Kancelarija je, u okviru IPA 2011 projekta realizovala u martu 2014. godine dve obuke za trenere policije, u Vrnjačkoj Banji i Sremskoj Kamenici, koje je pohađao 51 policijski trener iz 30 jedinica lokalne samouprave, kao i načelnica policijske uprave Užice i predstavnici Uprave policije, granične policije, saobraćajne policije i Uprave za stručno obrazovanje, osposobljavanje, usavršavanje i nauku.

U okviru istog projekta, Kriminalističko-policijska akademija je sprovela istraživanje „Stavovi kriminalističkih inspektora o diskriminaciji„ (što predstavlja prvo istraživanje na ovu temu koje je do sada sprovedeno); sprovoden je i niz promotivnih i preventivnih aktivnosti u 11 jedinica lokalne samouprave (koje između ostalih uključuju održavanje okruglih stolova posvećenih borbi protiv grafita koji sadrže govor mržnje); Kancelarija za ljudska i manjinska prava i Poverenik za zaštitu ravnopravnosti pokrenuli su nacionalnu kampanju promocije ravnopravnosti i tolerancije i borbe protiv diskriminacije pod sloganom „Diskriminacija nije šala – pričajmo o ravnopravnosti„ i „Isti, različiti, ravnopravni„. (Cilj kampanje je podizanje vidljivosti problema diskriminacije kod opšte populacije i promocija postojećih mehanizama postizanja ravnopravnosti i suzbijanja diskriminacije. Centralni deo kampanje je medijska kampanja u okviru koje su bila emitovana tri različita TV spota koji ukazuju na diskriminaciju romske nacionalne manjine, žena i LGBT populacije. Medijska kampanja je trajala četiri nedelje i spotovi su se emitovali na dve televizije sa nacionalnom pokrivenošću (RTS i B92), kao i devet regionalnih i lokalnih tele-

41 Prilog Pregovaračkog tima za vođenje pregovora o pristupanju Republike Srbije Evropskoj uniji (od 12.02.2015.)

vizija. Spotovi su bili prilagođeni i za potrebe osoba sa oštećenjem vida i sluha. Pored toga kampanja je uključivala i izradu i postavljanje bilborda kojima su na pet lokacija u Beogradu bili obeleženi ključni datumi u istoriji borbe za unapređenje ljudskih prava i tolerancije, kao što su Međunarodni dan tolerancije, Međunarodni dan dečjih prava, Međunarodni dan osoba sa invaliditetom, Međunarodni dan ljudskih prava i Dan ponosa).

Na konferenciji „Smernice za postupanje sa LGBT osobama i njihovim porodicama u sistemu socijalne zaštite,, koja je održana u martu 2014. godine u Beogradu, predstavljeni su rezultati obuke zaposlenih u centrima za socijalni rad koje su sprovedeli Kancelarija za ljudska i manjinska prava i Asocijacija „Duga,, uz saglasnost Ministarstva rada, zapošljavanja i socijalne politike, a u skladu sa akreditovanim programom „Smernice za rad sa seksualnim manjinama u sistemu socijalne zaštite,,. Ta aktivnost predstavlja konkretizaciju mera sadržanih u Strategiji prevencije i zaštite od diskriminacije i u skladu je sa Preporukama Komiteta ministara Saveta Evrope „Borba protiv diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta,,. U periodu od septembra 2013. do maja 2014. godine je realizovano 35 obuka u 13 gradova širom Srbije koje je pohađalo 736 osoba iz 131 centra za socijalni rad.

U okviru Nedelje ponosa koje je trajala od 22. do 29. septembra 2014. godine u Beogradu je održana Prajd šetnja.

Vlada Srbije usvojila je u oktobru 2014. godine Akcioni plan za primenu Strategije prevencije i zaštite od diskriminacije koji pruža neophodan okvir, odnosno konkretan i sveobuhvatan plan koji definiše prioritete, neophodne aktivnosti i njihove nosioce, vremenske rokove za njihovu realizaciju, indikatore, a sadrži i mehanizam ranog upozoravanja za moguće izazove u izvršenju mera.

U Kancelariji za ljudska i manjinska prava uskoro će, uz podršku Kraljevine Norveške, početi sprovođenje dvogodišnjeg projekta „Stvaranje tolerancije i razumevanja prema LGBT osobama u srpskom društvu,,. U okviru navedenog projekta biće sprovedene kampanje za podizanje svesti javnosti o problemima sa kojima se suočavaju LGBT osobe, zatim obuke za novinare o etičkom izveštavanju o LGBT populaciji i za osnaživanje kapaciteta policije, centara za socijalni rad, pravosudnih organa za adekvatno postupanje sa LGBT osobama.⁴²

Napomena: prilog Kancelarije za ljudska i manjinska prava je sadržao

42 Aktivnosti Kancelarije za ljudska i manjinska prava Vlade Srbije tokom 2014. godine iz priloga Kancelarije o aktivnostima koje su sprovedene u cilju podrške LGBT populaciji u periodu od 2009. do 2014. godine

aktivnosti koje je ova institucija sprovodila u poslednjih nekoliko godina te je za potrebe ovog Izveštaja skraćen na period za 2014.

Prilog Tima za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva Vlade Srbije

Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva aktivno je učestvovao u redovnim zasedanjima Pregovaračkog tima, Kancelarije za ljudska i manjinska prava i organizacija civilnog društva koje prate LB-GTI prava na kojima su razmatrani oblici zajedničke saradnje. Takođe je pružao podršku Ministru bez portfelja zaduženom za evropske integracije tokom 2013. i 2014. godine u ulaganju napora za pitanja LGBTI prava i kreirao je analizu stanja LGBTI osoba u Republici Srbiji.

Ovi zajednički oblici saradnje Pregovaračkog tima, Ministra bez portfelja zaduženog za evropske integracije, Kancelarije za ljudska i manjinska prava, Tima za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva i organizacija civilnog društva rezultirali su kreiranjem Predloga Deklaracije za borbu protiv svih oblika nasilja, govora mržnje i zločina iz mržnje koja je predviđena da bude usvojena u Narodnoj Skupštini.

Istovremeno, pripremljen je Nacrt Akcionog Plana za unapređenje položaja LGBTI osoba u Srbiji, koji je predstavio osnovu za razradu Akcionog Plana za početak pregovora za Poglavlje 23 - pravosuđe i osnovna prava.

Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva inicirao je i podržao pripremu projekta za LGBTI pitanja za Kancelariju za ljudska i manjinska prava pod nazivom „Izgradnja tolerancije i razumevanja prema LGBT osobama u srpskom društvu,,, a koji je finansiran sredstvima bilateralne pomoći Kraljevine Norveške. Projekat je počeo da se implementira i traje dve godine.

Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva učestvovao je u konsultativnom procesu pripreme kao i u samom programu Međunarodne konferencije o LGBT pod nazivom „Budućnost pripada nama - Prava LGBT na putu ka Evropskoj uniji,,, koju je realizovala organizacija civilnog društva Labris.⁴³

43 Prilog Tima za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva Vlade Srbije (od 29.01.2015.)

Kao što se može videti, mnoge državne institucije su tokom 2014. pokazale inicijativu, sprovodile sopstvene projekte i aktivnosti ili sarađivale sa organizacijama civilnog društva u njihovim, što je između ostalog dovelo i do održavanja uspešne Parade ponosa. Ipak, u narednom periodu neophodno je proširiti agendu koja se tiče poboljšanja položaja i kvaliteta života LGBT osoba i sprovoditi mnogo više konkretnih i sistematičnih aktivnosti koje treba staviti u funkciju vidljivog smanjenja nasilja, homofobije i transfobije u društvu kao krajnjeg cilja.

Složenost LGBT pitanja dotiče mnoge oblasti kao što su bezbednost, pravosuđe, obrazovanje, zdravstvo, porodica, socijalna zaštita, kultura, mediji i dr. i iziskuje veliki broj konkretnih mera od kojih su mnoge već definisane akcionim planovima nabrojanim u poglavlju *Pravni i strateški okvir* ovog Izveštaja a za čiju realizaciju je potrebno ostvariti mnogo bolju koordinaciju i saradnju nego do sada, kako između nadležnih institucija, tako i između njih i organizacija civilnog društva. S tim u vezi, jedna od preporuka GSA koja se tiče poboljšanja koordinacije aktivnosti u oblasti ljudskih prava generalno, a ne samo dela koji se odnosi na LGBT populaciju, odnosila bi se na predlog o formiranju Saveta za ljudska prava Vlade Srbije ili sličnog tela koje bi se bavilo pitanjima od značaja za ovu oblast i koje bi činili predstavnici nadležnih institucija, stručnjaci i predstavnici organizacija civilnog društva.

Važno je još jednom napomenuti da pored kontinuiteta zaštite i unapređenja postojećih ljudskih prava među kojima je i pravo na slobodu okupljanja, efikasnijeg rada institucija, bolje implementacije zakona i donošenja novih zakonskih rešenja pre svega u domenu regulisanja prava na imovinu i drugih prava u istopolnim partnerstvima, jedan od najvećih izazova u budućem periodu i za institucije i za LGBT pokret biće i rad sa građanima tj. rad na pozitivnoj društvenoj promeni i povećanju tolerancije u društvu.

Veliki problem za rad na poboljšanju položaja LGBT populacije koji se odnosi na slučajeve nasilja i diskriminacije po osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta i dalje predstavlja nepostojanje zvanične državne statistike, bez koje je skoro nemoguće uraditi ozbiljnu analizu, pratiti tendencije i promene i preduzimati potrebne mere. Država Srbija treba da napravi iskorak u ovom pravcu i to ne samo kada je u pitanju LGBT populacija, već i druge društvene grupe.

Takođe, primetno je i da se većina lokalnih samouprava u Srbiji ni na koji način ne bavi promocijom i zaštitom ljudskih prava LGBT osoba iako njihova uloga i po ovom pitanju treba da bude velika s obzirom da najdirektnije rade sa građanima i bave se njihovim konkretnim problemima, te je i u ovom pravcu potrebno preduzeti aktivnosti i mere.

ODNOS OBRAZOVNOG SISTEMA PREMA LGBT POPULACIJI

Za potrebe ovog Izveštaja izdvojeno je nekoliko segmenata u domenu obrazovanja koji se tiču realizovanih aktivnosti od strane Ministarstva prosvete ili aktuelizovane problematike u okviru ove oblasti.

Nasilje u školama

Jedinica za prevenciju nasilja Ministarstva prosvete, u okviru programa „Škola bez nasilja,,, organizovala je projekat „Prevencija rodno zasnovanog nasilja,,,“⁴⁴ koji je počeo sa aktivnostima u školskoj 2013/2014. godini i koji za cilj ima istraživanje rasprostranjenosti rodno zasnovanog nasilja kao i prevenciju ovog oblika nasilja koje je povezano sa rodnim ulogama. Projekat se realizuje u saradnji sa UNICEF-om i uz podršku Pokrajinskog sekretarijata za obrazovanje, upravu i nacionalne zajednice Vojvodine. Sprovedeno u saradnji sa Institutom za psihologiju Fakulteta za filozofiju i Centra za studije roda i politike Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Beogradu, ovo istraživanje je sastavni deo zajedničkog programa Ujedinjenih nacija „Integrisani odgovor na nasilje nad ženama” koji sprovode UNICEF, UNDP i UN Women, a finansira ga Fond UN za zaustavljanje nasilja nad ženama.⁴⁵

Juna 2014. godine predstavljeno je istraživanje o rodno zasnovanom nasilju u školama⁴⁶ koje je pokazalo da je rodno zasnovano nasilje vrlo zastupljeno u osnovnim i srednjim školama u Srbiji. Ukupno 69 odsto učenika i učenica osnovnih škola i čak 74 odsto učenika i učenica srednjih škola odgovorilo je da su najmanje jednom doživeli bar jedan oblik rodno zasnovanog nasilja od početka školske 2013/2014. godine. Rezultati istraživanja su takođe pokazali da 60 odsto dečaka i 27 odsto devojčica podržava nasilje nad LGBT osobama.

Mediji su preneli da je ministar prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Srđan Verbić tom prilikom istakao značaj edukacije kojom će se povećati osetljivost profesionalaca koji rade u školi, jer je važno sva-

⁴⁴ <http://www.mpn.gov.rs/o-ministarstvu/jedinica-za-prevenciju-nasilja>

⁴⁵ <http://www.mc.rs/predstavljajanje-rezultata-istrazivanja-i-aktivnosti-skola-na-prevenciji-rodno-zasnovanog-nasilja.4.html?eventId=9416>

⁴⁶ <http://www.mpn.gov.rs/vesti/1339-predstavljeno-istrazivanje-o-rodno-zasnovanom-nasilju-u-skolama>

kodnevno primenjivati principe rodne ravnopravnosti i jednakih šansi za sve.⁴⁷

Diskriminatorni sadržaji u udžbenicima

Još u decembru 2010. Kancelarija Poverenice za zaštitu ravnopravnosti formirala je **radnu grupu za analizu nastavnih planova i programa i nastavnih materijala** s aspekta njihove usaglašenosti sa principima obrazovanja za ljudska prava i inkluzivno društvo. Radna grupa imala je zadatak da prikupi, analizira i sumira rezultate istraživanja nastavnih planova i programa, udžbenika i drugog nastavnog materijala za osnovnu i srednju školu i na osnovu toga izradi predlog preporuka o načinu na koji se relevantne teme vezane za ljudska prava, nediskriminaciju, toleranciju, nenasilje, ravnopravnost, prihvatanje različitosti i sl. mogu integrisati u nastavne planove i programe i obraditi u udžbenicima, u skladu sa principima obrazovanja za ljudska prava i inkluzivno društvo. U junu 2011. godine kancelarija Poverenice za zaštitu ravnopravnosti uputila je Preporuku Ministarstvu prosvete i nauke Republike Srbije, Nacionalnom Prosvetnom Savetu i Zavodu za unapređenje kvaliteta vaspitanja i obrazovanja za uklanjanje diskriminatornih sadržaja iz nastavnih materijala i prakse i promovisanje tolerancije i poštovanja ljudskih prava⁴⁸. Unutar Preporuke seksualna orijentacija je konkretno spomenuta u dve tačke: 1) da „nastavni sadržaji i materijali predstave mladima različite modele porodice u savremenom društvu,, uključujući i „pravo istopolnih partnera na porodicu,, i 2) „uvođenje afirmativnih i tačnih prikaza istopolne seksualno-emotivne orijentacije, transrodnosti, transpolnosti i interseksualnosti u sve udžbenike,,. Osim toga, prava LGBT osoba implicitno su uključena i u druge obrazovne mere koje je preporučila Poverenica, kao što je, na primer, „izbacivanje iz udžbenika, planova i programa terminologije koja je zastarela, prevaziđena i uvredljiva,, i da udžbenici svojim sadržajem „neguju svest o različitostima, promovišu nenasilnu kulturu, ravnopravnost i nediskriminatornu praksu,,.

Novija analiza udžbenika srednjih škola i fakulteta⁴⁹, koju je sprovedla i u julu 2014. predstavila organizacija za lezbejska ljudska prava Labris, pokazala je da je diskriminatorni sadržaj koji istopolnu seksualnu orijentaciju predstavlja kao bolesnu, patološku, nenormalnu, i dalje prisutan u udžbenicima srednjih škola i fakulteta. Rezultati analize pokazali su

⁴⁷ <http://www.blic.rs/Vesti/Drustvo/471162/Istrazivanje-Rodno-nasilje-dozivelo-69-odsto-ucenika-osnovnih-skola>

⁴⁸ www.ravnopravnost.gov.rs/rs/препоруке-мера-органима-јавне-власти/препорука-министарству-просвете-и-науке-републике-србије-скупштини-националном-просветном-

⁴⁹ „Istopolna orijentacija u srednjoškolskim udžbenicima,, Labris, 2014.

da se stanje nije promenilo što se tiče načina na koji se istopolna orijentacija tretira u udžbenicima. Diskriminatorni sadržaj se oslikava kroz patologizaciju i izričito podržavanje nenaučnih, negativnih stereotipa, čime se krši Ustav i čak šest zakona Republike Srbije.⁵⁰

Neki od primera iz Labrisove analize postojećih udžbenika su: „Među homoseksualcima ima dosta mazohista,, „U posebnu grupu seksualnih smetnji spadaju homoseksualizam (muški i ženski) i transseksualizam,, „Homoseksualne radnje se, međutim, nekad izvršavaju da se izbegne maligni razvoj paranoidne psihoze,, „Primećeno je da ponekad homoseksualizam prate, istovremeno ili naizmenično, transvestizam, fetišizam i egzibicionizam,,“⁵¹

Opšte preporuke Labrisa Ministarstvu prosvete jesu da treba hitno ukloniti diskriminatorni sadržaj iz nastavnih materijala i prakse, kao i da treba promovisati poštovanje ljudskih prava kroz usaglašavanje njihovih sadržaja sa tekovinama i dostignućima nauke.

Seksualno vaspitanje

U školskoj 2013/14. godini Institut za javno zdravlje Vojvodine sproveo je pilot projekat „Zdravstveno vaspitanje o reproduktivnom zdravlju” u 10 srednjih škola u Vojvodini, pod pokroviteljstvom Pokrajinskog sekretarijata za sport i omladinu. U medijima je realizacija projekta ispraćena i prikazana uspešnom,⁵² a o tome svedoči i podatak da se projekat proširio u 2014/15. školskoj godini na 66 škola – 80% od ukupnog broja srednjih škola u Vojvodini.⁵³

Pokrajinska sekretarka za sport i omladinu Marinika Tepić je u oktobru 2014. izjavila da će se možda inicirati i zakonske izmene kako bi se predmet „Zdravstveno vaspitanje o reproduktivnom zdravlju” uveo kao obavezan, a ne samo kao fakultativan, jer je odziv škola bio izuzetan

50 <http://labris.org.rs/udzbenici-krse-zakone/>

51 M. Popović, V. Jerotić: *Psihoterapija i psihodinamika neuroza*, Beograd, Nolit, 1985.

52 <http://www.blic.rs/Vesti/Vojvodina/404227/U-srednjim-skolama-u-Vojvodini-seksualno-obrazovanje>
<http://www.politika.rs/rubrike/Drustvo/Seksualno-obrazovanje-u-srednjim-skolama-u-Vojvodini.lt.html>

53 <http://www.blic.rs/Vesti/Drustvo/489799/RAZBIJANJE-TABUA-Seksualno-vaspitanje-stize-u-srpske-skole>
<http://www.021.rs/Info/Vojvodina/Seksualno-obrazovanje-u-66-skola-u-Vojvodini.html>

– na konkurs se prijavilo 70 škola, a „ankete urađene sa roditeljima i đacima koji pohađaju ovu nastavu potvrdile su da su među velikim brojem učenika postojale predrasude ili pak da nisu imali saznanja o mnogim temama iz ove oblasti. Posebno je istakla doprinos izučavanja ovog predmeta u razvijanju autnomnosti odlučivanja kada je reč o vršnjačkim odnosima. Pokrajinska sekretarka je naglasila da će od ove školske godine i u dvadesetak osnovnih škola biti organizovano predavanje iz reproduktivnog zdravlja, a u vidu radionica i predstava za decu”.⁵⁴

Međutim, desničarske grupe su se već oktobra 2013. pobunile protiv spominjanja homoseksualnosti u udžbeniku za ovaj fakultativni predmet, tvrdeći da Pokrajinski sekretarijat za sport i omladinu nezakonito nameće ovaj predmet bez odobrenja Ministarstva za obrazovanje, kao i da kroz njega želi da promoviše homoseksualnost. Udžbenik o reproduktivnom zdravlju je homoseksualnost predstavio kao „normalnu i pozitivnu varijaciju ljudske seksualnosti” i sadržao je sliku dva dečaka koji se drže za ruke. Pokret Dveri je tražio da se zbog toga povuče udžbenik, kao i da sekretarka Marinika Tepić podnese ostavku.⁵⁵ Na sličan način je reagovala Demokratska stranka Srbije (DSS), desno orijentisana politička partija, čiji pokrajinski odbor je takođe zatražio ostavku sekretarke i tvrdio da se kroz udžbenik „vrši indoktrinacija dece”.⁵⁶

Dveri su nastavile i tokom 2014. godine sa pokušajima da se ukine ovaj predmet. U julu su predstavnici Dveri ponovo zatražili ukidanje predmeta seksualnog obrazovanja u vojvođanskim srednjim školama ocenjujući da je taj pilot projekat pokrenut protivustavno i nezakonito. Član rukovodstva Dveri Radoš Pejović je, na konferenciji za novinare ispred zgrade Skupštine Vojvodine, ponovio zahtev tog pokreta da resorno ministarstvo ukine predmet uveden u deset gimnazija ili srednjih škola, kao i da bude povučen poseban udžbenik, jer se time đacima „promiše homoseksualizam i sve što je izopačeno”.⁵⁷

U novembru 2014. Radio Televizija Vojvodine je objavila na sajtu članak „Dveri: pobeda protiv homoseksualne politike” u kome navode da je iz novog udžbenika o reproduktivnom zdravlju izbačeno određenje homoseksualnosti kao normalne varijacije ljudske seksualnosti. U tekstu

54 http://www.rtv.rs/sr_lat/mladi/aktuelno/marinika-tepic-zdravlje-vaznije-od-medalja_531119.html

55 <http://www.blic.rs/Vesti/Drustvo/416743/Dveri-Povuci-udzbenik-koji-promovise-homoseksualnost>

56 <http://www.telegraf.rs/vesti/848580-nova-lekcija-za-osnovce-homoseksualnost-u-udzbenicima-da-ili-ne>

57 http://www.rtv.rs/sr_lat/politika/dveri-ukinuti-seksualno-obrazovanje_501240.html

članka stoji saopštenje pokreta Dveri: „Pokret Dveri saopštio je danas da je ostvario veliku pobedu protiv „homoseksualne politike” Pokrajinske vlade u Autonomnoj pokrajini Vojvodini jer su, posle snažne kampanje protiv uvođenja predmeta „Zdravstveno vaspitanje o reproduktivnom zdravlju” u vojvođanske škole, iz udžbenika izbačeni delovi koji su, kako kažu „nenormalni i neprihvatljivi”.“⁵⁸

Jedan od najvažnijih stubova društva jeste obrazovni sistem koji, između ostalog, treba da ima krucijalnu ulogu i u povećanju tolerancije i prihvatanja različitosti. Aktivnosti Ministarstva prosvete radi stvaranja škola bez nasilja, kao i aktivnosti pokrajinskih obrazovnih institucija jesu za pohvalu, međutim i pored ovih aktivnosti može se reći da je obrazovni sistem u Srbiji još uvek inerten kada je u pitanju poboljšanja ljudskih prava LGBT osoba, smanjenje homofobije, stereotipa i predrasuda. Još uvek ne postoji volja za ozbiljnim i sistemskim rešavanjem problema diskriminacije i vršnjačkog nasilja nad LGBT osobama u školama, a Ministarstvo prosvete i druge nadležne institucije nisu ni nakon nekoliko godina od inicijative pristupile uklanjanju homofobičnih sadržaja iz srednjoškolskih udžbenika.

Ako je cilj obrazovanja da unapredi društvo, a trebalo bi da je to osnovni cilj, predavanje nazadnih sadržaja koje je nauka osporila ili davanje nepotpune slike stvarnosti mladim ljudima u direktnom je sukobu sa tim ciljem. Bitna je i edukacija nastavnog osoblja u školama, kako bi se podigla njihova svest ne samo o tome da ne smeju učenicima predavati netačne i diskriminatorne sadržaje, nego i zbog čega su takvi sadržaji loši za čitavo društvo. Umesto da se LGBT pitanja ignorišu ili predstavljaju u negativnom kontekstu, obrazovni sistem treba da posveti pažnju ovim temama na sistemski način, tako što će tretirati podatke o seksualnoj orijentaciji i rodnom identitetu kao sastavni deo života, a ne kao tabu temu ili nešto negativno što treba izbegavati ili mrzeti.

58 http://www.rtv.rs/sr_lat/vojvodina/novi-sad/dveri-pobeda-protiv-homoseksualne-politike_532791.html

ODNOS SISTEMA SOCIJALNE ZAŠTITE I PORODICE PREMA LGBT PITANJU

U oblasti socijalne zaštite su tokom 2014. godine napravljeni važni koraci, a sistem socijalne zaštite je u odnosu na predhodni period načinio dosta pomaka u cilju unapređenja rada sa LGBT osobama i njihovim porodicama. Socijalni i drugi stručni radnici u svim centrima za socijalni rad u Srbiji su senzibilisani i obučeni za rad i pružanje usluga socijalne zaštite LGBT osobama i članovima njihovih porodica, te sada u svakom centru za socijalni rad postoje kontakt osobe kojima se LGBT osobe i članovi njihovih porodica mogu obratiti za pomoć i savetovanje u procesu autovanja, zbog porodičnih problema i za druge usluge iz domena socijalne zaštite.

Stručni radnici zaposleni u sistemu socijalne zaštite do pre samo nekoliko godina nisu imali dovoljno znanja i veština za pružanje neophodnih usluga LGBT osobama i njihovim porodicama. Iako su u skladu sa zakonom bili u obavezi da pruže uslugu svakom korisniku, po navodima stručnih radnika u sistemu socijalne zaštite, veoma često, zbog nedostatka informacija, korisnicima koji su LGBT osobe i članovima njihovih porodica usluge nisu pružane ili je to činjeno na neadekvatan način.

Tokom 2014. godine je nastavljeno održavanje osnovnih treninga na kojima je za rad sa LGBT osobama i njihovim porodicama obučeno ukupno gotovo hiljadu stručnih radnika sistema socijalne zaštite iz 149 centara za socijalni rad i centara za porodični smeštaj i usvojenje širom Srbije. Ovaj trening je još 2012. godine akreditovao Republički zavod za socijalnu zaštitu⁵⁹, a održavani su u saradnji Kancelarije za ljudska i manjinska prava i Asocijacije „Duga“, iz Šapca, kao deo petogodišnjeg programa ove organizacije u oblasti socijalne zaštite, u svrhu doprinosa opštem poboljšanju statusa LGBT populacije u Srbiji. Analize uspešnosti ovih obuka su pokazale da su njihovi polaznici znatno unapredili znanje o predrasudama i problemima sa kojima se LGBT osobe i članovi njihovih porodica često suočavaju u porodičnim odnosima.

U martu su Kancelarija za ljudska i manjinska prava i Asocijacija „Duga“, predstavili Preporuke za što adekvatniji odgovor sistema socijalne zaštite na potrebe LGBT osoba i njihovih porodica⁶⁰, a neke od tih

59 http://www.zavodsz.gov.rs/PDF/aprogrami/5/5.grupa_Seksualne%20manjine....pdf

60 <http://www.ljudskaprava.gov.rs/index.php/yu/vesti-l/694-zavrsna-konferen->

preporuka su i realizovane do kraja godine. Republički zavod za socijalnu zaštitu je u novembru akreditovao Napredni trening za rad sa seksualnim manjinama u sistemu socijalne zaštite⁶¹ koji je podnela na akreditaciju Asocijacija „Duga,„. Taj trening je kreiran na osnovu preporuka stručnih radnika iz sistema socijalne zaštite koji su učestvovali na prethodno pomenutim osnovnim obukama. Takođe, uspostavljen je sistem kontrole kvaliteta usluga koje centri za socijalni rad pružaju LGBT osobama i njihovim porodicama, kao i sistem međusobnog upućivanja ovih korisnika između udruženja i centara za socijalni rad.

Prema podacima Asocijacije „Duga,„, Centri za socijalni rad i Asocijacija „Duga,„ su tokom 2014. godine zajednički radili na rešavanju ukupno 11 slučajeva u kojima je LGBT osobama i njihovim porodicama bilo potrebno pružanje usluga iz domena socijalne zaštite. U 4 slučaja se intervenisalo zbog pokušaja samoubistva maloletnih LGBT osoba, koji su bili podstaknuti različitim oblicima nasilja i diskriminacije ili strahom od odbacivanja od porodice i okoline zbog seksualne orijentacije ili rodnog identiteta. Zabeležen je i jedan slučaj samoubistva maloletne LGBT osobe. (Napomena: GSA nije imala uvid u dokumentaciju vezanu za nabrojane slučajeve, njih vodi Asocijacija „Duga,„.)

Nesporno je da LGBT osobe i članovi njihovih porodica mogu biti korisnici bilo koje usluge socijalne zaštite, ako za njom imaju potrebe u skladu za pravilnikom kojim su uređeni minimalni standardi usluga socijalne zaštite. Međutim, ukazuje se potreba za kreiranjem i standardizacijom usluga socijalne zaštite za osobe drugačije seksualne orijentacije i rodnog identiteta i njihove porodice u skladu sa stvarnim potrebama u kriznim situacijama. Svrha ovakvih usluga bi bila pružanje pomoći i podrške njihovim korisnicima usluge da očuvaju porodične i partnerske odnose, prihvate članove porodice koji su LGBT osobe, spreče nasilje i diskriminaciju u porodici, omoguće privremeni smeštaj LGBT osobama koje su izbačene iz porodičnih domova i da pomognu LGBT osobama da ostvare što veći stepen samostalnosti i samopouzdanja kako bi poboljšale kvalitet života i integrisali se u zajednicu.

[cija-smernice-za-rad-sa-lgbt-osobama-i-njihovim-porodicama-u-sistemu-socijalne-zastite](#)

61 <http://www.zavodsz.gov.rs/PDF/aprogrami/18.%20Napredni%20trening%20za%20rad%20sa%20seksualnim%20i%20rodnim%20manjinama.pdf>

Iako su stručnih radnika u sistemu socijalne zaštite u svim centrima za socijalni rad u Srbiji senzibilisani i obučeni za rad i pružanje usluga socijalne zaštite LGBT osobama i članovima njihovih porodica, potrebno je podići ljudske, tehničke i prostorne kapacitete centara za socijalni rad zbog dodatnog povećanja kvaliteta pruženih socijalnih usluga. Realizacijom ove preporuke, celo društvo bi imalo koristi, a posebno vulnerabilne populacije koje su u objektivno većoj potrebi za socijalnim uslugama.

Država ima obavezu, u skladu sa međunarodnim standardima, da obezbedi svim svojim građanima dostupnu i adekvatnu socijalnu uslugu, a u slučaju da nije u mogućnosti da ispuni svoju obavezu, bilo bi neophodno da tu socijalnu uslugu prepusti pravnom licu koje je u mogućnosti da ovu obavezu izvrši. Iako Zakon o socijalnoj zaštiti prepoznaje udruženja kao pružaoce socijalnih usluga, kako bi se udruženjima zaista omogućilo da mogu da budu pružaoci socijalnih usluga potrebno je doneti izmene i dopune Zakona i uvođenje novih podzakonskih akata koji bi preciznije regulisali tu oblast, imajući u vidu da sadašnji Zakon i podzakonski akti znatno ograničavaju udruženja građana da postanu pružaoci socijalnih usluga.

ODNOS ZDRAVSTVENOG SISTEMA PREMA LGBT POPULACIJI

Specifični zdravstveni problemi LGBT populacije ne postoje, uprkos stereotipima i predrasudama koji su prisutni. Međutim, ako uzmemo u obzir činjenicu da je pripadnost LGBT populaciji u Srbiji danas i dalje teška, usled još uvek visokog stepena homofobije i društvenog neprihvatanja, postoji određen broj problema koji se javljaju kada je u pitanju psihičko zdravlje. LGBT osobe su tokom odrastanja u homofobnoj sredini često prinuđene da skrivaju svoju seksualnu orijentaciju od svojih najbližih. To uglavnom rezultira povlačenjem u sebe, ličnim nezadovoljstvom, što na kraju u određenom broju slučajeva dovodi i do depresije. Ovakvi slučajevi su uočeni kod mladih LGBT osoba, s obzirom na to da se u periodu adolescencije najčešće događa period samospoznaje koji često kao rezultat ima strah i povlačenje u sebe kako bi se izbeglo odbacivanje okoline. O ovome govori i doktorska disertacija „Suicidalno ponašanje homoseksualno orijentisanih mladića” doktorke Jelene Srdanović Maraš čiji rezultati su predstavljeni 2014.⁶² i koji su pokazali da svaka deseta mlada LGBT osoba u Srbiji razmišlja o samoubistvu.

Pristup zdravstvenim uslugama LGBT populaciji jednako je omogućen kao i drugim zdravstvenim korisnicima. Međutim kao posledica društvenog neprihvatanja i visokog stepena homofobije, kao i straha od diskriminacije, pripadnici LGBT zajednice često iskazuju nepoverenje u izabranog lekara ili zdravstvenu instituciju, te se ne deklarišu kao pripadnici LGBT zajednice kada koriste zdravstvene usluge. Ovaj problem naročito je izražen u manjim sredinama.

S druge strane, autoriteti u zdravstvu i dalje nedovoljno često u javnosti govore o homoseksualnosti na objektivan način, što je veoma važan mehanizam za suzbijanje najveće predrasude u Srbiji o LGBT osobama a to je da su one bolesne. I dalje se beleže slučajevi da pojedini lekari-psihijatri iznose negativne stavove o homoseksualnosti, čime ne samo što potencijalno diskriminišu pacijente koji su LGBT osobe, već i ugrožavaju efikasniju zdravstvenu prevenciju stanja koja mogu nastati kao posledica odbacivanja LGBT osoba od okoline.

Neprofesionalan pristup zdravstvenog radnika ilustruje i primer iz 2014. godine koji se nalazi u poglavlju ovog Izveštaja u kome su prika-

62 <http://www.gayecho.com/drustvo.aspx?id=19173>

zani prijavljeni slučajevi, a koji se odnosi na homofobične izjave neuropsihijatra u jednom Domu zdravlja u Beogradu.

Ministarstvo zdravlja je, u skladu sa donetim izmenama Zakona o zdravstvenom osiguranju i Zakona o zdravstvenoj zaštiti iz 2011. godine, i izmenama i dopunama istog zakona koje su stupile na snagu januara 2012. godine, proširilo krug osoba koje ispunjavaju uslove da budu zdravstveni osiguranici i omogućeno im je pravo na promenu pola iz medicinskih razloga o trošku Republičkog fonda za zdravstveno osiguranje, čime je osobama sa problemima neusklađenosti polnog i rodnog identiteta omogućeno da ostvare neka od osnovnih ljudskih prava, na identitet i na zdravstvenu zaštitu.

U skladu sa tim Ministarstvo zdravlja 2014. godine osnivalo je Kabinet za transrodna stanja koji se bavi dijagnostičkim procedurama u sklopu prisustva indikacija za operativnu promenu pola i psihijatrijsko-psihološkom praćenju transeksualnih osoba u tranziciji. Članovi Kabineta za transrodna stanja su ovlašćeni od strane Ministarstva zdravlja republike Srbije za izdavanje dozvola za operativno-polnu restrukturalizaciju⁶³. Psihijatrijsko-psihološki tim u svom radu poseban prioritet stavlja na procenu podobnosti i indikacije za operativnu promenu pola kod transeksualnih osoba. Isticanje ovog segmenta eksploracije u sklopu je savremene i aktuelne zakonske regulative u domenu uvažavanja i poštovanja ljudskih prava.

Tridesetogodišnja Kristina Ferarri odlučila je pre 6 godina da se podvrgne operaciji promene pola i postane žena:

Počne sve onda kada treba da počne, kada je suđeno. Dečaci i devojčice sa transeksualnim problemom su retka ljudska bića što čini po statistici, jedno na 30.000 ljudi. Mi jako rano otkrijemo svoj „deformitet“ ako tako može da se nazove, samo nisam i dalje sigurna da li je deformitet psihe ili tela. I onda kada se razum ne slaže sa svojim telom, nastupa proces bunta koji se u spoljašnjem svetu tumači kao pubertet. Što često puta i jeste tako, ali kod transeksualne osobe to je mnogo veći problem. Pa tako sam i ja otkrila, onako kako dete to za sebe ume, da nije sve isto onako kako ja sebe doživljavam i vidim i kako me mama i tata vide...ljudi u okolini. Vaspitana sam u skladu sa tradicijom, a osećala se potpuno drugačije. Sećam se da u 8-9. godini, kada nisam znala ni šta znači pojam promene pola, rešila sam da ću isto uraditi jednog dana kada porastem.

63 <http://www.kcs.ac.rs/index.php/klinike/2013-02-22-08-26-02/1281-kabinet-za-transrodna-stanja>

U školi, izgledala sam kako sam se osećala - skandal. Kući, govorila sam o svojim osećanjima i nesigurnostima koje me prate - skandal. I tako bih se zatvarala slušajući svoju omiljenu muziku stalno iznova i plakala satima.

Sa svojih 20 godina sam počela hormonsku terapiju i proces tranzicije koji je obećavao ostvarenje mojih snova. A za jednu transeksualnu osobu ne postoji veći životni san od onog trenutka kada će se u svojoj koži, u svom telu osećati prijatno. Za nekoga je san imati kuću, auto, karijeru... ja sam žudela samo za jednim.

Do tada sam živela u Zaječaru, Nišu i Budvi. Radila i snalazila se. Pošto mi ni jedno od tih mesta nije nudilo trajno rešenje, i ostvarenje cilja koji sam imala, ubrzo sam se preselila u Beograd i otpočela potragu u gradu koji mi je nudio razne mogućnosti. Put me je odveo u KCS na Kliniku za Endokrinologiju gde je moja sadašnja doktorka tada radila - Dr. Svetlana Vujović. Rezultati su brzo bili uočljivi, grudi su počele da rastu posle nedelju dana. Bolno izbrijavanje malja na rukama i nogama nije više bilo neophodno jer je postalo podnošljivije za mene. Hormonska terapija je dala rezultate. I uopšte, samo telo ih je upijalo, kao da je to čekalo da može da oživi. Bio je to ključ koji je startovao pogon u mom srcu.

Godinu dana posle toga bila sam spremna za sudbonosnu promenu koja je značila život, sad ili nikad. Pa ipak sam to odgodila do 24. godine kada sam se osetila potpuno spremna za taj korak. Sam zahvat je radio i više nego specijalizovani, i više nego prijatan čovek, hirurg, urolog Dr. Savo Perović. Doktor koji je promenio živote mnogima, kod koga su desetine ljudi godišnje dolazile iz Evrope pa i celog sveta. Da baš kod njega. Iskreno danas i jedini koga mogu da priznam na tom polju i zahvalim za bolji život koji mi je ponudio.

Odlučiti se na taj korak bilo je lako, jer nisam puno razmišljala o postoperativnom toku, tako mi je bilo lakše. Ali ipak trebalo je proći kroz njega. I to je trajalo kod mene više od pola godine. Jako sam bila slaba i jako teško podnela operaciju pa je sve to potrajalo. Nikada se nisam pokajala. Ne bih mogla kroz sve to opet, stvarno ne bih, ali ne bih se ni vraćala nazad. Jer to sam ja. Kristinu koja sam oduvek bila unutar ovog tela, sada svi mogu da vide i spolja, i ponosna sam na to!

ODNOS POLITIČKIH PARTIJA PREMA LGBT POPULACIJI I POLITIČKA PARTICIPACIJA LGBT OSOBA

Jedna od tačaka oko koje su se političke partije opredeljivale i izjašnjavale o podršci LGBT populaciji i njenim ljudskim pravima tokom 2014. je svakako bila **Parada ponosa**. U poglavlju Pravo na slobodu okupljanja LGBT populacije ovog Izveštaja navedeni su brojni funkcioneri državnih institucija, kao i funkcioneri opozicionih političkih partija, koji su javno podržali i/ili prisustvovali ovom događaju. Za potrebe ovog poglavlja, a iz perspektive pripadnosti političkim partijama, možemo reći da su Paradu ponosa 2014. podržali funkcioneri i predstavnici Srpske napredne stranke (SNS), Socijalističke partije Srbije (SPS), Demokratske stranke (DS), Socijaldemokratske stranke (SDS), Socijaldemokratske partije (SDP), Lige socijaldemokrata Vojvodine (LSV), Liberalno demokratska partije (LDP), pokreta Dosta je bilo, Socijaldemokratske unije (SDU), kao i nekoliko manjinskih stranaka.

Izuzetno značajna tačka izjašnjavanja političkih partija i grupa-cija o pitanjima važnim za LGBT osobe u Srbiji bili su **vanredni republički izbori** održani u martu 2014. GSA je i u ovom izbornom ciklusu za parlamentarne izbore pokrenula i realizovala GOTV kampanju pod nazivom „*Tvoj glas, tvoje sutra*„, koja je imala za cilj da se političke stranke i grupacije koje učestvuju na republičkim izborima izjasne o pitanjima vezanim za ljudska prava LGBT osoba, kao i da ova pitanja i konkretna rešenja za smanjenje nasilja, diskriminacije i homofobije uključe u svoje predizborne platforme. Kroz ovu kampanju GSA je, između ostalog, želela i da proširi političku agendu kada su u pitanju ljudska prava LGBT osoba kako se ona ne bi odnosila samo na izjašnjavanje političara o Paradi ponosa, kao i da što dublje, realnije i preciznije prikaže stavove političkih partija i koalicija u predizbornoj kampanji polazeći od onoga što su uradili u periodu od prethodnih republičkih izbora 2012. Pred predizbornu čutnju GSA je publikovala Izveštaj „*Republički izbori i LGBT pitanje*“ o stavovima i odnosu političkih partija i koalicija prema LGBT populaciji u kampanji za republičke izbore 2014. godine⁶⁴.

Ono što je postignuto ovom kampanjom jeste proširivanje broja partija koje imaju afirmativan stav prema LGBT populaciji i o tome javno govore u predizbornoj kampanji. Kada govorimo o podršci LGBT

64 <http://gsa.org.rs/2014/03/izvestaj-republicki-izbori-2014-i-lgbt-pitanje/>

pravima, više definitivno ne govorimo o jednoj ili dve političke partije, kako se to često pogrešno percipira, već o grupi njih koje se odgovornije i ozbiljnije nego ranije obraćaju LGBT zajednici i generalno su pokazale veću otvorenost i javnu podršku za LGBT populaciju nego što je to ranije bio slučaj. Ove političke stranke ne percipiraju LGBT pitanje kao nevažno, imaju svest o tome da je LGBT zajednica deo biračkog tela i nude rešenja za poboljšanje položaja LGBT osoba u Srbiji. U ovu grupu političkih partija spada najveći broj onih zastupljenih u sadašnjem sazivu parlamenta (SNS, SPS, DS, SDS...), kao i vanparlamentarne LDP i pokret Dosta je bilo.

Za razliku od predizborne kampanje za parlamentarne izbore 2012. godine u kojoj su se pojedine političke stranke i grupacije javno određivale prema pitanjima važnim za LGBT populaciju tek kada im je po zaključenju lista GSA uputila upitnike, ovaj put su to činile mnogo ranije i u kontinuitetu od početka kampanje, odgovarajući na pitanja medija ili kroz različite aktivnosti GSA.

Izuzimajući ultradesničarske političke partije i grupacije čiji je negativan stav o LGBT populaciji odranije poznat i ponovljen i u kampanji za republičke izbore 2014., kao i one stranke koje se u kampanji nisu o ovome izjašnjavale, kada su u pitanju proevropske političke partije koje su bile nosioci 5 najvećih koalicija (SNS, SPS, DS, SDS, LDP) one u predizornoj kampanji nisu imale negativan odnos prema LGBT zajednici, naprotiv. Međutim, neki od njihovih koalicionih partnera jesu i to Bošnjačka demokratska zajednica Sandžaka (BDZS) muftije Zukorlića koja je bila u koaliciji sa Liberalno demokratskom partijom, kao i Jedinstvena Srbija (JS) Dragana Markovića Palme koja je u koaliciji sa Socijalističkom partijom Srbije.

Manjinske partije koje su učestvovalе na republičkim izborima se u najvećoj meri u kampanji nisu izjašnjavale o LGBT pravima osim Rusinske demokratske stranke (RDS) koja je u poslednjim danima kampanje pružila javnu podršku LGBT populaciji, dok se Savez voJVodanskih Mađara (SVM) koji se u kampanji za izbore 2012. godine pozitivno odredio prema LGBT populaciji ovaj put nije izjašnjavao na tu temu. Demokratska stranka Srbije (DSS) je u predizornoj kampanji u potpunosti ignorisala temu ljudskih prava LGBT osoba u Srbiji.

Najveći broj pozitivnih izjava i poruka LGBT populaciji u predizornoj kampanji za republičke izbore 2014. imali su kandidati/kinje za poslanike/ce LDP i DS, nešto malo manje SPS i SDS, pa zatim SNS.

Jedan od kurioziteta ove predizborne kampanje je bilo i to što su se po prvi put na predizbornim stranačkim mitinzima pojavile zastave duginih boja i to na završnom mitingu DS u Beogradu i pre toga na predizornoj konvenciji ove stranke u Novom Sadu.

Takođe, stranke su pokazale mnogo veći stepen doslednosti tj. konzistentnosti u svojim stavovima u predizbornoj kampanji 2014. nego ranije. Nije bilo različitih izjava kandidata iz iste stranke ili promene izrečenih stavova u toku kampanje.

LDP, DS, SPS i lista „Dosta je bilo„ su u predizbornoj kampanji podržale pravno regulisanje imovinskih odnosa i drugih pitanja od značaja u istopolnim partnerstvima, dok se SDS nije jasno odredila prema ovom pitanju. Kada se govori o prioritetima u procesu poboljšanja položaja LGBT osoba u Srbiji, zajednički stav većine političkih stranaka u kampanji 2014. je bio da su to adekvatna primena Ustava i primena postojećih zakona, pre svega Zakona o zabrani diskriminacije, kao i bezbednost LGBT osoba.

Međutim, problematika odsustva jasno definisanih antidiskriminacionih stranačkih politika uključenih u partijske programe i druga dokumenta iziskuje šire unutarstranačke debate i dopune postojećih programa u skladu sa ideologijama koje političke stranke zastupaju. Od 21 političke stranke trenutno zastupljene u parlamentu u svojim stranačkim programima LGBT populaciju spominju jedino Socijalistička partija Srbije, Demokratska stranka i Liga socijaldemokrata Vojvodine.

Na žalost, ni na jednoj listi kandidata za republičke izbore 2014. nije bilo javno deklariranih LGBT osoba, tj. onih koje pored toga što zadovoljavaju postojeće stranačke kriterijume za kandidovanje su i javno autovane osobe. Takođe, SPS je ostala politička partija koja u svojim redovima jedina ima autovanog političara.

LGBT POPULACIJA U MEDIJIMA

Usvajanjem seta novih medijskih zakona u 2014. (poglavlje Pravni i strateški okvir ovog Izveštaja) dodatno su precizirane odredbe koje se tiču zabrane govora mržnje i diskriminacije po osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta u medijima. Mediji su nastavili da izveštavaju o temama važnim za LGBT osobe i aktivnostima LGBT pokreta a Parada ponosa je i u 2014. ostala medijski najvidljiviji događaj.

Iako je medijska slika o LGBT populaciji vidljivo poboljšana u prethodnih nekoliko godina i znatno je umanjen govor mržnje, pojedini mediji se i dalje ovom oblašću povremeno bave na senzacionalistički način ne poštujući Kodeks novinara Srbije. Iako to na osnovu Zakona o zabrani diskriminacije nije dozvoljeno, neki mediji, uglavnom oni tabloidnog karaktera, spekuliraju seksualnom orijentacijom određenih javnih ličnosti, po pravilu u svrhu njihove javne diskreditacije. Takođe, pojedini internet portali i dalje objavljuju komentare čitalaca koji sadrže govor mržnje prema LGBT populaciji.

Komisija za žalbe Saveta za štampu je povećala svoju aktivnost te je donosila odluke i u oblasti kršenja novinarskog kodeksa kada je u pitanju LGBT populacija.

Na osnovu žalbe koju je uputila GSA zbog teksta u dnevnom listu „Naše Novine“, pod naslovom „Samo da ovo zlo ne stigne i kod nas“⁶⁵ u kome se na diskriminatorni način govori o gej paru koji je usvojio dete, Komisija za žalbe Saveta za štampu je utvrdila⁶⁶ da je ovaj dnevni list prekršio Kodeks novinara Srbije jer su u navedenom tekstu diskriminirali gej roditelje i osobe homoseksualne orijentacije. Utvrđeno je da je redakcija lista na ovaj način podsticala širenje stereotipa i mržnje i da su novinari objavljujući predrasude koje sami imaju tražili samo sagovornike koji bi te stavove potkrepili, bez iznošenja stavova druge strane koji bi se afirmativno izjasnili na ovu temu.

Slučaj glumca Gorana Jevtića je takođe pomenut u ovom izveštaju u pregledu događaja za 2014. godinu iako se ne radi o diskriminaciji i govoru mržnje prema LGBT osobama. GSA smatra da je ovaj slučaj značajan zato što je Blic, pored izlaganja medijskom linču glumca Gorana Jevtića putem objavljivanja tekstova sa posebnom redakcijskom

65 http://www.savetzastampu.rs/_cms/download.php?file=//files/1805_1781_nase-novine.jpg

66 <http://www.savetzastampu.rs/latinica/zalbeni-postupci/1805>

opremom i naslovima koji impliciraju da je i bez izrečene sudske presude Jevtić kriv za teška krivična dela silovanja i pedofilije, kroz ovaj postupak posredno doveo do jačanja pogrešne predrasude o tome da ne postoji razlika između homoseksualnosti i pedofilije. Komisija za žalbe Saveta za štampu utvrdila da je dnevni list „Blic” prekršio Kodeks novinara Srbije tekstovima o glumcu Goranu Jevtiću, jer nije poštovao pravilo pretpostavke nevinosti do izricanja sudske presude.⁶⁷

67 <http://www.savetzastampu.rs/latinica/zalbeni-postupci/2143>

LGBT ZAJEDNICA, LGBT POKRET I POLOŽAJ AKTIVISTA ZA LGBT PRAVA

Centar za kvir studije (CKS) je u 2014. godini sproveo **istraživanje „LGBT populacija i Parada ponosa,”**⁶⁸ o odnosu LGBT populacije u Srbiji prema Paradi ponosa koje je pokazalo da među LGBT osobama ne postoji saglasnost o potrebi održavanja te manifestacije i nivou njenog značaja za ostvarivanje i unapređivanje prava tih osoba. Rezultati istraživanja su detektovali različita mišljenja ispitanika/ca o brojnim aktuelnim temama vezanim za borbu za ostvarenje prava LGBT populacije kao i izvesnu međuzavisnost preovlađujućih pozicija i stavova (npr. uočljive veze između stepena „autovanosti” ili uključenosti u rad NVO – i stavova o javnim manifestacijama). Istraživanje je sprovedeno u periodu od januara do aprila 2014. godine preko upitnika i fokus grupa u Beogradu, Novom Sadu i Nišu.

Nalazi istraživanja ukazuju na to da 29 odsto LGBT osoba podržava održavanje Parade, 38 odsto njih načelno podržava Paradu ali ne u obliku kakva je danas, 7 odsto je neopredeljeno, dok je 26 odsto LGBT osoba protiv održavanja te manifestacije. Takođe, 77 odsto ispitanih LGBT osoba je navelo da je jedan od najvažnijih ciljeva LGBT organizacija zaštita tih osoba od nasilja, a 65 odsto smatra da je najvažnije izboriti se za socijalna i ekonomska prava LGBT populacije i zaštitu na radnom mestu.⁶⁹

U junu je na inicijativu Nacionalnog demokratskog instituta (NDI) počela serija sastanaka LGBT i drugih nevladinih organizacija u cilju nalaženja načina za stratešku saradnju i koordinaciju među LGBT organizacijama u Srbiji i izrade **Platforme** o saradnji.

Sastanci su periodično održavani do novembra, kada su LGBT organizacije odlučile da rad na Platformi o saradnji nastave samostalno i bez arbitraže drugih NVO, a u skladu sa sopstvenim potrebama i kapacitetima.

Tokom 2014. godine ponovo je zabeleženo nekoliko **pretnji i napada na aktiviste i aktivistkinje koji se bave ljudskim pravima LGBT osoba.**

68 <http://www.cks.org.rs/2014/12/kc-rex-lgbt-populacija-i-parada-ponosa-pro-mocija-istrazivanja-i-diskusija>

69 „LGBT zajednica podeljena oko Parade ponosa,,, <http://www.alo.rs/vesti/ak-tuelno/lgbt-zajednica-podeljena-oko-parade-ponosa/78561>

Gej strejt alijansa je preko svog SOS telefona i organizacijskog mejla tokom marta i aprila primila nekoliko različitih pretnji od kojih su pojedine bile veoma brutalne pretnje smrću. Prva pretnja je upućena 10. marta 2014. godine preko mobilnog SOS telefona GSA, koji služi za prijavljivanje nasilja i diskriminacije po osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta. Tada je izvršnoj direktorki GSA koja se javila na poziv i odgovorila potvrdno na pitanje da li je to Alijansa, nepoznati muškarac sa druge strane najpre opsovao „majku pedersku,,“, da bi joj zatim povikao „sve vas treba pobiti,,“. Početkom maja, sa istog broja telefona je na mobilni SOS telefon GSA primljen uznemirujući poziv, kada se isto javila izvršna direktorka GSA kojoj je nepoznati muškarac rekao kako „nije hrišćanski,,“, to što GSA radi, „gorećete u paklu,,“, „to je bolesno,,“, i tome slično. Između ova dve poziva, GSA je preko organizacijskog mejla primila dve do tada najbrutalnije pretnje smrću u kojima se eksplicitno pozvalo na ubijanje i klanje članova i rukovodstva GSA.

Dan nakon održane Parade ponosa, u okolini porodične kuće Predraga Azdejkovića, predsednika Gej lezbejskog info centra, izlepljeni su plakati sa njegovim intervjuom i pozivom na linč ovog aktiviste. Inače, njegova kuća je više puta kamenovana u prethodnih nekoliko godina. Nadležno tužilaštvo je ovu prijavu odbacilo kao neosnovanu, kao i prijavu u slučaju telefonskih pretnji GSA.

Napomena: Navedeni slučajevi pretnji i napada na aktiviste i aktivistkinje koji se bave ljudskim pravima LGBT osoba su detaljnije prikazani u odeljku *Pregled najilustrativnijih slučajeva nasilja i diskriminacije po osnovu seksualne orijentacije i/ili rodnog identiteta zabeleženih tokom 2014. godine; Sudska praksa u 2014. godini.*

ODNOS MEĐUNARODNE ZAJEDNICE PREMA LJUDSKIM PRAVIMA LGBT OSOBA

U međunarodnom pravnom, političkom i društvenom kontekstu položaj LGBT osoba sagledava se kroz prizmu zaštite i poštovanja njihovih osnovnih ljudskih prava. Obezbeđivanje zaštite osnovnih ljudskih prava pojedinaca izloženih diskriminatorskom postupanju po osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta ne zahteva ustanovljenje posebnih ljudskih prava pripadnika LGBT populacije već zahteva doslednu primenu svima garantovanog principa nediskriminacije u ostvarivanju svih ljudskih prava.⁷⁰

*„Neki će reći da su seksualna orijentacija i rodni identitet osetljive teme. Razumem ih. Kao i mnogi ljudi moje generacije, ni ja nisam odrastao razgovarajući o ovim temama. Ali sam naučio da o njoj glasno govorim jer od toga zavise životi, a naša dužnost je, u skladu sa Poveljom Ujedinjenih nacija i Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima, da štitimo prava svih, svuda.”*⁷¹

Savet za ljudska prava Ujedinjenih nacija 26. septembra 2014. godine usvojio je Rezoluciju (27/32) „Ljudska prava, seksualna orijentacija i rodni identitet”,⁷² kojom izražava ozbiljnu zabrinutost zbog nasilja i diskriminacije po osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta prisutne u svim delovima sveta. Države članice Ujedinjenih nacija, među kojima je i Srbija, pred sobom imaju pet osnovnih obaveza u pogledu omogućavanja neometanog uživanja osnovnih ljudskih prava LGBT osoba: da pojedince zaštite od nasilja motivisanog homofobijom i transfobijom; da obezbede efikasne mehanizme prevencije torture, ponižavajućeg i nečovečnog postupanja; da ukinu zakone kojima se predviđaju kazne za osobe homoseksualne orijentacije i transrodne osobe; da zabrane

70 United Nations Human Rights, Office of the High Commissioner „Born Free and Equal – Sexual Orientation and Gender Identity in International Human Rights Law”, September 2012, <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/BornFreeAndEqualLowRes.pdf>

71 UN Secretary-General Ban Ki-moon to the Human Rights Council, 7 March 2012, <http://www.ohchr.org/EN/Issues/Discrimination/Pages/LGBT.aspx>

72 Human Rights Council, Resolution 27/32 „Human Rights, Sexual orientation and Gender identity”, A/HRC/RES/27/32, 26.09.2014., <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G14/177/32/PDF/G1417732.pdf?OpenElement>

diskriminaciju po osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta i da obezbede efikasne garancije realizaciji slobode izražavanja, udruživanja i mirnog okupljanja od strane LGBT osoba.⁷³

Poštovanje različitosti, tolerancija i nediskriminacija predstavljaju osnovne vrednosti **Evropske Unije (EU)**. Odlučnost odbrane vrednosti koje predstavljaju osnovu političkog i pravnog poretka EU, potvrđena je nizom političkih i pravnih akata koje je EU donela od nastanka do konstituisanja prostora slobode, bezbednosti i pravde.

„Budući da različitost Uniju obogaćuje, Unija, zajedno sa svojim članicama ima obavezu da obezbedi ambijent sigurnosti u kojem se različitosti poštuju, a najugroženiji štite. Mere borbe protiv diskriminacije, rasizma, antisemitizma, ksenofobije i homofobije moraju se beskompromisno sprovoditi.”⁷⁴

Pridruživanje EU Republika Srbija definisala je kao svoj osnovni politički cilj. Od kada su evropske ambicije Srbije zvanično definisane i prihvaćene od strane EU, Evropska Komisija otpočela je proces redovnog praćenja stepena njenog napretka na putu dostizanja i implementacije standarda i vrednosti koje čine konstitutivne jedinice političkog, pravnog i društvenog poretka EU. Pregovori o pristupanju Republike Srbije Evropskoj Uniji formalno su otvoreni Međuvladinom konferencijom 21. januara 2014. godine u Briselu. Napredak zemalja sa statusom kandidata ili potencijalnih kandidata za članstvo u EU prati se putem godišnjih izveštaja u kojima poseban deo predstavlja procena Evropske Komisije o stanju osnovnih ljudskih prava.

U Izveštaju Evropske Komisije o napretku Srbije u 2014. godini⁷⁵ (u daljem tekstu: Izveštaj EK) analizi političkog, pravnog i društvenog položaja LGBT populacije nije posvećeno previše prostora. Napravljen je osvrt na „Paradu ponosa“, održanu 28. septembra 2014. godine, koja je predstavljena kao važan korak ka putu efektivnog ostvarivanja ljudskih prava svih građana, a posebno pripadnika LGBT populacije. Svest o pripadnicima lezbejske, gej, biseksualne, transseksualne i interseksualne populacije (LGBTI) i zaštita njihovih prava počeli su da se poboljšavaju,

73 United Nations Human Rights, Office of the High Commissioner for Human Rights, „Combating discrimination based on sexual orientation and gender identity”, <http://www.ohchr.org/EN/Issues/Discrimination/Pages/LGBT.aspx>

74 European Council, The Stockholm Programme - AN OPEN AND SECURE EUROPE SERVING AND PROTECTING CITIZENS, 2010/C, para.2.3., pg. 9., OJ C/115, 04.05.2010.

75 European Commission, Communication ‘Enlargement Strategy and Main Challenges 2014-15’, COM(2014)700 final of 8.10.2014.

ali to treba da bude održivo. U Izveštaju EK takođe stoji da je pravni okvir za zaštitu osnovnih ljudskih prava postavljen, ali da i dalje najveći problem predstavlja nedoslednost u njegovoj primeni na različitim nivoima vlasti i u različitim oblastima društvenog života. Ministarstvo unutrašnjih poslova odredilo je oficira za vezu sa LGBTI zajednicom, sa kojom je dijalog unapređen. U Izveštaju EK se konstatuje da nosioci javnih funkcija retko osuđuju, a često i ne reaguju na pretnje, fizičke napade, akte nasilja i govor mržnje kojem su izloženi predstavnici nevladinih organizacija, aktivisti, novinari i pojedinačni građani, kao i da je potrebna dosledna i vidljiva opredeljenost za podsticanje kulture poštovanja prema LGBTI zajednici. Grupe koje su najviše diskriminisanе i dalje su Romi, seksualne manjine i lica obolela od HIV/AIDS.

Međunarodna zajednica prisutna u Srbiji, pre svega Delegacija EU u Srbiji, ambasade SAD i zemalja članica EU, nastavila je da pruža podršku LGBT populaciji i poboljšanju njenih ljudskih prava, kao i aktivnostima LGBT pokreta, a takođe su njeni predstavnici u velikom broju bili prisutni na Paradi ponosa, među njima i ambasadori EU, SAD, Nemačke, Velike Britanije, Holandije, Norveške, Australije, Švedske, Danske.

Nakon brutalnih pretnji smrću upućenih GSA ambasadori SAD i EU Majkl Kirbi i Majkl Davenport posetili su ovu organizaciju, razgovarali sa aktivistima ove organizacije i pružili im podršku.

Povodom 17.maja – Međunarodnog dana borbe protiv homofobije i transfobije, dnevni list Politika je objavio autorski tekst⁷⁶ ambasadora SAD Majkla Kirbija posvećen podršci LGBT populaciji. U novembru 2014. on je postao počasni član GSA⁷⁷.

76 <http://www.politika.rs/rubrike/Pogledi-sa-strane/Podignimo-glas-protiv-mrznje-i-diskriminacije.lt.html>

77 <http://gsa.org.rs/2014/11/ambasador-kirbi-pocasni-clan-gsa>

PREGLED NAJILUSTRATIVNIJIH SLUČAJEVA NASILJA I DISKRIMINACIJE PO OSNOVU SEKSUALNE ORIJENTACIJE I/ILI RODNOG IDENTITETA ZABELEŽENIH TOKOM 2014. GODINE

SUDSKA PRAKSA U 2014. GODINI

Slučajevi nasilja i diskriminacije po osnovu seksualne orijentacije i/ili rodnog identiteta žrtve koje je zabeležila GSA tokom 2014. godine su u ovom odeljku klasifikovani po članovima Ustava koji garantuju navedena ljudska prava svim građanima i građankama Republike Srbije.

- NEPOVREDIVOST FIZIČKOG I PSIHIČKOG INTEGRITETA -

Fizički i psihički integritet je nepovrediv. Niko ne može biti izložen mučenju, nečovečnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju, niti podvrgnut medicinskim ili naučnim ogledima bez svog slobodno datog pristanka.⁷⁸

1. Napadi po osnovu stvarne ili pretpostavljene seksualne orijentacije/rodnog identiteta žrtve

1.1. Napad na N.S. (27) u beogradskom noćnom klubu „Scena,,

N.S. (27) iz Beograda je u novogodišnjoj noći 1. januara 2014. godine sa trojicom drugova bio na zabavi u beogradskom klubu „Scena” u ulici Braće Krsmanovića. Tokom čestitanja Nove godine u ponoć, dvojica njegovih drugova, koji su inače u emotivnoj vezi, su se poljubili, što su zbog blizine stola za kojim su sedeli videli i pripadnici klupskog obezbeđenja.

Nakon toga smo nastavili svi da đuskamo opušteno i zezamo se kao i drugi gosti kluba. Primetili smo da je obezbeđenje počelo stalno da

⁷⁸ Ustav Republike Srbije, član 25.

gleda u nas, ali sve drugo je bilo uobičajeno. Oko 4.30 ujutru smo rešili da krenemo iz kluba i tada me je, nakon što sam uzeo jaknu, jedan od radnika obezbeđenja naglo zgrabio oko struka i nasilno izbacio iz kluba uz povike i reči: „Marš napolje, pederčino jedna”. Bio sam zaprepašćen, ali sam pokušao razgovorom da rešim situaciju upitavši ga „Šta je problem?”, na šta sam dobio preteći odgovor uz nove uvrede. Rekao sam mu da ću zvati policiju, da bi mi on uzvratilo da ni ne pokušavam, jer je on zaposlen u „29. novembra”⁷⁹, izvukao je tizer i pecnuo me njim.⁸⁰

N.S. je pozvao policiju, koja je ubrzo stigla na mesto incidenta, gde je uzela izjave od N.S. i pripadnika obezbeđenja koji ga je napao.

Čim je ugledao patrolu promenio je ponašanje i obratio mi se sa „Šefe, dođi da pričamo”, nakon čega sam zamolio policajce da mu objasne da sa njim nemam nameru da razgovaram.⁸¹

Nakon izvršenih provera o postupanju policije u vezi sa ovim napadom, MUP Srbije je obavestio GSA da su policijski službenici protiv napadača dana 01.01.2014. godine Prekršajnom sudu u Beogradu podneli Zahtev za pokretanje prekršajnog postupka zbog izvršenja prekršaja iz čl. 6 st. 3 Zakona o javnom redu i miru.⁸² Postupak pred Prekršajnim sudom u Beogradu je u toku, a izricanje presude se očekuje u prvoj polovini 2015. godine.

1.2. Napad na Stefana Radovića (22) u Kuršumlji

Stefan Radović (22) iz Kuršumlje je 21. februara 2014. godine u popodnevnom časovima napadnut u blizini Doma zdravlja u Kuršumlji. Radović je sporednim putem išao ka centru grada, kad su ga tri mladića presrela i počela da ga vređaju zbog njegove istopolne seksualne orijentacije, koja je poznata njegovim sugrađanima i široj javnosti.

Iako na to nisam reagovao u nameri da izbegnem sukob, jedan od trojice mladića, koga inače znam iz viđenja jer mi svakodnevno dobacuje i vređa me kada prođem ulicom, mi je prišao i pesnicom mi zadao jak udarac u vrat. Za to vreme druga dvojica mladića su me vređala i nazivala pogrđnim rečima, nakon čega su svi otrčali, dobacujući mi da ih

79 Policijska uprava za Grad Beograd (prim. aut.)

80 Iz izjave N.S. o incidentu, Interna dokumentacija GSA, 3. januar 2014. godine

81 „Radnik obezbeđenja izgurao gej mladića iz kluba uz povike ‘Marš ped****ino’”, Blic Online, 3.1.2014, [http://www.blic.rs/Vesti/Hronika/432108/Radnik-obez-bedjenja-izgurao-gej-mladica-iz-kluba-uz-povike-Mars-pedino](http://www.blic.rs/Vesti/Hronika/432108/Radnik-obezbedjenja-izgurao-gej-mladica-iz-kluba-uz-povike-Mars-pedino)

82 Iz dopisa MUP Srbije broj 501/15-4 od 26.02.2015. godine

slobodno prijavim policiji, čega se ne boje „jer imaju veze tamo„⁸³

Radović je posle napada uspeo da ode do hitne službe Doma zdravlja, gde mu je ukazana pomoć, da bi na poziv lekara policija došla i odvezla ga do policijske stanice u Kuršumliji gde je dao izjavu o napadu.

Nakon izvršenih provera o postupanju policije u vezi sa ovim napadom, MUP Srbije je obavestio GSA da su policijski službenici dana 21.02.2014. godine dostavili izveštaj Višem tužilaštvu u Prokuplju.⁸⁴ Prema informacijama koje je oštećeni Radović dao GSA, tužilaštvo je prijavu odbacilo uz napomenu da nije bilo osnova za pokretanje krivičnog postupka.

1.3. Napad na T.L. (27) u Beogradu

T.L. (27), članica GSA iz Beograda, se u noći između 19. i 20. aprila 2014. godine nakon izlaska vraćala kući i nakon što je prešla pešački prelaz u blizini zgrade u kojoj živi, primetila je da je prati nepoznati muškarac.

Imao je neku kapuljaču na glavi, uplašila sam se zbog svega i ubrzala hod. Uspela sam nekako da stignem do ulaza svoje zgrade i tada sam shvatila da je taj tip uspeo da me stigne, grubo me priljubio za ulaz i rukom krenuo nasilno da me hvata za zadnjicu... Iako sam bila jako uznemirena i uplašena, uspela sam nekako da otvorim vrata zgrade, da se otmem iz njegovog stiska i otrčim do stana. Nisam uopšte sigurna zbog čega sam napadnuta, ali pretpostavljam da možda ima veze sa tim što sam vidljivo učestvovala u kampanji GSA pred republičke izbore.^{85 86}

Slučaj je T.L. odmah prijavila beogradskoj policiji, a nakon nekoliko dana je detaljnu izjavu o napadu ponovila inspektorima u policijskoj upravi za Grad Beograd.

Nakon izvršenih provera o postupanju policije u vezi sa ovim napadom, MUP Srbije je obavestio GSA da su policijski službenici su predu-

83 Iz izjave Stefana Radovića o incidentu, Interna dokumentacija GSA, 21. februar 2014. godine

84 Iz dopisa MUP Srbije broj 501/15-4 od 26.02.2015. godine

85 Iz izjave T.L. o incidentu, Interna dokumentacija GSA, 20. april 2014. godine

86 Postoji mogućnost da je motiv za napad na T.L. njena pretpostavljena drugačija seksualna orijentacija od strane drugih, s obzirom na to da je T.L. u periodu pre incidenta učestvovala u kampanji GSA „Tvoj glas, tvoje sutra” pred parlamentarne izbore, o kojoj su pisali štampani i elektronski mediji i koja je bila vidljiva na društvenim mrežama.

zeli sve neophodne mere i radnje na utvrđivanju činjeničnog stanja navedenog događaja i nakon konsultacija sa dežurnim tužiocem Osnovnog javnog tužilaštva dostavili izveštaj nadležnom tužilaštvu.⁸⁷

1.4. Napad na G.C.K. (19) u Beogradu

G.C.K. (19) iz Beograda se 29. aprila 2014. godine oko 19 časova vraćao kući sa posla. Držao je slušalice u ušima i slušao muziku hodajući niz ulicu ka svojoj zgradi, kada je iznenada osenio jak udarac u potiljak glave.

To me je potpuno iznenadilo, jer nisam mogao ni da naslutim niti čujem napadača zbog muzike koju sam slušao. Na kratko sam izgubio svest, nakon čega sam shvatio da ležim na ulici i da me dva, rekao bih maloletna, mladića udaraju po leđima i nogama. Uspeo sam da ih zaustavim tako što sam ih odgurnuo, a oni su zatim otrčali uzbrdo uz ulicu. Nekoliko ljudi koji su sedeli pored obližnje trafike u blizini mesta napada mi je onda reklo da su napadači pre napada uzvikivali „peder!” pokazivajući ka meni, što nisam ni video ni čuo s obzirom na to da su mi prišli s leđa i da sam imao slušalice. Odmah sam pozvao policiju, koja je došla nakon dvadesetak minuta i tu sam im dao izjavu i lične podatke. Pitali su me tokom ispitivanja da li sam gej, što sam potvrdio, kao i da li sam član neke LGBT organizacije, što sam negirao. Preporučili su mi da odem u Urgentni centar na pregled i da uzmem potvrdu o povredama. Otišao sam zatim kući, gde me je posetio drugi inspektor iz policije sa svojim kolegama kojima sam takođe dao izjavu o napadu i koji mi je isto rekao da idem kod lekara. Oni su zatim otišli do trafike kod koje se dogodio napad i ispitali su ljude koji su videli šta se desilo. Na pregledu u Urgentnom centru sam dobio potvrdu o zadobijenom potresu mozga i uput za pregled kod lekara specijaliste za uho, grlo i nos, pošto sam nakon napada zbog povrede imao jako krvarenje iz nosa.⁸⁸

Nakon izvršenih provera o postupanju policije u vezi sa ovim napadom, MUP Srbije je obavestio GSA da su policijski službenici dana 29.04.2014. godine nakon konsultacije sa dežurnim tužiocem Osnovnog javnog tužilaštva, sačinili izveštaj i isti dostavili nadležnom tužilaštvu. Policijski službenici preduzimaju sve neophodne mere i radnje na daljoj identifikaciji osobe koja je izvršila fizički napad.⁸⁹

87 Iz dopisa MUP Srbije broj 501/15-4 od 26.02.2015. godine

88 Iz izjave G.C.K. o incidentu, Interna dokumentacija GSA, 4. maj 2014. godine

89 Iz dopisa MUP Srbije broj 501/15-4 od 26.02.2015. godine

1.5. Napad na Stefana Radovića (22) u Kuršumliji

Stefan Radović (22) iz Kuršumlije je 28. maja 2014. godine u popodnevним časovima je ponovo napadnut u Kuršumliji, ovog puta u blizini porodične kuće.

Fizički me je napao mlađi muškarac, uz izgovaranje brojnih pretnji i homofobičnih uvreda na moj račun. Isti dečko me je i ranije često vređao zbog toga što sam gej i zastrašivao me automobilom tako što bi se, na primer, pri većoj brzini zaletao ka meni na ulici, da bi zatim naglo skrenuo i prolazio tik pored mene. Imam konstantan strah od njega.⁹⁰

Radović je slučaj prijavio kuršumlijskoj policiji, koja je prema informacijama dostupnim GSA privela napadača ubrzo nakon napada.

Nakon izvršenih provera o postupanju policije u vezi sa ovim napadom, MUP Srbije je obavestio GSA da su policijski službenici dana 30.05.2014. godine izveštaj o događaju dostavili nadležnom tužilaštvu.⁹¹

1.6. Napad na S.P. (27) iz Beograda

S.P. (27) iz Beograda je napadnut 27. septembra 2014. godine u večernjim časovima u autobusu na liniji Obrenovac-Beograd.

Sedeo sam i razgovarao sa prijateljem na zadnjim sedištim autobusa. Neki momak koji je ispred nas sedeo sa svojom devojkom nas je primetio i svojoj devojci rekao: „Ovo mora da su pederi!”, nakon čega se potpuno okrenuo ka meni i pljunuo me u lice. Na to nisam reagovao, jer mi je bilo jasno da ću ga samo više razbesneti. U tom trenutku je autobus stao na stanici kod Ade Ciganlije i prijatelj i ja smo krenuli ka izlazu autobusa. Nakon što smo sišli, pomislivši da smo se oslobodili nasilnika, napadač je iskočio za mnom i jako me izudarao u grudi uz povike „pederu, pederčino!”,⁹²

S.P. je slučaj prijavio GSA, nakon čega je dobio savet da se obavezno javi i policiji i da takođe obavi lekarski pregled zbog zadobijenih povreda.

90 Iz izjave Stefana Radovića o incidentu, Interna dokumentacija GSA, 28. maj 2014. godine

91 Iz dopisa MUP Srbije broj 501/15-4 od 26.02.2015. godine

92 Iz izjave S.K. o incidentu, Interna dokumentacija GSA, 27. septembar 2014. godine

1.7. Porodično nasilje nad R.D. (21) iz Beograda zbog seksualne orijentacije

GSA se 14. oktobra 2014. godine obratio R.D. (21) iz Beograda sa molbom za savet šta da učini povodom uvreda i pretnji koje zbog svoje istopolne seksualne orijentacije dobija od svojih roditelja koji žive u jednom manjem mestu u centralnoj Srbiji. Nakon što je tada privremeno uspeo da razgovorom sa roditeljima umiri nastalu situaciju, ona je ponovo eskalirala početkom 2015. godine.

Sve je počelo u avgustu 2013. godine kada je moja sestra, kojoj sam otkrio svoju seksualnu orijentaciju, rekla roditeljima da sam gej. Majka me je prvo nazvala, ali sam nekako, činilo mi se, uspevao da je ubedim da je sestra sve to izmislila i da ja zapravo nisam gej. Tog dana smo se čuli više puta i tokom poslednjeg razgovora kasno uveče mi je u stan u kojem živim u Beogradu ušao otac. Počeo je da mi govori kako nisam normalan, kako treba da se ubijem zbog toga što sam, da ne treba da hodam po zemlji. Odveo me je zatim u naše rodno mesto. Na putu do kuće koji je potrajao bilo mi je strašno muka zbog stresa i svega što mi je otac govorio. Čim sam ušao u kuću, dočekala me je majka, udarila mi šamar i oterala u drugu sobu. Onemogućili su mi da jedem te večeri. Kada je majka ujutru ušla u sobu u kojoj sam bio i nakon što sam joj rekao da sam jako gladan, počela je strašno da viče na mene, da mi govori kako nemam više pravo glasa i da će me ubiti od batina. Udarila me je u nos, nakon čega mi je potekla krv, što je nije zaustavilo, već je nastavila pesnicama da me tuče. Posle toga su me kao pozvali da jedem, ali od toga ništa nije bilo, već je moj otac nastavio umesto majke da me maltretira i da viče. U jednom trenutku je pokušao i ruku da mi slomi, pa sam se trgnuo i skočio sa kreveta, da bi me on zatim udario pesnicom u leđa, zabranio mi da sedim na krevetu i nastavio da me šamara dok sam stajao u sobi pored komode. Od jednog jačeg šamara sam udario glavom o komodu, potekla mi je krv, a oni su mi samo dali peškir da se obrišem i rekli: „Nije to ništa koliko ćeš batina tek dobiti!“, Otac mi je oteo mobilni telefon i slomio ga. Jednom dnevno sam samo smeo da jedem. Pokušao sam nekako da ih ubedim u to da sam ja to samo izmislio da sam gej i posle mesec i po dana su me pustili da se vratim za Beograd.

U Beogradu sam zatim našao posao, ali me je sestra stalno proverala, pa iako sam nastavio sa svojim životom svaka veza mi je pucala jer nisam mogao da se vidam sa nekim toliko zbog stalnog praćenja, zvanja telefonom od strane roditelja, proveravanja... Nakon što sam u oktobru 2014. kontaktirao GSA za savet, uspeo sam nekako da umirim celu situaciju, ali sam se i dalje plašio roditelja na neki način. Krajem januara 2015. godine moja sestra je ponovo prenela roditeljima da sam gej, pošto sam naivno mislio da se ona barem malo promenila i postala tolerantnija i poverio joj se ponovo. Otac me je kontaktirao i rekao da dođem

kući kako bismo mirno popričali i da majka za to ne zna. Nakon što sam otišao, majka me je ponovo dočekala sa šamarom, uzeli su mi oba telefona, jedan razbili, a sa drugog je moj tata počeo da zove moje prijatelje. Pošto sam po profesiji frizer, slomili su mi makaze koje koristim i uništili i drugi materijal za rad koji sam imao kod sebe, izbrisali su mi CV iz laptopa, pobrisali sve mejlove, kao i sve fotografije i kontakte iz telefona. Zatim je otac nazvao gazdu lokala u kom radim i rekao mu da ja više neću tamo raditi. Za to vreme me je majka udarala papučama, da bi u jednom trenutku počela da me davi. Bilo mi je svega dosta, uspeo sam da zaustavim disanje i usporim rad srca, pa je pomislila da sam mrtav i počela je da me poliva vodom i da me šamara. Pošto nisam reagovao, izletela je napolje da zove i traži mog oca, a ja za to kratko vreme uspeo da preko Fejsbuka pošaljem drugarici poruku u kojoj sam joj napisao šta se dešava - pre toga sam joj već najavio da bi nešto loše moglo da se desi sa roditeljima i pripremio je da može brzo da reaguje ako mi se nešto dogodi. Ona je uspeła da kontaktira GSA i da policiji prijavi slučaj. Policajci i socijalni radnik su ubrzo stigli. Majka mi je pred njima rekla da se ubijem sam ili će me ona ubiti tu pred njima. Jedan od policajaca je sve iskaze zapisao, a ja sam zamolio socijalnog radnika da ostanu u kući dok ne pokupim stvari i napustim je, što su i učinili. Napustio sam ih i konačno sam slobodan. Vratio sam se u Beograd da nastavim život kakav želim.⁹³

1.8. Pokušaj napada i pretnje D.N. (21) u Beovozu u Zemunu

Na D.N. (21) iz Beograda je 26. novembra 2014. u ranim popodnevним časovima pokušán napad u vozu Beovoza u Zemunu.

Čekao sam Beovoz na stanici Tošin Bunar u pravcu Zemuna i primetio sam grupicu od pet mladića starosti otprilike oko 17-18 kako me uporno gledaju i nešto komentarišu. Ušao sam u vagon voza koji je pristigao u stanicu, a njih petorica ušli su za mnom, odmah me odgurali do kraja hodnika-prolaza vagona i nisu mu dali da uđem u kabinu, tj. kupe. Počeli su da viču na mene, pitali su me: „Što si ti peder, kako tako hodaš, šta će ti bedževi na rancu?“, Nakon što sam rekao da ću im odgovoriti na pitanja ako prestanu sa vikanjem, oni su to i učinili, ali je jedan od mladića zatim počeo da mi preti batinama i smrću: „A tebe niko nikada nije tukao? Sada ćemo da te prebijemo i ubijemo!“, Pokušavao sam da budem staložen, rekavši im da ću ih prijaviti policiji, na šta je dečko koji mi je pretio batinama i smrću počeo ponovo da viče. Video sam istog trenutka da je uhvatio nešto ispod jakne, što me je dodatno uplašilo jer sam pomislio da napadač ima nož kod sebe. Sve se to dešavalo dok se voz kretao. Uzeli su mi bedževe sa ranca, od kojih su neki bili sa simbolima parade ponosa, i pitali su me gde živim. Ubrzo nakon toga je voz

93 Iz izjava R.D. o incidentima, Interna dokumentacija GSA, 14. oktobar 2014. i 5. mart 2015. godine

ušao u stanicu i stao. Uspeo sam da izađem napolje iz vagona, a nisam se osvrtao da vidim gde su oni. Čini mi se da su i oni izašli iz voza, ali nisu išli za mnom, to je sigurno.⁹⁴

D.N. je nakon toga odmah kontaktirao GSA, koja ga je uputila da incident što pre prijavi policiji. D.N. je slučaj prijavio zemunskoj policiji, koja ga je dan nakon incidenta obavestila da je prijava zavedena pod brojem 8596/14 i da je prosleđena nadležnom tužilaštvu.

Nakon izvršenih provera o postupanju policije u vezi sa ovim napadom, MUP Srbije je obavestio GSA da su policijski službenici dana 26.11.2014. godine nakon konsultacije sa dežurnim tužiocem Osnovnog javnog tužilaštva sačinili izveštaj i isti dostavili nadležnom tužilaštvu. Policijski službenici preduzimaju sve neophodne mere i radnje na daljoj identifikaciji muških osoba koji su izvršili fizički napad.⁹⁵

1.9. Izbacivanje S.S. (40) iz stana i napad partnera S.S. na objekat u kome radi

GSA se sredinom decembra 2014. godine javio S.S. iz Beograda sa molbom da mu pomognemo u vezi traženja novog zaposlenja i mesta za život.

Pre petnaestak godina sam kratko bio u braku iz kog imam sina, a tada sam živio i radio u jednom mestu u centralnoj Srbiji. Nakon razvoda sam ušao u vezu sa jednim momkom. Nakon što su moji roditelji saznali za novu vezu, najpre su odlučili da ja nisam pogodan da vaspitavam svog sina koji je ostao da živi sa njima, a zatim i da nemam više pristup kući. Nakon toga sam ostao i bez posla nakon što je momak sa kojim sam bio u vezi posle naše svađe razbio staklo na objektu gde sam bio zaposlen. Sada sam privremeno smešten u prostorijama jedne moje bivše firme koja mi je izašla u susret, ali su te prostorije neuslovne za spavanje i život.⁹⁶

94 Iz izjave D.N. o incidentu, Interna dokumentacija GSA, 26. novembar 2014. godine

95 Iz dopisa MUP Srbije broj 501/15-4 od 26.02.2015. godine

96 Iz izjave S.S. o incidentu, Interna dokumentacija GSA, 16. decembar 2014. godine

2. Pretnje po osnovu stvarne ili pretpostavljene seksualne orijentacije/rodnog identiteta žrtve

2.1. Pretnje Gej strejt alijansi putem SOS telefona

Tokom 2014. godine, GSA je u dva navrata, u vremenskom razdoblju od dva meseca, primila pretnje smrću i uznemirujući poziv preko mobilnog SOS telefona ove organizacije, koji služi za prijavljivanje nasilja i diskriminacija po osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta i čiji broj stoji na sajtu GSA.

Prvi poziv sa pretnjama smrću je primljen 10. marta 2014. godine u popodnevним časovima.

Na pomenuti telefon se, nakon što je zazvonio danas u 16.13 časova, javila izvršna direktorka GSA a muški glas sa druge strane je upitao da li može da prijavi nasilje što mu je ona i potvrdila i pitala ga je šta se desilo. Nakon što je on još jednom upitao da li je to Alijansa i dobio potvrđan odgovor, počeo je da vređa i opsovao joj je „majku pedersku,, a nakon toga povikao „sve vas treba pobiti,,. Direktorka GSA ga je prekinula rekavši mu kako će o ovoj pretnji, kao i o njegovom broju telefona, koji nije bio sakriven, odmah obavestiti policiju, na šta se on nasmejao a ona je zatim prekinula telefonski razgovor. Nakon ovoga sa istog broja telefona ponovo su upućeni pozivi Alijansi, ali niko od aktivista GSA nije odgovorio.⁹⁷

GSA je o ovoj pretnji odmah obavestila policiju najpre telefonom, nakon čega je posle nešto više od sat vremena o pretnji data izjava policijskom inspektoru u dežurnoj službi Policijske uprave za Grad Beograd. To je prvi put da je neko ovoj organizaciji uputio telefonske pretnje.

Drugi uznemirujući poziv je primljen 11. maja 2014. godine u popodnevним časovima i to sa istog broja telefona sa koga joj je prećeno smrću početkom marta 2014. godine.

U 13.57 časova, na poziv koji je upućen preko SOS mobilnog telefona Alijanse i koji se u tom trenutku nalazio kod nje, javila se i ovaj put izvršna direktorka GSA a muški glas sa druge strane je upitao sa kim razgovara, na šta se ona predstavila svojim imenom. Muškarac je zatim počeo nerazumljivo da govori a nakon par sekundi pošto je shvatila da

97 „Pretnje Gej strejt alijansi”, saopštenje GSA, <http://gsa.org.rs/2014/03/pretnje-gej-strejt-alijansi>

koristi reči poput „bolesni“, upitala ga je da li on zapravo zove da pretna šta joj je on potvrdno odgovorio. Čitav razgovor je trajao oko minut pri čemu je nepoznati muškarac govorio o tome kako „nije hrišćanski,“ to što GSA radi, „gorećete u paklu,“, „to je bolesno,“ i tome slično. Takođe, tokom razgovora on je izvršnoj direktorki rekao da slobodno može da ide u „muriju,“ da ga prijavi što mu je ona i potvrdila da će učiniti i pitala ga je za adresu gde ga policija može pronaći a on je na to rekao „na Trgu Nikole Pašića,“. Takođe ga je pitala i da li je on zvao pre dva meseca da pretna Alijansi na šta je on odgovorio „ne,“, kao i da on ne pretna, i prekinuo je telefonsku vezu nakon čega nije ponovo zvao.⁹⁸

GSA je taj poziv istog dana prijavila policiji, o čemu je data izjava u policijskoj stanici Stari grad.

Nakon izvršenih provera o postupanju policije u vezi sa ovim napadom, MUP Srbije je obavestio GSA da su policijski službenici o mogućim izvišćima dana 04.06.2014. godine Višem javnom tužilaštvu u Vranju dostavili izveštaj sa svim spisima na dalju nadležnost.⁹⁹

U dopisu dostavljenom sredinom 2014. godine, Više javno tužilaštvo u Vranju je obavestilo GSA da je istragom utvrđeno da je osoba koja je uputila telefonske pretnje i uvrede GSA maloletna osoba rodom iz Gnjilana koja pohađa srednju školu u Vranju, ali da ne postoji osnov za pokretanje krivičnog postupka protiv maloletnog počinioca zbog toga što je „izvršna direktorka GSA tek nakon dva meseca od prve telefonske pretnje istu prijavila policiji, pa tužilaštvo zaključuje da ona ove pretnje nije shvatila ozbiljno“.

S obzirom na to da je GSA obe telefonske pretnje prijavila policiji istog dana kada je i primila navedene pozive, i imajući u vidu da je MUP Srbije u svom dopisu obavestio GSA da je jednom i to početkom juna 2014. godine, tj. skoro mesec dana nakon drugog uznemirujućeg poziva, obavestio tužilaštvo u Vranju o mogućim počiniocima pretnji, može se zaključiti da je u ovom slučaju došlo do propusta u radu policijskih službenika.

2.2. Pretnje smrću Gej strejt alijansi putem elektronske pošte

Nakon prvih pretnji smrću preko SOS telefona, GSA je 31. marta i 1. aprila 2014. godine na organizacijski mejl primila dve do tada najbrutalnije pretnje smrću u kojima se eksplicitno pozvalo na ubijanje i klanje članova i rukovodstva GSA.

98 Iz internog obaveštenja GSA o incidentu, 12. maj 2014. godine

99 Iz dopisa MUP Srbije broj 501/15-4 od 26.02.2015. godine

Preko kontakt forme na svom sajtu koja automatski šalje sve poruke na organizacijski mejl, GSA je primila dve preteče poruke veoma slične sadržine kojima se preti smrću, poziva se na ubistvo članova GSA i „čišćenje„ Srbije od ove organizacije. Ovim pretećim porukama se pozivaju članovi Srpske radikalne stranke (SRS) i ultradesničarskih pokreta Obraz i Naši da „uzmu noževe u ruke i da počnu klat sve članove Gej strejt alijanse„. Dalje se u porukama poziva da se Srbija očisti od te „pederske organizacije„ i da se članovi GSA „ubijaju nemilice„. Takođe se u porukama vređa i predsednik Alijanse i poziva se na njegovo ubistvo. Obe poruke se završavaju rečima „I sretno vam klanje„, a potpisane su jedna sa „Mladen Obradović„, a druga sa „Ratko Mladić„.¹⁰⁰

GSA je ove pretnje prijavila policiji i Posebnom odeljenju Višeg javnog tužilaštva u Beogradu za borbu protiv visokotehnoškog kriminala.

Nakon izvršenih provera o postupanju policije u vezi sa ovim napadom, MUP Srbije je obavestio GSA da su policijski službenici proverama utvrdili da mejl koji je upućen dana 31.03.2014. godine i dana 01.04.2014. godine pripada serveru koji se nalazi van teritorije R. Srbije, u vezi sa čim je takođe dostavljen izveštaj Višem javnom tužilaštvu u Beogradu.¹⁰¹

2.3. Pretnje i vređanje D.L. iz Beograda od strane njegove majke

D.L. iz Beograda već nekoliko godina zbog svoje drugačije seksualne orijentacije trpi maltretiranje i vređanje u porodici od strane svoje majke.

Mislim da sam tokom celog života trpeo nasilje od svoje majke. Kada sam bio dete, bio sam dosta feminiziran i tada me je stalno vređela kako sam bolestan, nenormalan i slično. Vremenom je počela da mi zamera što navodno provodim previše vremena u kupatilu, koristim previše štapića za uši, pa onda da trošim previše struje, vode i tako dalje. Kada sam imao 15 ili 16 godina rekla mi je da od mene nema nikakve koristi i da me izbacuje iz stana. Još uvek se sećam tačno izraza koji mi je tada rekla: "Životinja odgrize sebi nogu da bi preživela, pa tako moram i ja tebe da odstranim iz svog života". Posle celog dana raspravljanja sa mojim ocem, on je uspeo da je ubedi da me pusti da ostanem, ali tek ako joj dozvolim da mi lupi šamar. Nakon tog dana je počela da me optužuje i da trošim previše hrane, pa je počela da po kući krije hranu od mene. To je trajalo

100 „Ponovo pretnje smrću Gej strejt alijansi„, saopštenje GSA, <http://gsa.org.rs/2014/04/ponovo-pretnje-smrcu-gej-strejt-alijansi>

101 Iz dopisa MUP Srbije broj 501/15-4 od 26.02.2015. godine

do moje 18. godine kada mi se smučilo da po ceo dan gladujem, pa sam prestao da idem u srednju školu i počeo sam da radim.

Onog trenutka kada su joj nestali svi lažni izgovori i optužbe na moj račun, tj. kada više nije morala da plaća moju hranu, račune niti bilo šta drugo, i kada je njena mržnja prema meni narasla do tih granica da mi stalno govori kako "žali što me nije zadavila na rođenju" i slične odvratne stvari, odlučila je da je njen pravi problem sama činjenica da ja uopšte postojim.

Početkom 2012. godine, kada je moj otac otišao na put, ona je pozvala policiju i lažno me prijavila, optuživši me da sam je gađao nekakvim aparatom za palačinke. Nadala se da ću otići u zatvor gde će me "dovesti u red i napraviti muškarca od mene". Međutim, protiv mene je samo podnesena prekršajna prijava i ja sam kasnije proglašen nevinim, jer nisu postojali nikakvi dokazi za njene lažne tvrdnje. Tada je počela da huška moju maloletnu sestru i da je okreće protiv mene. Govorila joj je da uleti u moju sobu i da me isprovocira kako bih je ja udario, da bi me onda zajedno prijavile.

Sredinom 2012. godine mi je otac pozajmio hiljadu dinara, da bi majka, kada je za to saznala, sva razjarena uletela u moju sobu i vikala na mene tražeći da joj dam taj novac. Pošto sam to odbio i zamolio je da izađe iz sobe, krenula je nožem da preseče moj internet-kabl. Pošto sam tada radio kao programer, bez interneta ne bih mogao da radim bilo kakav posao niti da komuniciram sa klijentima. Krenuo sam ka njoj da je sprečim u tome, podigao joj ruke u vis, tj. što dalje od kabla, međutim ona je već uspela da ga preseče kabl i pritom sebe posekla po ruci. Skočila je, pozvala policiju i slagala kako sam ja nju pokušao da zakoljem i da sada ima posekotine na ruci jer je morala da se brani. Policija je podnela prekršajnu prijavu protiv nas, da bi sud zatim kaznio i mene i nju. Na tu odluku sam se žalio par puta i trenutno je predmet pred Ustavnim sudom. Kasnije je protiv mene podneta i krivična prijava zbog navodnog nasilja u porodici.¹⁰²

2.4. Pretnje smrću S.K. (22) iz Beograda i njegovom partneru

S.K. (22) iz Beograda je u dužem vremenskom periodu krajem proleća i tokom leta 2014. godine od strane svoje majke primao pretnje nasiljem i smrću ukoliko ne raskine vezu sa svojim partnerom.

Kada sam ranije mami rekao da sam gej i upoznao je sa svojim dečkom, ona uopšte nije reagovala loše. Naprotiv, čak je i par puta bila kod mog dečka u kući i tu prespavala, učinilo mi se da ga je prihva-

102 Iz izjave D.L. o incidentu, Interna dokumentacija GSA, 29. april 2014. godine

tila. Međutim, odjednom se njeno ponašanje promenio, počela je da mi govori kako nisam normalan i da ne smem da budem gej, kako treba da prekinem vezu sa svojim dečkom. Pretila je kako će da me ubije, kako će dečku da dođe u kuću jer sada zna gde živi, i da napravi haos. Insistirala je da nakon posla istog trenutka krenem kući i da se ne zadržavam po gradu, a ako bih malo zakasnio, odmah bi krenula da preti i psuje me, da više dok razgovaramo telefonom. U jednoj od nekoliko pretećih poruka koje mi je poslala je pisalo: „Tražiš đavola i dobićeš ga. Mamu ti jebem, pederčino jedna, naučiću te pameti!“,¹⁰³

Nakon što je majka S.K. uputila pretnje i njegovom partneru, S.K. je odlučio da krišom pokupi svoje stvari iz porodičnog stana i ode od kuće. Iako je nakon pretnji hteo da prijavi svoju majku policiji, to nije učinio nakon što se sa partnerom preselio na drugu lokaciju.

2.5. Zastrašivanje i poziv na linč upućen Predragu Azdejkoviću, predsedniku Gej lezbejskog info centra

29. septembra 2014. godine u jutarnjim časovima, dan nakon održane Parade ponosa, u Smederevu su u okolini porodične kuće Predraga Azdejkovića, predsednika Gej lezbejskog info centra, izlepljeni plakati sa njegovim fotokopiranim intervjuom iz dnevnog lista Kurir, uz propratnu poruku "Imamo pедера na Carini"^{104 105}.

Ovo je bio još jedan u nizu napada na Predraga Azdejkovića i kuću njegovih roditelja u Smederevu. Kuća je tokom 2012. i 2013. godine više puta kamenovana od strane maloletnih lica. Protiv počinitelaca je podneta krivična prijava, ali ju je nadležno tužilaštvo odbacilo i dodalo da ne postoji osnov za gonjenje po službenoj dužnosti. Azdejković se žalio na tu odluku tužilaštva, što je takođe odbačeno od strane Apelacionog suda u Beogradu.

Pre održavanja Parade ponosa u Beogradu maloletni počinioci su na svojim Fejsbuk profilima objavljivala poruke mržnje i direktno spominjale "komšiju Azdejkovića", kao i da su ga više puta posećivali tokom nedelje.

103 Iz izjave S.K. o incidentu, Interna dokumentacija GSA, 30. jul 2014. godine

104 Carina je opština u Smederevu

105 Iz internog obaveštenja Predraga Azdejkovića (objavljeno uz njegovu saglasnost)

2.6. Pretnje i ucene upućene M.T. (32) iz Beograda

M.T. (32) iz Beograda je tokom večeri 21. oktobra 2014. godine putem oglasa na sajtu Gej Srbija stupio u kontakt sa njemu nepoznatim muškarcem koji mu se dopao, sa kojim se zatim doovorio da se susretnu u stanu M.T.

Deo dogovora je bio i da ga u stanu sačekam sa povezom na očima, što sam i učinio. Nakon što je došao, neko vreme smo razgovarali. Pošto se razgovor odužio, plus sam i zbog konstantnog držanja poveza preko očiju mogao samo da čujem da posetioc i šeta po stanu i razgleda ga, uplašio sam se za sopstvenu bezbednost i zamolio ga da ode ukoliko ne želi da imaju bilo kakav konkretan odnos. Na to je posetilac pobesneo i preteći mi tražio novac za utrošeni benzin. Pošto sam kod sebe u kešu imao samo 2000 dinara, a njemu to nije bilo dovoljno, krenuli smo zajedno do obližnjeg bankomata kako bih podigao još novca da mu dam. Tom prilikom mi je na izlazu iz stana oduzeo mobilni telefon „kao meru sigurnosti da mu ne bih pobegao”. Tražio je od mene da mu dam još 10 hiljada dinara, što sam i učinio, ali i još dodatnih 100 evra. Nisam imao taj dodatni novac, pa me je napadač naterao odemo ponovo do stana kako bi umesto tih para uzeo nešto vredno. Uzeo je moj tablet-računar, pa je odlučio da krene i pri odlasku mi poručio da će me sutra zvati kako bismo se dogovorili oko razmene tableta za pomenutih 100 evra koje je tražio. Iako sam bio preplašen zbog svega, odlučio sam da ceo slučaj prijavim policiji. U međuvremenu me je napadač još nekoliko puta zvao na mobilni telefon i pisao mi preteće poruke, ali na to nisam odgovarao niti sam se javljao na njegove pozive.¹⁰⁶

M.T. je slučaj ubrzo prijavio u policijskoj upravi za Grad Beograd, dostavivši policiji, sem detaljnijeg opisa počinioca, i fotografije i kontakt telefon počinioca, a pre toga je o slučaju obavestio i GSA.

Nakon izvršenih provera o postupanju policije u vezi sa ovim napadom, MUP Srbije je obavestio GSA da su policijski službenici dana 05.11.2014. godine službenu belešku o obaveštenju primljenom od građana dostavili Višem javnom tužilaštvu i preduzimaju sve neophodne mere i radnje na daljoj identifikaciji muške osobe koja je upućivala pretnje i ucene.¹⁰⁷

106 Iz izjave M.T. o incidentu, Interna dokumentacija GSA, 23. oktobar 2014. godine

107 Iz dopisa MUP Srbije broj 501/15-4 od 26.02.2015. godine

Svako ima pravo na ličnu slobodu i bezbednost. Lišenje slobode dopušteno je samo iz razloga i u postupku koji su predviđeni zakonom.¹⁰⁸

1. Otmica M.M. (29) zbog seksualne orijentacije

Gej strejt alijansi je u sredu 2. oktobra 2013. godine¹⁰⁹ prijavljen slučaj sa kakvim se, i pored velikog iskustva u svom radu kada su u pitanju slučajevi nasilja i diskriminacije po osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta, GSA po prvi put susrela u praksi.

Naime, tog dana je broj telefona Pravne službe GSA pozvao A.A. (22) iz grada u istočnoj Srbiji i prijavio da su njegovog partnera M.M. (29), koji u tom gradu živi zajedno sa njim, u ponedjeljak 30. septembra 2013. oteli nepoznati počinioci i odveli ga u nepoznatom pravcu. A.A. je rekao Alijansi da sumnja da iza toga stoji porodica M.M. koja živi u jednom mestu u Sandžaku, da je slučaj prijavio policiji ali da otegot M.M. još nisu pronašli, kao i da je zabrinut za život svog partnera i da se zato obratio Alijansi za pomoć.

Kako je GSA saznala u razgovoru sa A.A., 30. 09. 2013. je oko 8 časova ujutru na vrata kuće u kojoj žive A.A. i M.M. pozvonio nepoznati muškarac i kada mu je A.A. (koji je tog trenutka bio sam u kući, dok je M.M. bio na poslu) otvorio, ovaj mu je zapretio da će ga „sahraniti“, ukoliko ne sarađuje i odveo ga u jednu od soba. Zatim ga je vezao, okrenuo broj telefona M.M. i naterao A.A. da mu kaže da se hitno vrati kući. Kada se M.M. vratio, u kuću je ušao još jedan počinilac i ubrzo zatim su M.M. odveli do automobila koji ih je čekao ispred kuće i u kojima su bila još dvojica počinioaca. Jedan od njih se vratio u kuću i ostao sa A.A. do kasnih popodnevni sati kako ovaj ne bi mogao da pozove policiju, a ostali su odvezli M.M. u nepoznatom pravcu. Počinilac koji je ostao sa A.A. je, nakon što je kasno popodne dobio poziv na svoj mobilni telefon, izašao iz kuće i zapretio A.A. da ni slučajno ne obaveštava policiju ili bilo koga o onome što se desilo. Međutim, A.A. je slučaj odmah prijavio policiji a nakon dva dana, pošto nije imao informacija o tome šta se dešava, obratio se Alijansi koja je o celom slučaju odmah obavestila Direkciju policije u Beogradu.

108 Ustav Republike Srbije, član 27, stav 1

109 Slučaj otmice M.M. (29) koji se dogodio 2013. godine je prikazan u ovom izveštaju zbog toga što su se uznemiravanje M.M. i njegovog partnera i napadi na kuću u kojoj žive nastavili i tokom 2014. godine

Direkcija policije je u komunikaciji sa lokalnom policijom u oba grada preduzela sve neophodne mere kako bi M.M. što pre bio pronađen. M.M. je od strane lokalne policije pronađen nepovređen u petak 4. oktobra 2013. u porodičnoj kući u rodnom mestu, a policija je njega i deo članova porodice odvela u policijsku stanicu da daju izjave. Nakon što je o svemu što se desilo u prethodnih pet dana obavestio policiju, M.M. je došao u Beograd gde ga je sačekao A.A. i gde su o celom slučaju razgovarali sa GSA, koja će na osnovu dokumentacije koju su joj dostavili nastaviti da prati ceo slučaj.

Prema rečima M.M, nakon što su ga oteli iz kuće u kojoj je živeo sa svojim partnerom, trojica otmičara su ga uvela u automobil u kome su ga dvojica od njih sve vreme držala na zadnjem sedištu između sebe, sa savijenom glavom i rukama iza leđa, dok je treći vozio. Kada su posle nekoliko sati stigli na odredište u blizini njegovog rodnog mesta, otmičari su M.M. izveli iz automobila i predali ga određenim članovima njegove porodice koji su ih čekali u drugom automobilu. Oni su M.M. prebacili u taj automobil i odveli ga u Crnu Goru u jedan verski objekat gde su se zadržali dva dana. Njihovo ubeđenje je, prema rečima M.M, bilo da je on „opsednut,“ i da će se određenom verskom službom to i dokazati, a zatim ga i „vratiti na pravi put,“. Međutim, tokom verskog obreda ništa nije ukazalo da je M.M. „opsednut,“, te su ga nakon toga vratili u porodičnu kuću u rodnom mestu. Policija je u međuvremenu dolazila u porodičnu kuću da se raspita o M.M. i članovima njegove porodice, međutim od prisutnih ukućana su dobijali informacije da M.M. već duže vreme ne živi u toj kući i da ne znaju gde se nalazi, kao i da su ostali članovi porodice na službenom putu. Policija je u petak 4. oktobra 2013. još jednom došla da proveri da li ima novih informacija, zatekla je M.M. u kući i odvela ga u policijsku stanicu kao i deo članova njegove porodice. Od svih njih je policija uzela izjave, a M.M. je, nakon što je rekao da ne želi više da ostane u rodnom mestu, došao u Beograd. M.M. tvrdi da je njegova otmica naručena od strane članova njegove porodice koji ne žele da prihvate njegovu homoseksualnost.¹¹⁰

Policija je tada pojačala policijski nadzor kuće u kojoj žive M.M. i A.A. Međutim, od početka 2014. godine do danas se dogodilo nekoliko napada na taj stambeni objekat. Prema informacijama koje je GSA dobila od A.A, napadi su se dogodili u januaru i maju 2014. godine, kao i u januaru i martu 2015. godine, o čemu su izveštavali i pojedini mediji.

A.A i njegov partner M.M, koji žive u jednom gradu u istočnoj Srbiji, tvrde da su na stalnoj meti napadača koji im noću besomučno zvone i lupaju na vrata i bacaju kamenice na stan u kom žive. A.A je rekao da u policiji tvrde da su za napade odgovorni „narkomani“ i da nema razloga

110 „Otmica zbog seksualne orijentacije,“, saopštenje GSA, <http://gsa.org.rs/2013/10/otmica-zbog-seksualne-orijentacije>

za strah. Ipak, i M.M i A.A su u panici da će im život biti ugrožen, pošto je M.M. 2013. bio i otet... Posle toga, M.M i A.A, trudili su se da nastave život u domu u istočnoj Srbiji, ali kako kažu, za njih nikada nema mira. Samo u poslednjih nekoliko meseci dogodila su se tri noćna napada. Sve se odvija tako što nepoznati muškarci oko dva - tri ujutru dolaze na njihova vrata, zvone i lupaju i na vrata i na prozore po 15 - 20 minuta. Učestali su, kažu i telefonski pozivi sa pretnjama, zbog kojih su obojica promenili brojeve telefona. Poslednji takav incident dogodio se preksinoć, a pre mesec dana bili su im kamenicama razbijeni prozori na spavaćoj sobi. „Napadi su se dešavali iks puta do sad. Poslednji put oko tri iza ponoći. Muškarci zvone, lupaju na vrata lome prozore od spavaće sobe, a policija smatra da su narkomani. Tražili smo i policijski nadzor i dobili smo od tužilaštva rešenje da policija češće prolazi kroz našu ulicu, ali to je sve.”¹¹¹

U noći između 14. i 15. marta 2015. godine se dogodio poslednji napad na kuću u kojoj žive M.M. i A.A. kada je nepoznata osoba bacila kamenicu na prozor njihove spavaće sobe i razbila ga.

„Sve se dogodilo u ponoć. Spavali smo i samo se začuo prasak - pogledali smo kroz prozor, ali nije bilo nikoga. Kamen sam pronašao unutra u spavaćoj sobi. Pozvali smo policiju koja je došla za pet minuta - uzeli su nam podatke iz lične karte, i rekli da sa kamena ne može da se uzme otisak. Poručili su nam da je jedino što nam preostaje da zamenimo staklo,,, žali se vidno uplašen A.A, o čijim problemima smo već pisali. On kaže i da komšije nisu videle napadača, ali su takođe čule prasak i korake kada je neko protrčao. „Iskreno ne znam šta dalje...jedino što ostaje je da nam neko baci bombe. Iznerviran sam, besan, ljut i u isto vreme mi je žao. Mi nikog ne diramo, a svi su se na nas okomili. Nemam više kome ni da se žalim. Policija je tu da nas zaštiti, ali ništa,,, kaže razočarano A.A. On kaže i da je nedavno bio i kod načelnika policije u tom gradu koji zna da je njegov partner bio i žrtva otmice. „Načelnik nas je uveravao da smo mirni i da garantuje za nas. Ne znam šta bi on radio da mu se ista stvar događa. Svako veče kad legnem da spavam ne mogu da zaspim jer ne znam šta će da mi se dogodi, a može neko i da strada,,, rekao je A.A. On kaže da je dodatan problem i to što stalno moraju da plaćaju popravku prozora i da ga svaki put ona košta najmanje 1.000 dinara.”¹¹²

Nakon ovog napada, nadležno tužilaštvo je obavestilo javnost o preduzetim koracima na rasvetljavanju krivičnog dela lišavanja slobode i u vezi sa bezbednosnom zaštitom oštećenih M.M. i A.A.

„Obaveštavamo vas da je ovo tužilaštvo u navedenom predmetu

¹¹¹ „Gej par iz Srbije: Lome nam prozore, noću prete....”, Mondo, 23.2.2015, <http://mondo.rs/a772544/Info/Drustvo/Napadi-na-stan-gej-para-u-istocnoj-Srbiji.html>

¹¹² „Novi noćni napad na gej par iz Srbije,,, Mondo, 16.3.2015, <http://mondo.rs/a778552/Info/Drustvo/Ponovo-napad-na-kucu-gej-para-iz-istocne-rbije.html>

podnelo zahtev policiji za otkrivanje nepoznatog izvršioca krivičnog dela protivpravnog lišavanja slobode iz člana 132, stav 1 Krivičnog zakonika na štetu (ime poznato redakciji). Do sada izvršilac ili izvršioci nisu otkriveni,,, navodi se u saopštenju. Dodaje se i da je tom tužilaštvu prijavljen samo jedan slučaj razbijanja prozora na kući gde stanuje ovaj par, koji je ispitala policija i utvrdila da taj slučaj nije povezan sa navedenim krivičnim delom, odnosno otmicom. „Takođe, policiji je naloženo da poveća mere lične bezbednosti navedenih lica. Do sada policija nije obavestila ovo tužilaštvo, kao ni navedena lica, da je bilo istih ili sličnih situacija, u smislu ugrožavanja njihove lične bezbednosti. Ovo tužilaštvo inače, u određenim intervalima zahteva od policije podnošenje izveštaja dokle se stiglo sa radom u navedenom predmetu,,, navodi se u saopštenju tužilaštva.¹¹³

- ZABRANA IZAZIVANJA RASNE, NACIONALNE I VERSKE MRŽNJE -

Zabranjeno je i kažnjivo svako izazivanje i podsticanje rasne, nacionalne, verske ili druge neravnopravnosti, mržnje i netrpeljivosti.¹¹⁴

1. Govor mržnje prema LGBT osobama zaposlenim u Opštinskoj upravi Žagubica

D.M. iz Žagubice podneo je 22. avgusta 2014. godine prijavu predsedniku opštine Žagubica i načelniku opštinske uprave Žagubica u kojoj je tražio da se povede disciplinski postupak protiv opštinske radnice M.Đ. zbog povrede radne obaveze i radne discipline, a zbog, između ostalog, govora mržnje prema LGBT populaciji.

Već duže vreme M.Đ. na svom radnom mestu u pisarnici kada dolazi naše udruženje da preda zahteve i prijave ima svoje primedbe koje mogu da se okarakterišu kao rasističke prema našem udruženju i prema LGBT populaciji. Naime, M.Đ. je imala pežorativnu opasku da udruženje štiti životinje, pa da još samo fali da štiti i pedere, te da ona ne voli pse i LGBT populaciju i da se manemo toga jer opština Žagubica nije za to... Udruženje smatra da M.Đ. svojim ponašanjem i radom ugrožava rad i sigurnost našeg udruženja i da takva osoba na tako odgovornom radnom mestu ne može da ostane, pa zato od odgovornih lica u opštini tražimo njeno otpuštanje.¹¹⁵

113 „Tužilaštvo reagovalo zbog napada na gej par,,, Mondo, 18.3.2015, <http://mondo.rs/a779121/Info/Drustvo/Tuzilastvo-reagovalo-zbog-napada-na-gej-par-u-istocnoj-Srbiji.html>

114 Ustav Republike Srbije, član 49.

115 Iz prijave D.M. i izjave D.M. o incidentu, Interna dokumentacija GSA, 9. sep-

2. Govor mržnje prema LGBT osobama lekara Doma zdravlja u Beogradu

L.M. iz Beograda je prijavila GSA slučaj govora mržnje prema LGBT osobama od strane lekara iz jednog beogradskog Doma zdravlja, koji je njoj upućen kada je početkom decembra kod njega išla na zdravstvenu kontrolu.

Moj neuropsihijatar u mom Domu zdravlja u Beogradu mi je tokom kontrole ničim izazvan predložio da gledam ruski film „Sodom,,,“ u kome se negiraju ljudska prava LGBT osobama, i rekao da LGBT osobe ne treba da imaju ista prava jer su manjina, dodavši da „njih ima samo 10%,,. Do tog filma smo došli najpre razgovorom o tome kako „savremeni svet izaziva želje koje se ne mogu zadovoljiti što nas baca u anksioznost,,, da bi lekar na to dodao kako žene nikada ne mogu da budu zadovoljne, i ostvarene jer emancipacija i jednakost nisu realni u svetu koji nije ravnopravan, „zbog cega su žene verovatno lude i nenormalne,,, nakon čega je zaključio da su ljudska prava LGBT osoba propaganda zapada i da to nikako ne treba da bude tako. Rekao je da „seksualnost nije ljudsko pravo,,, a zatim i da „ako LGBT osobe to rade, ne moraju to da pokazuju, jer ni drugi to ne čine,,,¹¹⁶

L.M. se o slučaju istog dana posavetovala sa advokatima Komiteta pravnika za ljudska prava, ali isti nije procesuiran zbog bojazni L.M. da će njeni podaci biti eventualno zloupotrebljeni od strane uprave Doma zdravlja kada saznaju da je podnela prijavu.

- PRAVO NA RAD -

Jemči se pravo na rad, u skladu sa zakonom.

Svako ima pravo na poštovanje dostojanstva svoje ličnosti na radu, bezbedne i zdrave uslove rada, potrebnu zaštitu na radu, ograničeno radno vreme, dnevni i nedeljni odmor, plaćeni godišnji odmor, pravičnu naknadu za rad i na pravnu zaštitu za slučaj prestanka radnog odnosa. Niko se tih prava ne može odreći.¹¹⁷

tembar 2014. godine

116 Iz izjave L.M. o incidentu, Interna dokumentacija GSA, 15. januar 2015. godine

117 Ustav Republike Srbije, član 60, stavovi 1. i 4.

1. Diskriminacija na radnom mestu prema D.K. iz Zrenjanina

D.K. iz Zrenjanina se obratio GSA krajem marta 2014. godine zbog učestalog premeštanja sa jednog radnog mesta na drugo u firmi u kojoj radi, a nakon što su njegove kolege i pretpostavljeni saznali za njegovu drugačiju seksualnu orijentaciju.

Među kolegama se pre par godina očigledno pročula priča koja je potekla od nekih mojih školskih drugova da sam ja gej. Odmah nakon toga su krenula zadirkivanja i neslane šale na moj račun, dobacivanja u stilu „pederu jedan” i slično. U nekom trenutku sam se zbog toga posvađao sa jednim kolegom, nakon čega smo obojica bili kažnjeni. Onda je krenulo prebacivanje sa jednog radnog mesta na drugo, a uvek je svako sledeće bilo ili napornije ili lošije sa manjom platom. Jednom prilikom sam saznao da je šef počeo da govori zaposlenima u firmi da sam ja gej, a nakon što sam hteo da ga zamolim da prestane to da čini, šef me je napao, uz salvu uvreda poput „ti si greška prirode, peder, psihotičan i ludak”... Bilo je ljudi iz firme koji su to čuli. Kasnije sam shvatio da se po firmi priča i da sam HIV pozitivan, a onda sam se testirao da bih to zaustavio i pokazao im negativne rezultate, mada mislim da njima to ne znači ništa. U ugovoru o radu stoji da niko ne sme da bude maltretiran zbog svoje seksualne orijentacije, ali se bojim da to prijavim, nekako bih da se ne sazna da sam ja prijavio ovo maltretiranje.¹¹⁸

GSA je D.K. u dva navrata predložila sve dostupne zakonske mogućnosti u svrhu rešavanja problema diskriminacije na radnom mestu koji ima, ponudivši i pomoć svoje Pravne službe, ali ovaj slučaj nije procesuiran zbog bojazni D.K. da će njegov položaj u firmi nakon toga biti još nepovoljniji.

118 Iz izjave D.K. o incidentu, Interna dokumentacija GSA, 25. mart i 7. oktobar 2014. godine

ODNOS PRAVOSUDNOG SISTEMA PREMA LGBT PITANJU I PREGLED SUDSKE PRAKSE U 2014. GODINI

-PRAVO NA PRAVIČNO SUĐENJE I PRAVO NA JEDNAKU ZAŠTITU PRAVA I NA PRAVNO SREDSTVO-

Svako ima pravo da nezavisan, nepristrasan i zakonom već ustanovljen sud, pravično i u razumnom roku, javno raspravi i odluči o njegovim pravima i obavezama, osnovanosti sumnje koja je bila razlog za pokretanje postupka, kao i o optužbama protiv njega.¹¹⁹

Svako ima pravo na žalbu ili drugo pravno sredstvo protiv odluke kojom se odlučuje o njegovom pravu, obavezi ili na zakonu zasnovanom interesu.¹²⁰

Tokom 2014. godine, a na osnovu raspoloživih podataka, nije primećeno značajnije povećanje dinamike procesuiranja slučajeva koji se vode po osnovu seksualne orijentacije ili rodnog identiteta pred sudovima u Srbiji i donošenja presuda u odnosu na prethodne godine. Naravno, kada se govori o dinamici donošenja sudskih presuda u ovim ali i svim drugim slučajevima, 2014. je bila specifična i po višemesečnom štrajku advokata te i ovu činjenicu treba imati u vidu.

Važno je istaći da je sudska praksa u Srbiji i u 2014. godini postala bogatija za nekoliko pravosnažnih i prvostepenih presuda u slučajevima koji se vode po osnovu seksualne orijentacije ili rodnog identiteta.

Ipak, ni u 2014. nije zabeleženo da su sudovi prilikom izricanja presuda primenjivali član 54a KZ koji definiše obavezu suda da izriče strožije kazne u predmetima koji za motiv počinjenog krivičnog dela imaju lično svojstvo oštećenog, među kojima su i seksualna orijentacija i rodni identitet.

Kvalifikacija počinjenih dela od strane tužilaštva u postupcima koji se vode po službenoj dužnosti je u određenom broju slučajeva i prethodnih godina predstavljala problem u smislu odbacivanja, preinačavanja ili ublažavanja počinjenog dela, međutim izmenama i dopunama Zakonika

119 Ustav Republike Srbije, Pravo na pravično suđenje, član 32, stav 1.

120 Ustav Republike Srbije, Pravo na jednaku zaštitu prava i na pravno sredstvo, član 36, stav 2.

o krivičnom postupku ovaj problem se dodatno usložio te se stiče utisak da tužilaštvo još nije dovoljno spremno da na adekvatan način preuzme nove nadležnosti i vodi efikasnu istragu u krivičnim postupcima. Važno je napomenuti da na ovakav zaključak navodi nekoliko slučajeva koje je GSA imala u praksi tokom 2014. godine i koji zbog izmenjenih nadležnosti nisu adekvatno i na vreme procesuirani i rešavani ni od strane policije ni od strane tužilaštva.

1. Okončani predmeti - Pravna služba GSA

1.1. Pravosnažna presuda Draganu Markoviću Palmi za tešku diskriminaciju LGBT populacije

Apelacioni sud u Beogradu po tužbi Pravne službe GSA iz 2011. godine, doneo je 11.06.2014. godine pravosnažnu osuđujuću presudu¹²¹ protiv narodnog poslanika i predsednika Jedinствene Srbije (JS) Dragana Markovića Palme za tešku diskriminaciju LGBT populacije. U pitanju je teži oblik diskriminacije jer je izvršena putem medija. Apelacioni sud je zabranio osuđenom da ponavlja izvršenu diskriminaciju i naložio mu da plati tužiocu tj. Alijansi sudske troškove u iznosu od 57.300 dinara, koje je osuđeni Marković kasnije i uplatio tužiocu. Ovo je šesta pravosnažna presuda koju je dobila Pravna služba GSA u poslednjih pet godina a tiče se slučajeva diskriminacije i nasilja na osnovu stvarne ili pretpostavljene seksualne orijentacije i rodnog identiteta.

Tužba u ovom predmetu je bila podneta 22.08.2011. godine, tako da je trajanje postupka ušlo u okvire očekivane brzine i efikasnosti pravosuđa.

Prva prvostepena presuda¹²² je doneta 26.10.2011. godine, i njome je takođe prihvaćena tužba Pravne službe GSA, ali je to bila presuda zbog propuštanja, odnosno tuženi nije izneo svoju odbranu u zakonskom roku pa je sudija usvojila tužbu. Tuženi je uložio žalbu na ovu presudu i ta žalba je usvojena te je određeno ponavljanje postupka.

U ponovljenom postupku tuženi Marković je izneo svoju odbranu

121 Presuda Apelacionog suda u Beogradu, Gž. 2426/14 od 11.06.2014. godine, sudija Zorica Jašarević – predsednik veća

122 Presuda Prvog osnovnog suda u Beogradu, 73 P – 17987/2011 od 26.10.2011. godine, sudija Jasna Tresač

koju je sudija u potpunosti prihvatila te je donela drugu prvostepenu presudu¹²³ kojom je tužba Pravne službe GSA odbijena. Žalba tuženog protiv prvostepene presude kao i presuda kojom je ova tužba odbijena bile su duboko nezakonite. Dokaz za ovu tvrdnju je pravnosnažna presuda Apelacionog suda Beogradu. Treba posebno istaći da je obrazloženje odbijajuće presude bilo puno nelogičnosti i političkih opštih mesta te nije bilo moguće izvršiti ozbiljnu pravnu analizu.

Kada se kaže da je nezakonitost ove presude utvrđena presudom Apelacionog suda, onda se misli na činjenicu da je Apelacioni sud prihvatio utvrđeno činjenično stanje pred prvostepenim sudom, odnosno nije menjao utvrđenje činjenice već je samo primenio pravo i to tako što je u celosti prihvatio tužbu Pravne službe GSA. Iz ovog se može zaključiti da prvostepeni sud nije imao hrabrosti ili znanja da primeni pravo onako kako je to učinio Apelacioni sud.

Ova presuda bi mogla bitno uticati na druge slične slučajeve pred domaćim pravosuđem.

U obrazloženju svoje odluke veće Apelacionog suda na čelu sa predsednicom veća sudijom Zoricom Jašarević kaže da je Prvi osnovni sud u Beogradu u svojoj prvostepenoj, po tuženog (Dragana Markovića) oslobađajućoj, odluci pogrešno primenio materijalno pravo i citirajući Ustav, Konvenciju o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, kao i Zakon o zabrani diskriminacije na osnovu koga je podneta tužba, zaključuje da „jasno je da izjava koju je tuženi dao novinarima pisanih i elektronskih medija sadržinski jeste diskriminacija prema LGBT populaciji,„ kao i da „kako je ta izjava data u medijima ona predstavlja propagiranje diskriminacije,„

Takođe, Apelacioni sud ukazuje i na to da „tuženi kao ugledna politička ličnost, kao predsednik stranke, ima pravo na sopstveno mišljenje ali ima i obavezu da u svojim javnim nastupima ne propagira diskriminaciju. Posebna je obaveza političara, pa samim tim i tuženog, da promoviše vrednosti demokratskog društva kao što su pluralizam, tolerancija i pravo na različitost,„

„Pružanje zaštite tužiocu (GSA) ne predstavlja cenzuru niti predstavlja ograničenje slobode govora tuženog niti prava na njegovo mišljenje i iznošenje i negativnih komentara, već predstavlja zabranu govora kojim se pronose ideje kojima se podstiče diskriminacija, a koje mogu imati štetne posledice na demokratske procese u društvu i razvoj društva u celini,„ kaže se još u obrazloženju presude.¹²⁴

123 Presuda Prvog osnovnog suda u Beogradu, 73 P - 15378/2012 od 17.09.2013. godine, sudija Jasna Tresač

124 "Apelacioni sud doneo pravosnažnu presudu - Dragan Marković Palma kriv za diskriminaciju LGBT populacije", saopštenje GSA, 11. jul 2014. godine

Protiv pravnosnažne presude Apelacionog suda u Beogradu tuženi je izjavio vanredni pravni lek – reviziju pred Vrhovnim kasacionim sudom, po kojoj još nije odlučeno.

1.2. Presuda protiv L.K. i L.Đ. za napad nožem i nanošenje teških telesnih povreda Angelini Žeželj

Viši sud u Beogradu – odeljenje za maloletnike doneo je osuđujuću presudu u postupku koji se vodio protiv dva maloletna lica za napad nožem i nanošenje teških telesnih povreda Angelini Žeželj 2011. godine. Optužnicu u ovom predmetu je zastupalo Više javno tužilaštvo u Beogradu, koje je napad na Angelinu Žeželj kvalifikovalo kao krivično delo nasilničkog ponašanja.

Iako su u ovom postupku tj. u optužnom predlogu sa ovim spojena i druga mnogobrojna različita teža i lakša krivična dela koja su počinila ova maloletna lica, sud ih je osudio samo na vaspitnu meru – pojačan nadzor od strane organa starateljstva u trajanju od najmanje 6 meseci, a najduže 2 godine, pri čemu će sud naknadno odlučiti o njenom prestanku¹²⁵ a jedan od njih je dobio i posebnu obavezu da se osposobljava za zanimanje koje odgovara njegovim sposobnostima i sklonostima u trajanju do jedne godine, s tim što sud može dok traje njeno izvršenje izmeniti ili obustaviti njeno izvršenje¹²⁶.

U odnosu na težinu ovog i drugih dela koja su im stavljena na teret ovakva kazna je više nego blaga i ulazi u domen potpuno neadekvatnih presuda, bez obzira što se radi o maloletnim osobama.

Podsećamo da je Angelina Žeželj sredinom oktobra 2011. godine pretrpela brutalan napad nožem na Zelenom Vencu u Beogradu u kojem je zadobila teške telesne povrede – duboku povredu desne šake sa presečenim tetivama dva prsta, kontuziju glave i više masnica i oderotina po telu, koje joj je napadač naneo udarcima pesnicama i nogom.¹²⁷

125 Iz presude Višeg suda u Beogradu – odeljenja za maloletnike

126 Ibid

127 "Nožem napadnuta lezbejka u centru Beograda!", saopštenje GSA, 15. oktobar 2011. godine

2. Ostali okončani predmeti

2.1. Pravosnažna presuda protiv Predraga P. za napad na LGBT aktivistu Daniela P.

Apelacioni sud u Novom Sadu doneo je po privatnoj tužbi pravosnažnu presudu protiv Predraga P. iz Bečeja zbog fizičkog napada na LGBT aktivistu Daniela P. 2010. godine i naložio mu da isplati 138 hiljada dinara na ime odštete za pretrpljen strah, fizičke i duševne bolove.

U obrazloženju prvostepene presude, između ostalog, stoji da je Pinter tada bio član Gej strejt alijanse, koja je zakazala promotivnu tribinu o Paradi ponosa u Bečeju za 1. oktobar 2010. godine, a Prgić je član navijačke grupe „Bekrije Bečej,,“, čiji su se članovi protivili održavanju tribine o promociji Parade ponosa. U obrazloženju se navodi da su mesecima ranije, Prgić i njegovi prijatelji na „Fejsbuku,, razmenjivali poruke mržnje i netrpeljivosti prema osobama gej orijentacije. 17. septembra 2010. godine Pinter je sa prijateljima došao u diskoteku „Stejdž“, gde je počeo da igra u blizini mesta gde je sedeo Prgić sa prijateljima. Prgić je, kako se navodi, Pintera udario pesnicom u predelu glave, nanoseći mu otvorenu ranu iznad desnog oka.

U obrazloženju presude stoji i da je povređivanje Pintera direktna posledica radnje koju je preduzeo Prgić i samo i isključivo njena posledica, te da se ne može prihvatiti Prgićevo opravdanje da je nasilje sproveo jer je Pinter u njemu izazvao bes i zgroženost.¹²⁸

2.2. Pravosnažna presuda za ubistvo transrodne osobe Minje Kočiš

U 2014. godini je doneta i pravosnažna presuda za ubistvo transrodne osobe Minje Kočiš koje se dogodilo 2009. godine po kojoj je ubica osuđen na 35, a njegov pomagač na 8 godina zatvora zbog podstrekanja i razbojništva.¹²⁹

128 "Napadnutom LGBT aktivisti odšteta 138.000 dinara", Blic Online, 9. januar 2014. godine, <http://www.blic.rs/Vesti/Hronika/433422/Napadnutom-LGBT-aktivisti-odsteta-138000-dinara>

129 "Zbog ubistva transseksualke Minje Kočiš dobili 43 godine zatvora", <http://gsa.org.rs/2014/07/zbog-ubistva-transseksualke-minje-kocis-dobili-43-godine-robije>

Više javno tužilaštvo je ovo ubistvo kvalifikovalo kao teško ubistvo. Učinioci su veoma brzo otkriveni i određen im je pritvor. Pored samog izvršioca ovog ubistva Ivice Mihajlovića, optužen je i njegov prijatelj Novica Radisavljević i to za pomaganje. Tek 30.05.2014. godine, Apelacioni sud u Beogradu je doneo pravosnažnu odluku¹³⁰ kojom je ovaj postupak okončan. Ako se zanemari dužina postupka, treba istaći da su optuženi kažnjeni skoro maksimalnim kaznama, što je retkost u našem pravosuđu.

2.3. Pravosnažna presuda protiv Mladena Obradovića za širenje rasne i druge diskriminacije

Apelacioni sud u Beogradu pravosnažno je osudio lidera ekstremističkog desničarskog pokreta „Obraz“ Mladena Obradovića na četiri meseca kućnog zatvora zbog širenja rasne i druge diskriminacije pred neodržanu Paradu ponosa 2009. godine.¹³¹ Tom odlukom sud je preinačio prvostepenu presudu Prvog osnovnog suda u Beogradu iz septembra 2013. godine i Obradoviću prepolovio kaznu od osam meseci zatvora. Prvom presudom koju je ranije ukinuo Apelacioni sud, Obradović je bio osuđen na 10 meseci zatvora.

Prema pisanju medija, Obradović je ovu konačnu kaznu počeo da izdržava u julu 2014. godine.¹³²

Ostali postupci koji su se po službenoj dužnosti vodili pred sudovima protiv članova „Obraza“, i pokreta „1389“, zbog diskriminacije i organizacije napada pred Parade ponosa 2009. i 2010. i u kojima su donešene, istina blage ali osuđujuće prvostepene presude, su odlukama Apelacionog suda u Beogradu vraćene na ponovno suđenje i ti postupci još uvek traju.

130 Presuda Apelacionog suda u Beogradu Kž1 – 400/2014 od 30.05.2014. godine, sudija Olivera Anđelković – predsednik veća

131 "Mladenu Obradoviću četiri meseca kućnog zatvora", Blic Online, 14. januar 2014. godine, <http://www.blic.rs/Vesti/Hronika/434559/Mladenu-Obradovicu-četiri-meseca-kucnog-zatvora>

132 "Vođa 'Obraza' u kućnom pritvoru...", Večernje Novosti, 23. jul 2014. godine, <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/hronika/aktuelno.291.html:502138-Vodja-Obraza-u-kucnom-pritvoru>

2.4. Presude protiv lica koja su upućivala pretnje nasiljem i smrću LGBT populaciji na Internetu

U 2014. godini je doneseno i nekoliko osuđujućih prvostepenih i pravosnažnih presuda pred Višim sudom u Beogradu protiv osoba koje su na društvenim mrežama upućivale pretnje nasiljem i smrću pripadnicima LGBT populacije. Optužnice i procese protiv ovih počinitelja je vodilo Posebno odeljenje Višeg javnog tužilaštva u Beogradu za borbu protiv visokotehnološkog kriminala (VTK).

Svi osuđeni su zbog izvršenja krivičnog dela ugrožavanje sigurnosti dobili uslovne kazne zatvora u različitom trajanju. Visine izrečenih kazni se kreću u rasponu od tri do šest meseci, koje će biti izvršene ukoliko osuđeni počine neko novo krivično delo u roku od jedne do dve godine od momenta nastupanja pravosnažnosti presuda. Kazne su izricane u redovnom postupku ili nakon priznanja krivice od strane okrivljenih.

Aktivisti GSA su se u ovim sudskim procesima pojavljivali pred sudom u svojstvu svedoka-oštećenih.

3. Predmeti u toku – Pravna služba GSA¹³³

3.1. Tužba za naknadu štete protiv Dragana Markovića Palme

Nakon što je Apelacioni sud u Beogradu po tužbi Pravne službe GSA doneo juna 2014. godine pravosnažnu osuđujuću presudu protiv narodnog poslanika i predsednika Jedinствene Srbije (JS) Dragana Markovića Palme za tešku diskriminaciju LGBT populacije, 50 lezbejki, gejeva i biseksualnih osoba je početkom avgusta 2014. godine preko Pravne službe GSA podnelo udruženu tužbu za naknadu štete protiv Dragana Markovića Palme¹³⁴, što predstavlja najbrojniji „coming out” pred institucijama zabeležen do sada u regionu.

Pravnicima je poznato da pomenuta presuda Apelacionog suda u Beogradu kojom je Dragan Marković Palma pravosnažno osuđen za

133 Prikazani su odabrani predmeti koje pred sudovima vodi Pravna služba GSA

134 „GSA podnosi novu tužbu protiv Dragana Markovića Palme, ovog puta za odštetu”, saopštenje GSA, 12. jul 2014, <http://gsa.org.rs/2014/07/gsa-podnosi-novu-tuzbu-protiv-dragana-markovica-palme-ovog-puta-za-odstetu>

tešku diskriminaciju LGBT populacije pripada takozvanim utvrđujućim presudama, odnosno ovom presudom tuženi Marković nije kažnjen, niti je to traženo, već je samo pravnosnažno utvrđeno da je tuženi izvršio teški oblik diskriminacije a na osnovu seksualnog opredeljenja. Pored eventualne moralne osude i obaveze da tužiocu isplati sudske troškove, tuženi nije imao nikakvih štetnih posledica.

Nakon što je ovom presudom utvrđen pravni osnov (izvršena diskriminacija), pravni sistem u Republici Srbiji a i primenjeni Zakon o zabrani diskriminacije ostavljaju mogućnost traženja i naknade štete zbog izvršene diskriminacije. Tako je ovom tužbom¹³⁵ tačno 50 lezbejki, gejeva i biseksualnih osoba iz Srbije postavilo zahtev za naknadu štete u odnosu na tuženog Markovića.

U slučaju pozitivnog ishoda i dobijanja presude kojom će Dragan Marković biti obavezan na plaćanje svakom tužiocu za nanetu štetu izvršenom diskriminacijom, ova presuda bi mogla da ima dalekosežne i duboke posledice na ceo pravni sistem, sa posebnim uticajem na buduće vršenje diskriminacije putem medija, jer će svaki potencijalni počinilac diskriminacije unapred znati da takva vrsta zloupotrebe javnog govora može skupo da ga košta.

3.2. Krivični postupak protiv Dragana Markovića Palme

Pravna služba GSA je 22.08.2011. godine, istog dana kada je podnela tužbu za utvđenje izvršenja teškog oblika diskriminacije po osnovu seksualnog opredeljenja, na osnovu istog činjeničnog stanja Osnovnom javnom tužilaštvu u Jagodini podnela i krivičnu prijavu protiv Dragana Markovića Palme, predsednika Jedinствene Srbije i tada gradonačelnika Jagodine a danas narodnog poslanika, zbog izvršenog krivičnog dela povrede ravnopravnosti (član 128. Krivičnog zakonika – KZ), kao i dela rasne i druge diskriminacije (član 387. KZ).

Skoro tri godine od dana podnošenja ove krivične prijave, Pravna služba GSA je dobila obaveštenje Osnovnog javnog tužilaštva u Jagodini da se krivična prijava odbacuje. Nakon podnetog prigovora, Više javno tužilaštvo u Jagodini je donelo i rešenje kojim se odbija naš prigovor. Nakon toga, Pravna služba GSA je na ovo rešenje početkom aprila 2014. godine podnela ustavnu žalbu.

Imajući u vidu dosadašnju dinamiku rada Ustavnog suda Republike Srbije, odluka po ovoj žalbi bi mogla da se očekuje tokom 2017. godine.

135 Predmet Višeg suda u Beogradu P – 589/14, sudija Jelena Kilibarda

3.3. Parnica protiv srednje škole zbog diskriminacije profesora M.D.

Zbog diskriminacije, vređanja i maltretiranja profesora M.D. od strane direktorke škole u kojoj je M.D. bio zaposlen, Pravna služba GSA je marta 2010. godine podnela tužbu za zabranu diskriminacije i naknadu štete dana Osnovnom sudu u Novom Sadu.

Do danas je održano više ročišta, saslušano više svedoka, menjena su sudska veća i nadležnost sudova, pa se okončanje ovog maratonskog prvostepenog postupka očekuje tokom 2015. godine.

3.4. Parnica za naknadu štete protiv JP Sava Centar

Pravna služba GSA je podnela tužbu protiv rukovodstva beogradskog JP Sava Centar krajem aprila 2009. godine za naknadu nematerijalne štete zbog povrede časti, ugleda, prava ličnosti i povrede ravnopravnosti usled uvreda koje su rukovodioci tog javnog preduzeća izrekli na račun LGBT osoba i zbog zabrane korišćenja objekta u javnoj upotrebi samo zato što bi korisnik bila organizacija koja se bavi zaštitom prava LGBT osoba. Rukovodstvo Sava Centra zabranilo je GSA da održi konferenciju za medije 26. februara 2009. godine na kojoj je trebalo da bude predstavljen izveštaj o stanju ljudskih prava LGBT osoba u Srbiji. Uz tužbu je predloženo i određivanje privremene mere kojom bi se radnicima tuženog javnog preduzeća zabranilo da vređaju tužioce do kraja trajanja sudskog postupka.

Suđenje po ovom predmetu otpočelo je tek nakon 5 godina i još uvek traje, a tokom 2014. godine je saslušana većina svedoka u postupku.

4. Ostali predmeti u toku

4.1. Krivični postupak protiv S.Z. zbog porodičnog nasilja

Advokati Komiteta pravnika za ljudska prava (Jukom) su kao zastupnici oštećenog S.I. krajem 2013. godine podneli privatnu tužbu protiv S.Z. iz Beograda zbog krivičnog dela nasilje u porodici. Taj predmet je u Prvom osnovnom sudu u Beogradu zaveden tokom 2014. godine, kada

je bilo zakazano i prvo ročište u tom postupku.

Jukomu se, naime, u decembru 2013. godine obratio oštećeni S.I. zbog pretnji i nasilja koje je tokom najmanje dva meseca trpeo od strane svog oca S.Z. nakon što mu je saopštio da je gej. S.Z. je oštećenom govorio „da će ga srušiti sa zemljom da ne bude bolesnik,,, „da neće bolesnika da gleda u svojoj sobi,,, „da će ga ubiti ukoliko se do Nove godine ne promeni i ne pristane na lečenje,,, „da će ga smestiti u zatvor ukoliko ne ode na lečenje,, i „da se policija gadi pedera i da će ga smestiti u zatvor gde će ga svi silovati,,. Tokom čestih rasprava tuženi je u nekoliko navrata fizički nasrnuo na oštećenog i njegovu majku, odnosno svoju suprugu, upućujući i njoj pretnje „kako će je zaklati što je prikrivala bolesnika,, i „kako će je baciti sa terase,, jer štiti oštećenog i njegovu seksualnu orijentaciju.¹³⁶

136 Iz privatne tužbe broj K 73/14 pred Prvim osnovnim sudom u Beogradu

PRILOZI

PRILOG 1

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
АПЕЛАЦИОНИ СУД У БЕОГРАДУ
Гж. 2426/14
Дана 11. јуна 2014. године
БЕОГРАД

У ИМЕ НАРОДА

АПЕЛАЦИОНИ СУД У БЕОГРАДУ, у већу састављеном од судија: Зорице Јашаревић, председника већа, Весне Матковић и Владиславе Милићевић, чланова већа, у парници тужиоца "Геј стрјет алијансе" из Београда, ул. [REDACTED], кога заступа Александар Оленик, адвокат из Београда, ул. [REDACTED], против туженог Драгана Марковића из села Кончарево, Јагодина, кога заступа пуномоћник Никола Станојевић, адвокат из Београда, ул. [REDACTED], ради утврђења дискриминаторског поступања, одлучујући о жалби тужиоца изјављеној против пресуде Првог основног суда у Београду П15378/12 од 17.09.2013.године, у седници већа одржаној дана 11.јуна 2014.године, донео је

ПРЕСУДУ

ПРЕИНАЧУЈЕ СЕ пресуда Првог основног суда у Београду П.15378/12 од 17.09.2013.године у ставу првом изреке, тако што се **УСВАЈА** тужбени захтев тужиоца "Геј стрјет алијансе" из Београда и утврђује дискриминаторско понашање туженог Драгана Марковића званог "Палма" из села Кончарева, и то због тешког облика дискриминације а на основу сексуалног опредељења, одређеног у члановима 11,12,13 и 21 Закона о забрани дискриминације, а коју дискриминацију је извршио тако што је дана 15.08.2011. године дао изјаву новинарима писаних и електронских медија у којој наводи: "Став Јединствене Србије и мој лични став је: ми смо против сваког скупа где хомосексуалци демонстрирају улицама Београда и желе да прикажу нешто што је болест да је нормално", па се забрањује туженом Драгану Марковићу из села Кончарева да понавља извршену дискриминацију а на основу сексуалног опредељења, а како је то напред наведено.

ПРЕИНАЧУЈЕ СЕ пресуда Првог основног суда у Београду П.15378/12 од 17.09.2013.године у ставу другом изреке, тако што се **ОБАВЕЗУЈЕ** тужени да плати тужиоцу на име трошкова поступка износ од 57.300,00 динара, у року од 15 дана од дана пријема преписа пресуде, под претњом извршења.

Образложење

Пресудом Првог основног суда у Београду П.15378/12 од 17.09.2013. године, ставом првим изреке одбија се тужбени захтев тужиоца “Геј стрејт алијансе” из Београда којим је тражио да суд утврди дискриминаторско понашање туженог Драгана Марковића званог “Палма” из села Кончарева, и то због тешког облика дискриминације а на основу сексуалног опредељења, одређеног у члановима 11,12,13 и 21 Закона о забрани дискриминације, а коју дискриминацију је извршио тако што је дана 15.08.2011. године дао изјаву новинарима писаних и електронских медија у којој наводи: “Став Јединствене Србије и мој лични став је: ми смо против сваког скупа где хомосексуалци демонстрирају улицама Београда и желе да прикажу нешто што је болест да је нормално”, и којим би се забранило туженом Драгану Марковићу из села Кончарева да понавља извршену дискриминацију а на основу сексуалног опредељења, а како је то напред наведено, као неоснован. Ставом другим изреке одлучено је да свака странка сноси своје трошкове поступка.

Против наведене пресуде, тужилац је благовремено изјавио жалбу због погрешне примене материјалног права и битне повреде одредаба парничног поступка.

Испитујући правилност првостепене пресуде, у смислу одредбе члана 386 ЗПП-а, Апелациони суд је нашао да је жалба тужиоца основана.

У спроведеном поступку првостепени суд није починио ни једну од битних повреда одредаба парничног поступка из члана 374 став 2 тачке 1 до 3, 5, 7 и 9 ЗПП-а, на које Апелациони суд, као другостепени, пази по службеној дужности.

Према утврђеном чињеничном стању тужени је дана 15.08.2011.године у својој изјави која је дата новинарима писаних и електронских медија, и која се налази на снимку FoNet-a од 15.08.2011.године и на снимцима – у информативној емисији ТВ Авала изјавио: “Мој став је познат, значи ја нисам за насиље, ја сам за мирне демонстрације, али не да на улици се показује нешто што је за мене болест-хомосексуалност, тако да став Јединствене Србије и мој лични став, ми смо против сваког скупа где хомосексуалци демонстрирају улицама Београда и желе да прикажу нешто што је болест да је нормално”. Даље је утврђено да је поводом тада најављене “Параде поноса”, између осталих, тадашњи министар унутрашњих послова Ивица Дачић позвао све политичке чиниоце у Србији да јасно саопште свој став у вези одржавања наведеног скупа, с обзиром на ризике око организације. Даље је читањем саопштења за јавност председника “Јединствене Србије” од 17.08.2011.године утврђено да то саопштење представља став “Јединствене Србије”, чији је тужени председник, а која се залаже за здраву породицу, што подразумева да се деца рађају из брака

мушкарца и жене, а не да буду деца “сурогат породице” у којој ће две особе истог пола глумити маму и тату, док ће се при том разликовати само по боји косе, а носити исту гардеробу и бријати браду и бркове, да “Јединствена Србија” никада није позивала на насиље и крвопролиће, да то не чине ни сада, али да као политичка странка имају право на свој став и да никада неће рећи да подржавају “Парату поноса” како је зове геј популација, односно “Парату срама” како је они зову, да у Скупштини Србије нису гласали за Закон против дискриминације, јер сматрају да геј популацији нису угрожена никаква права, већ да су равноправни са другим грађанима Србије јер раде, школују се, лече се у здравственим установама, имају слободу кретања, иду на утакмице, у позоришта, у кафане, нико их не дира, и да “Јединствена Србија” неће подржати нешто што је неприродно и што не прихвата ни Српска православна црква, као ни остале верске организације у Србији, јер је хомосексуализам до пре 20 година сматран болешћу према ставу Светске здравствене организације, која је под разним притисцима промењена и због чега “Јединствена Србија” тражи од Владе Србије да не дозволи одржавање ове параде у Београду, указујући да се “Јединствена Србија” бори против “беле куге” тако што помаже породицама и деци у разним активностима и залажу се за склапање бракова у којима деца неће бити ускраћена за могућност да им родитељи буду особе различитог пола и да смао то може бити здрава будућност Србије, а не хомосексуалност. Повереница за заштиту равноправности, издала је упозорење јавности од 17.08.2011. године, а поводом изјаве председника Јединствене Србије, Градоначелника Јагодине и посланика у Народној скупштини Републике Србије Драгана Марковића „Палме“, поводом „Параде поноса“, којом упозорава да се ради о хомофобичној изјави којом се хомосексуалност назива болешћу и негира право сексуалних мањина на мирно окупљање, те да се оваквом изјавом подстиче неравноправност, мржња и нетрпељивост према ЛГБТ популацији што забрањује Устав и закони Републике Србије, указујући да су овакве изјаве посебно опасне јер унапред оправдавају и индиректно подстичу насиље над учесницима „Параде поноса“, те да ће, на константни говор мржње, ширење неистина и предрасуда према сексуалним мањинама Драгана Марковића „Палме“, повереница искористити сва законска овлашћења како би спречила даље флагрантно кршења Закона о забрани дискриминације.

На основу овако утврђеног чињеничног стања првостепени суд је одлучио као у изреци. Закључио је да слобода окупљања спада у групу људских права и слобода прокламованих Уставом Републике Србије, као и да је забрањена свака дискриминација међу којима и дискриминација на основу сексуалне припадности, јер свако има право да се о томе слободно изјашњава. Даље је закључио да слобода мишљења и изражавања је једна од највећих вредности цивилизованих друштава, и да представља и слободу говора, а границе те слободе у највећој мери зависе од специфичних околности у сваком поједином случају. Слобода изражавања не подразумева само „информације“ или „идеје“ које су опште прихваћене и које се сматрају безопасним или безначајним, већ и оне које вређају, шокирају или узнемиравају људе, јер су то

захтеви плурализма, толеранције и широкогрудости, које представљају достигнућа савременог демократског друштва. Приликом означавања говора и мишљења као дискриминаторског, неопходно је водити рачуна да се не врши ограничавање слободе изражавања мисли, и то на начин којим би се ограничила Уставом загарантована слобода говора, више него што је то неопходно. У конкретном случају, тужилац тражи да суд утврди да је предметном изјавом тужени извршио тежи облик дискриминације. По налажењу првостепеног суда, истинитост чињеничног исказа се у судском поступку може доказивати, али је истинитост вредносног суда немогуће доказивати. Првостепени суд је утврдио да је неспорна чињеница да се хомосексуалност више не налази на листи болести Светске здравствене организације, због чега се изјава туженог може сматрати неистинитом. С тим у вези, по налажењу првостепеног суда, тужилац је могао евентуално да поднесе тужбу за утврђење да су неистините чињенице наведене у датој изјави, а све сходно члану 194 ЗПП. Како је истинитост вредносног суда немогуће доказивати, те како наведена синтагма управо и представља вредносни суд туженог, и то у форми изношења става поводом изјаве – захтева тадашњег министра унутрашњих послова, то суд сматра да се у конкретном случају не ради о дискриминаторском понашању туженог, већ о сопствено мишљењу и вредносном суду туженог о једној друштвеној појави која нема карактер обавезујућег, при чему је неопходно имати у виду да је предметна изјава дата у непосредном присуству тадашњег министра унутрашњих послова, који је јавно позвао све тадашње политичке чиниоце у Србији да изнесу свој став поводом одржавања „Параде поноса“. По налажењу првостепеног суда, од туженог се оправдано очекује, да као дугогодишњи чинилац на политичкој сцени Србије, мора имати свој став и мишљење о готово свим питањима која су у непосредној или посредној вези са програмом политичке странке чији је председник, посебно када се има у виду да тужени свој програм и релативни успех на локалним и парламентарним изборима у великој мери заснива на политици борбе против „беле куге“ као и на истицању традиционалних породичних вредности, уз константни критички осврт на вредности које промовише ЛГБТ популација. У наведеној изјави, тужени је изнео своје мишљење и оно није било усмерено на изазивање нетрпеливости и дискриминаторског опхођења према угроженој социјалној популацији, истом изјавом је изнео сопствено мишљење које представља његов лични вредносни суд који никог не обавезује, а који је у директној вези са елементима програма политичке странке чији је председник, та изјава свакако не садржи дискриминаторско опхођење на основу сексуалне оријентације, јер је тужени навео да није за насиље и да је за мирне демонстрације, али и да је против скупа, што представља његов лични и став политичке партије чији је председник, а која изјава не садржи елементе који су потребни да би се сматрала изјавом која дискриминише грађане на основу њихове сексуалне оријентације. Пажљивим тумачењем одредаба чланова 21 и 46 Устава Републике Србије те чланова 1, 2, 3, 11, 12, 13, 21 и 41 Закона о забрани дискриминације по оцени суда, предметна изјава свакако садржи обележје дискриминаторског понашања, али не у обиму који је потребан да се наведена изјава и званично од стране суда,

утврди као акт дискриминације. Законске одредбе Закона о забрани дискриминације установљене су у циљу конкретизације уставних права грађана као и у циљу подизања свести о забрани сваког вида дискриминације, али уз обавезно поштовање осталих Уставом зајемчених права, а једно од основних људских прва је и право на мишљење. По налажењу првостепеног суда, суд не траба да представља државни орган који ће утврђивати да је дошло до дискриминаторског понашања сваки пут када се нека од социјалних категорија наведених у закону о забрани дискриминације, нађе увређеном, или по сопственом вредносном суду дискриминисаном, а наведеном изјавом, тужени је изнео своје мишљење, и оно није било усмерено на изазивање нетрпељивости и дискриминаторског опхођења према угроженој социјалној популацији, а евентуалним усвајањем тужбеног захтева угрозило би се право на сопствено мишљење и слободу говора, па би тако свако утврђивање као дискриминаторског понашања које у себи садржи елементе дискриминаторског поступања, било у потпуној супротности са циљем са којим је и донет наведени закон. При томе је првостепени суд закључио, и то ценећи посебно упозорење јавности повереника за заштиту равноправности од 17.08.2011. године као значајно, али не и обавезујуће за суд. Најзад, првостепени суд закључује да у време када је говор мржње и отворено позивање на разне видове дискриминације честа појава у политичком животу и на медијском простору Републике Србије, наведена изјава не испуњава услове да се у смислу Закона о забрани дискриминације прогласи дискриминаторским понашањем, јер нису испуњени услови из цитираних законских одредби, због чега је одлучио као у изреци пресуде.

Међутим, на правилно и потпуно утврђено чињенично стање првостепени суд је погрешно применио материјално право, а на правилну примену материјалног права другостепени суд пази по службеној дужности, а на исто се основано указује и изјављеном жалбом.

Наиме, Устав Републике Србије у члану 1 прописује да је Република Србија држава српског народа и свих грађана који у њој живе, заснована на владавини права и социјалној правди, начелима грађанске демократије, људским и мањинским правима и слободама и припадности европским принципима и вредностима. У другом делу Устава, прописују се људска и мањинска права и слободе, те између осталог, тој глави припада и члан 21 и члан 46 на који се правилно позвао првостепени суд. Конвенција за заштиту људских права и основних слобода, која је саставни део нашег законодавства, у члану 14 прописује да уживање права и слобода предвиђених у овој конвенцији обезбеђује се без дискриминације по било ком основу, као што су пол, раса, боја коже, језик, вероисповест, политичко или друго мишљење, национално или социјално порекло, веза са неком националном мањином, имовно стање, рођење или други статус. Даље, Закон о забрани дискриминације, у члану 1 прописује општу забрану дискриминације, облик и случајеве дискриминације као и поступке заштите од дискриминације, да би даље у наредним одредбама и то,

конкретно одредби члана 2, коју је првостепени суд цитирао, између осталог као дискриминацију и дискриминаторско поступање, означио свако неоправдано прављење разлике или неједнако поступање засновано, између осталог на сексуалној оријентацији. Члан 11 истог закона, прописује да је забрањено изражавање идеја, информација и мишљења којима се подстиче дискриминација, мржња или насиље против лица или групе лица због њиховог личног својства, у јавним гласилима и другим публикацијама, на скуповима и местима доступним јавности, исписивањем и приказивањем порука или симбола и на други начин, док члан 13 тачка 1 став 3, прописује да су тешки облици дискриминације пропагирање дискриминације путем јавних гласила. Имајући у виду наведене законске одредбе, као и законске одредбе које је првостепени суд цитирао у пресуди, јасно је да изјава коју је тужени дао новинарима писаних и електронских медија, садржински је дискриминација према ЛГБТ популацији. Како је иста изјава дата у медијима, она представља пропагирање дискриминације. Наиме, у тој својој изјави, а након тога и у саопштењу за јавност странке “Јединствена Србија”, чији је тужени председник, између осталог “Параду поноса” назива “Параду срама”, даље објашњава да партија у Скупштини Србије није гласала за Закон против дискриминације сматрајући да геј популацији нису угрожена никаква права, с обзиром да раде, школују се, лече се итд., да је то нешто што је неприродно, итд. Наиме, тужени као угледна политичка личност, као председник странке, има право на сопствено мишљење, али и има обавезу да у својим јавним наступима не пропагира дискриминацију. Посебна је обавеза политичара, па самим тим и туженог да промовише вредности демократског друштва, као што су плурализам, толеранција и право на различитост. Поступање туженог, не оправдава захтев тадашњег министра полиције Ивице Дачића, да политички чиниоци у Србији саопште свој став у вези одржавања наведеног скупа, с обзиром да је овакав захтев изнет с обзиром на разлике око организације, а због велике тензије, која је била опште позната, везано управо за “Параду поноса”, дакле не у циљу да би се политички чиниоци у Србији изјаснили о томе да ли неко због свог сексуалног опредељења може организовати неки скуп, већ само везано за безбедносне ризике таквог скупа. Пружање заштите тужиоцу, не представља цензуру, нити представља ограничење слободе говора туженог, нити права на његово мишљење, и изношење и негативних коментара, већ представља забрану говора којом се проносе идеје којима се подстиче дискриминација, а које могу имати штетне последице на демократске процесе у друштву и развој друштва у целини.

Са изнетих разлога на основу одредбе члана 394 став 1 тачка 4 ЗПП одлучено је као у изреци.

Како је тужилац успео са својим захтевом, то му припадају трошкови првостепеног поступка, па су тужиоцу досуђени трошкови за састав тужбе и два образложена поднеска од по 6.000,00 динара, заступања на два неодржана рочишта од по 4.500,00 динара, заступања на три одржана рочишта од по

7.500,00 динара, све радње предузете од стране адвоката и обрачунате у складу са АТ, те трошкове судске таксе на тужбу и пресуду од по 3.900,00 динара по ТТ, па је одлучено као у ставу другом изреке, а на основу одредбе члана 165 став 2 у вези чланова 153 став 1, 154 и 163 ЗПП-а.

Председник већа-судија,
Зорица Јашаревић с.р.

За тачност отправка
управитељ писарнице
Светлана Антић

PRILOG 2

Na osnovu članova 22. i 24. Statuta Saveta za štampu i članova 15. i 16. Poslovnika o radu Komisije za žalbe, Komisija za žalbe Saveta za štampu u sastavu: Petar Jeremić, Stojan Marković, Zoran Ivošević, Ljiljana Smajlović, Zlatko Čobović, Ivan Cvejić, Vlado Mareš, Tamara Skrozza, Predrag Azdejković, Božo Prelević i Marija Kordić, na sednici održanoj 4.9.2014. godine, većinom glasova donosi

ODLUKU

Tekstom „Samo da ovo zlo ne stigne i kod nas“, objavljenim 6. jula 2014.godine, dnevni list „Naše novine“

1. prekršio je tačku 1. Odeljka IV (Odgovornost novinara) o obavezi novinara da se suprotstavi svima koji krše ljudska prava ili se zalažu za bilo koju vrstu diskriminacije, govor mržnje i podsticanje nasilja,

2. prekršio je i tačku 4 Odeljka V (Novinarska pažnja) po kojoj novinar mora biti svestan opasnosti od diskriminacije koju mogu da šire mediji i treba da učini sve da izbegne diskriminaciju zasnovanu, između ostalog, na rasi, polu, starosti, seksualnom opredeljenju, jeziku, veri, političkom i drugom mišljenju, nacionalnom ili društvenom poreklu.

Nalaže se dnevnom listu „Naše novine“ da ovu odluku Komisije objavi najkasnije u trećem broju od dana dostavljanja odluke.

Odluka Komisije biće objavljena na veb sajtu Saveta za štampu (www.savetzastampu.rs) i dostupna javnosti.

OBRAZLOŽENJE

Žalbu Savetu za štampu podnela je Gejl strejt alijansa smatrajući da su „Naše novine“, objavljivanjem fotografije gej para koji drži bebu uz naslov „Samo da ovo zlo ne stigne i kod nas“ i komentarima u tekstu „kuda ide ova planeta“, „sačuvaj bože i daleko bilo“, kao i diskriminatornim izjavama sagovornika u tekstu prekršile odredbe Kodeksa novinara Srbije koje se odnose na zabranu diskriminacije i širenja predrasuda i stereotipa. Podnosilac žalbe je naveo i da je tekst i pristrasan, jer ne postoji „druga strana koja bi rekla nešto afirmativno povodom ove teme, već su svi sagovornici izneli homofobične i diskriminatorne izjave“.

Redakcija „Naših novina“ nije odgovorila na žalbu.

Većina članova Komisije prihvatila je ocene podnisioca žalbe da se spornim tekstom diskriminišu gej roditelji i, uopšte, osobe homoseksualne orijentacije, odnosno da redakcija lista na ovaj način podstiče širenje stereotipa i mržnje. Suprotno Kodeksu, novinari otvoreno objavljuju predrasude koje sami imaju i potom traže sagovornike koji bi te stavove potkrepili. Članovi Komisije podsetili su da je, po odredbama Kodeksa, novinarska profesija nespojiva sa širenjem bilo koje vrste polnih, rodnih, etničkih, rasnih, socijalnih ili verskih stereotipa, kao i da predrasude koje novinari privatno imaju ne smeju da objavljuju ni u kakvom kontekstu, ni otvoreno, ni prikriveno.

Tri člana Komisije imala su suprotno mišljenje, pa je odluka da su „Naše novine“ prekršile Kodeks novinara Srbije doneta sa osam glasova „za“ i tri „protiv“.

Beograd, 4. 9. 2014.

Predsedavajući

Petar Jeremić

PRILOG 3

Република Србија
МИНИСТАРСТВО ДРЖАВНЕ УПРАВЕ
И ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ
Број: 20-00-35/2014-10
Датум: 18.11.2014. године
Београд

ГРАД _____
ГРАДСКА УПРАВА
- начелнику Градске управе -
ОПШТИНА _____
ОПШТИНСКА УПРАВА
- начелнику Општинске управе -

Повереник за заштиту равноправности указала је Министарству државне управе и локалне самоуправе на проблем у вези са издавањем уверења из матичних књига, прецизније обавестила је да органи из члана 6. Закона о матичним књигама („Службени гласник РС“, број 20/09) одбијају – доношењем управног акта или усмено, захтеве за издавање уверења којим се на основу података уписаних у матичне књиге или појединих чињеница о личном стању грађана које произилазе из тих података, потврђује да подносилац захтева није у браку или да му је брак престао или да је слободног брачног стања, а у сврху закључења брака пред иностраним органом.

С тим у вези, са аспекта Законом о министарствима („Службени гласник РС“, број 44/14) утврђеног делокруга овог министарства, а на основу члана 80. Закона о државној управи („Службени гласник РС“, бр. 79/05, 101/07, 95/10 и 99/14), даје се следеће мишљење.

На основу члана 80. Закона о матичним књигама издају се уверења која садрже поједине податке уписане у матичне књиге или поједине чињенице о личном стању грађана које произилазе из тих података.

Уверења садрже, у смислу члана 82. став 1. Закона о матичним књигама, последње податке који су уписани у матичну књигу до времена издавања извода, а сагласно члану 83. Закона издају се на захтев лица из члана 41. овог закона.

Такође, тачком 114. Упутства о вођењу матичних књига и обрасцима матичних књига („Службени гласник РС“, бр. 109/09, 4/10-испр, 10/10, 25/11, 5/13 и 94/13) прописано је да се у захтеву за издавање уверења наводе подаци уписани у матичну књигу, односно чињенице о личном стању грађана које произилазе из података уписаних у матичну књигу, а које уверење треба да садржи, као и сврха издавања уверења, при чему сагласно тачки 115. истог упутства уверење које се издаје мора да садржи само податке који су уписани у матичну књигу, односно чињенице о личном стању грађана које произилазе из података уписаних у матичну књигу до времена издавања уверења.

Поред тога, тач. 138-140. Упутства о вођењу матичних књига и обрасцима матичних књига прописан је образац уверења који је одштампан уз ово упутство и чини његов саставни део, тако да се уверења из члана 80. Закона о матичним књигама (о појединим подацима уписаним у матичне књиге или појединим чињеницама

о личном стању грађана које произилазе из тих података) морају издавати искључиво на прописаном обрасцу.

Из напред наведеног може се закључити да су у конкретном случају – када странка поднесе захтев за издавање уверења из матичне књиге којим се потврђује да није у браку, да је брак престао и друго у односу на садржину захтева који се односи на податке уписане у матичну књигу или чињенице о личном стању грађана које произилазе из тих података, у сврху закључења брака пред иностраним органом, надлежни органи из члана 6. Закона о матичним књигама дужни да издају уверење из члана 80. овог закона на обрасцу прописаном тач. 138-140. Упутства о вођењу матичних књига и обрасцима матичних књига, на начин уређен тачком 115. наведеног упутства.

Будући да инострани органи за закључење брака захтевају да будући супружник страни држављанин поднесе и уверење о способности за ступање у брак (ову јавну исправу уређује одређени број билатералних уговора које је наша држава закључила у грађанским стварима, нпр. са Аустријом), неопходно је ово уверење разликовати од уверења која се издају на основу прописа о матичним књигама.

Ово посебно истичемо имајући у виду да се у уверењу о способности за ступање у брак (тзв. *nulla osta*) не потврђују само поједини подаци уписани у матичну књигу или поједине чињенице које произилазе из тих података (нпр. да лице није у браку или да је брак престао), већ и чињенице о којима се не води службена евиденција, тј. да не постоје сметње, по прописима државе чији је држављанин то лице, за закључење брака са одређеним лицем пред надлежним иностраним органом (у случају држављанина Републике Србије ови услови утврђују се у односу на сметње за закључење брака прописане Породичним законом).

Наведено проистиче из општеприхваћеног правила међународног права, које је садржано и у одредбама члана 32. став 1. и члана 33. Закона о решавању сукоба закона са прописима других земаља („Службени лист СФРЈ”, бр. 43/82 и 72/82, „Службени лист СРЈ”, број 46/96 и „Службени гласник РС”, број 46/06), да је у погледу услова за закључење брака меродавно, за свако лице, право државе чији је он држављанин у време закључења брака, док је за форму брака меродавно право државе у којој се брак закључује.

С обзиром да су послови државне управе који се односе на брак, сагласно члану 16. Закона о министарствима, у делокругу Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, указујемо да је у случају када странка захтева издавање уверења о способности за ступање у брак (тзв. *nulla osta*), за мишљење о примени прописа у вези са издавањем ове јавне исправе потребно да се обратите том министарству.

Ово мишљење потребно је доставити матичару и заменицима матичара матичних подручја за која обезбеђујете вођење матичних књига, ради упознавања са садржином.

Указујемо да ће у наредном периоду Министарство државне управе и локалне самоуправе, преко управне инспекције, пратити стање извршавања ових послова и предузимати сва општа и посебна овлашћења надзорног органа према имаоцима јавних овлашћења у повереним пословима вођења матичних књига.)

Достављено:

- Поверенику за заштиту равноправности
- Управном инспекторату

о личном стању грађана које произилазе из тих података) морају издавати искључиво на прописаном обрасцу.

Из напред наведеног може се закључити да су у конкретном случају – када странка поднесе захтев за издавање уверења из матичне књиге којим се потврђује да није у браку, да је брак престао и друго у односу на садржину захтева који се односи на податке уписане у матичну књигу или чињенице о личном стању грађана које произилазе из тих података, у сврху закључења брак пред иностраним органом, надлежни органи из члана 6. Закона о матичним књигама дужни да издају уверење из члана 80. овог закона на обрасцу прописаном тач. 138-140. Упутства о вођењу матичних књига и обрасцима матичних књига, на начин уређен тачком 115. наведеног упутства.

Будући да инострани органи за закључење брака захтевају да будући супружник страни држављанин поднесе и уверење о способности за ступање у брак (ову јавну исправу уређује одређени број билатералних уговора које је наша држава закључила у грађанским стварима, нпр. са Аустријом), неопходно је ово уверење разликовати од уверења која се издају на основу прописа о матичним књигама.

Ово посебно истичемо имајући у виду да се у уверењу о способности за ступање у брак (тзв. *nulla osta*) не потврђују само поједини подаци уписани у матичну књигу или поједине чињенице које произилазе из тих података (нпр. да лице није у браку или да је брак престао), већ и чињенице о којима се не води службена евиденција, тј. да не постоје сметње, по прописима државе чији је држављанин то лице, за закључење брака са одређеним лицем пред надлежним иностраним органом (у случају држављанина Републике Србије ови услови утврђују се у односу на сметње за закључење брака прописане Породичним законом).

Наведено проистиче из општеприхваћеног правила међународног права, које је садржано и у одредбама члана 32. став 1. и члана 33. Закона о репавану сукоба закона са прописима других земаља („Службени лист СФРЈ”, бр. 43/82 и 72/82, „Службени лист СРЈ”, број 46/96 и „Службени гласник РС”, број 46/06), да је у погледу услова за закључење брака меродавно, за свако лице, право државе чији је он држављанин у време закључења брака, док је за форму брака меродавно право државе у којој се брак закључује.

С обзиром да су послови државне управе који се односе на брак, сагласно члану 16. Закона о министарствима, у делокругу Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, указујемо да је у случају када странка захтева издавање уверења о способности за ступање у брак (тзв. *nulla osta*), за мишљење о примени прописа у вези са издавањем ове јавне исправе потребно да се обратите том министарству.

Ово мишљење потребно је доставити матичару и заменицима матичара матичних подручја за која обезбеђујете вођење матичних књига, ради упознавања са садржином.

Указујемо да ће у наредном периоду Министарство државне управе и локалне самоуправе, преко управне инспекције, праити стање извршавања ових послова и предузимати сва општа и посебна овлашћења надзорног органа према имаоцима јавних овлашћења у повереним пословима вођења матичних књига.

Достављено:

- Поверенику за заштиту равноправности
- Управном инспекторату

ЈВ-11114.010/3